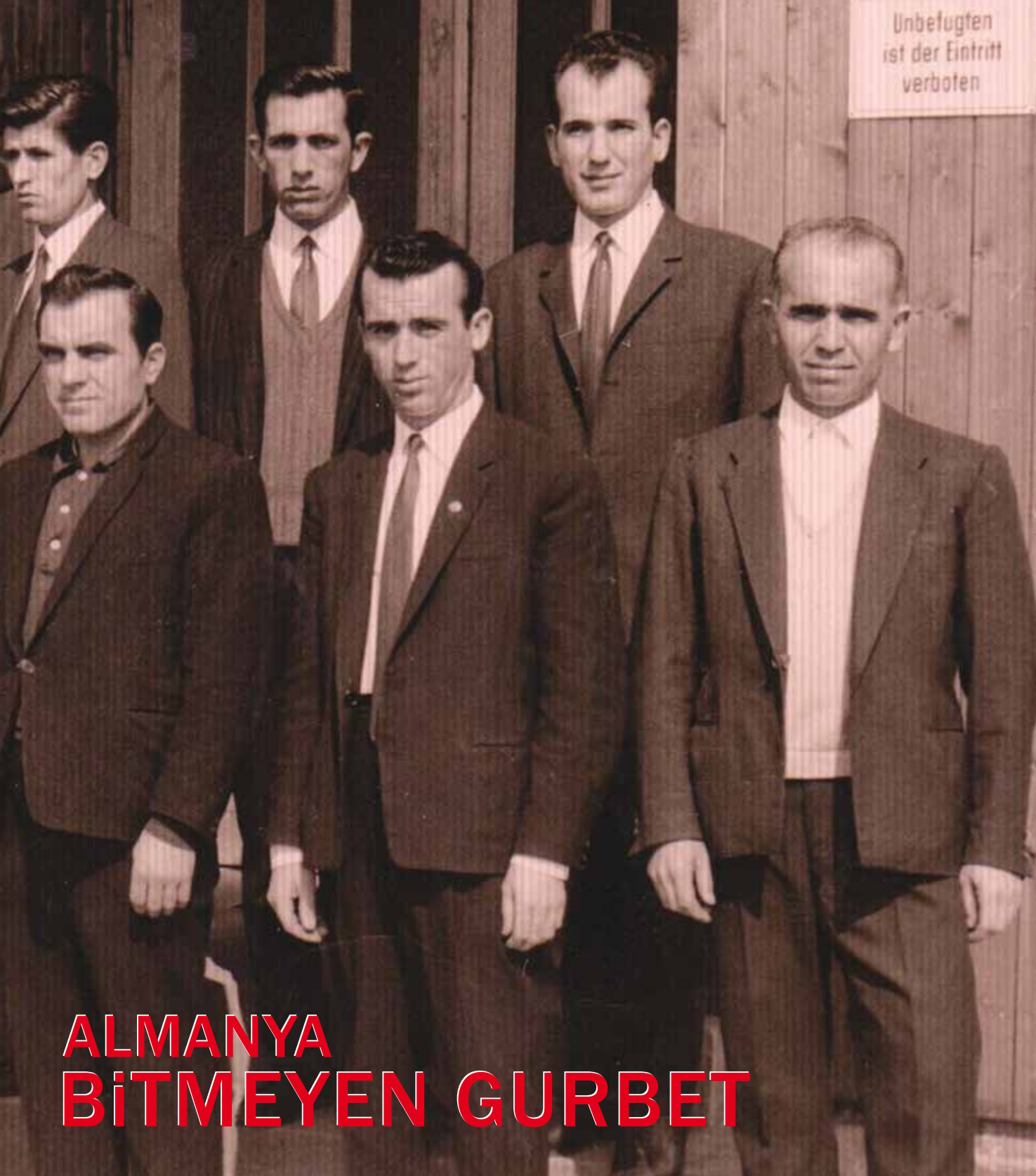

**ALMANYA
BİTMEYEN GURBET**

..... İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN / Mustafa Nadir ÖNAY	3
REMZİ ŞENEL ÖĞRETMENİM / Yaşar ÇAĞBAYIR	4
Bölük Pörçük Anılar -2- ESE AMCA / Yusuf ŞENEL	6
HERŞEY MÜMKÜN! YETER Kİ ÜLKENİ, İNSANINI SEV... / Ali TUNÇBİLEK	8
TAVAS'TAN İSTANBUL'A BİR ÖMÜR / Mustafa Nadir ÖNAY	10
TÜRKÜ HAVALMAK (SÖYLEMEK) / Osman Kemal SÜLEME	14
BİR SOYKÜTÜĞÜ HİKAYESİ: SEMERGANDİ DEDE VE EVLATLARI / Refik KARAKAYA	18
AVRUPA'DAKİ HEMŞEHRİLERİMİZLE KONUŞMALAR -1- İBRAHİM YÜCEDAĞ / M.Nadir ÖNAY ..	22
ÇANAKKALE SAVAŞLARINDAN GÖNDERİLEN BİR MEKTUP	27
YATAĞANA YENİLİKLER GELİYOR / Mustafa KARAKAYA	28
GURBET İKİNCİ VATAN OLDU / Mustafa Nadir ÖNAY	32
Kendi anlatımıyla BAHA AKŞİT'TEN HATIRALAR -2- / Prof. Dr. Mehmet AKŞİT	35
AMERİKA'DA TANIDIĞIM ÖNEMLİ KİŞİLİKLER OLAYLAR -3- / Prof. Dr. Tarık BAYKARA	43
YATAĞAN'IN YAKIN TARİHİNDEKİ DEĞİŞİMLERE KISA BİR BAKIŞ / Ufuk BAYKARA	47
KOCA MAKAS USTASI OSMAN VE TERZİ MEHMET / Mustafa KARAKAYA	54
YATAĞANLI BİR MÜTEKAİD PROFESÖRÜN 2022 YILI VUKUATI / Prof. Dr. Tuncer BAYKARA	57
Yatağanca Dil Dersleri KEFEYE GAR YAĞDI MI AGAM? / Mustafa KARAKAYA	64

Denizli- Yatağan ve Çevresi Yayın Organı
Tarih Kültür Folklor Dergisi

Yıl: 33 Sayı: 36 Cilt: 2 (Yeni Dönem Sayı: 12)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Rasim Aydin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir Önay

Yayın Kurulu

Mustafa Karakaya, Prof. Dr. Tarık Baykara,
Mustafa Nadir Önay, Rasim Aydin

Görsel Yönetmen

Yakup Tutum

Web: www.yatagandergi.com

www.yatagandergisi.tr.gg

E-Postalarımız: yatagandergisi@gmail.com

onaymusna@gmail.com - zeybek381@hotmail.com

Para ile satılmaz!

© Dergideki yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

TÜRKİYE'YE GEÇMİŞ OLSUN

Dergimizi yayına hazırlamaya başladığımız günlerde 6 şubat 2023 günü sabahı acı bir haberle sarsıldık. Kahramanmaraş merkezli iki büyük depremle 4'ü daha çok olmak üzere 11 ilimiz büyük yıkıma uğradı. Bu depremler şu ana kadar olan mevcut bilgilere göre Türkiye'nin yaşadığı en büyük depremlerden birisi. 1939 Erzincan 1999 gölcük depremleri de çok büyük depremlerdi ancak yıkılan ve hasar alan 10 binlerce bina ve kaybettığımız yaklaşık 46 bin can da gösteriyor ki bu deprem eşi benzeri görülmemiş bir tahribata sebebiyet verdi.

1965 öncesi doğanlar iyi bilecektir Yatağan'da da 1970 başlarında depremler yaşandı.

Bu depremler 1971 Göller bölgesi (Burdur) ile 1976 Denizli merkezi=Çürüksu vadisi kaynaklı depremlerdi. Bu iki yöre zaten tarih boyunca büyük depremler üretmiş büyük faylara sahipti. Birçok antik şehir kalıntısı depremlerin şiddeti hakkında bilgi veriyor. Denizli tarih boyunca deprem sebebiyle yer değiştirmiş yıkılıp yeniden yapılmıştı.

1971 yılında yaşanan Burdur ve 1976 yılında yaşanan Denizli depremlerinde uzun süre dışarıda yattığımız bazı ailelerin traktör kasalarında kaldığını hatırlıyorum. Fakat meydana geldiği merkezlerde yıkımlara ve ölümlere sebebiyet veren bu depremler Yatağan'da yıkıcı olmadı. Sadece bazı bacalar ve minare zarar gördü. Yakın zamanda meydana gelen 2019 Acıpayam depreminde de minaremiz hasar gördü.

Bu depremlerde ülke zararımızın fazla olmasının en önemli sebebi kanaatimce Türkiye'nin 1950'lerden itibaren yaşadığı düzensiz iç göç oldu. Kırsaldaki nüfusun neredeyse tama-

mı şehirli oldu. Hem de 50 yıl gibi kısa bir sürede. İnsanlar kaliteye bakmaksızın başını sokacak bir yer aradı. Bunun maliyeti çok ağır oldu. Önce gecekondulaştı ardından gecekondular apartmanlarla şehirlerimiz yaşanmaz hale geldi. Yapı stoğumuz her tehlikeye açık iktisadi ve sosyal bir felakete dönüşecek bir hal aldı. Bu noktada o kadar ileri gittik ki köylerimiz dahi düzensiz ve çok katlı yapılaşmaya gitmeye başladı.

İnsanı yaşadığı tabiattan ve çevreden koparan, betona mahkûm eden bu vahşi yapılaşmadan çıkma konusunda herkes hemfikir. Zaten mevcut yapılaşma da bilgisizlikten kaynaklanmadı. Türkiye hem tarihi hem de güncel olarak iyi mimari nasıl olur bilgisine sahip. Asıl mesele Türkiye'nin düşük milli geliri ve şehirlerdeki aşırı yığılma.

Denizli merkezi 1976 depreminden sonra "Deprem geçirdik ve burası deprem bölgesi dikkatli yapılaşmamız lazım" diyeceği yerde daha vahşi çok katlı kalitesiz yapılaşmaya gitti. Bu yüzden 1970'lerden 2000'lere yapılmış ve yenilenmesi gereken önemli miktarda yapı barındırıyor. Buna yoğunlaşmak gerekir.

Önümüzdeki sayılarda Denizli'de ve Yatağan'da mimari konusu üzerinde duracağız.

Depremde vefat edenlere Allahtan rahmet yaralılara acil şifalar dilerim.

Acımızı birazcık hafifleten şey milletimizin olağanüstü dayanışması oldu. Sosyal medyaya yansıdığı kadarıyla bilgi sahibi olduğum gibi Yatağanlılar da ilk saatlerden itibaren bölgeye maddi manevi katkılar yaptılar ve yapmaya devam ediyorlar.

Türkiye'ye büyük geçmiş olsun. Allah bir daha milletimize böyle acılar yaşatmasın.

**Mustafa Nadir
ÖNAY**

yatagandergisi@gmail.com

Yaşar ÇAĞBAYIR

REMZİ ŞENEL ÖĞRETMENİM

**“Söz Yatağan’dan,
Acıpayam’dan
açılınca ilk alkıma
düşen Remzi Hoca
olur. Eğitim öğretim
sorunlarından
söz edilince
onu hatırlarım.
Öğretmenlikte
ve yöneticilikte
sıkıntıya düştüğüm,
çıkamazlarla
boğuştuğum
zamanlar onun
çözüm üretiş
tarzlarını hatırlarım.
Ve kendime onu
rehber edinerek
gayret gösteririm.”**

Hayatımızın köşe taşları olduğu gibi aynı zamanda anıt kişileri ve kişilikleri de vardır. Bir olay yaşarsınız, o kişi ve kişiliği hemen karşınıza çıkar veya belleğinizde canlanır. Bu zatlar bize geçmişte yön vermiş olduğu gibi sonra da şimdi de onların çizmiş olduğu hedef ve yollardan kendimize zaman zaman çözümler ürettiğimiz, “Acaba o, olsaydı, nasıl yapardı? Ah keşke hayatta olsa da danışabilseydim.” dediğimiz çok olmuştur. Hayat hiçbir zaman dümdüz yol değil... Hemen her dönemeçte bekleyen güçlükler ve tehlikelerle dolu. İnsan aklı, bazen çözüm üretmekte zorlanıyor. O zaman işte bu anıt kişilerin kişiliklerine başvuruyoruz.

Anlatacağım kişi bizim Karaçay’dan çıkıp Acıpayam Ortaokulu’nda öğrenim görerek ufkumuzu dört dağ arasından önce Türkiye’ye sonra da dünyaya ve evrene doğru açan ve genişleten dört dörtlük öğretmen, dirayetli ve ufku geniş bir yönetici ve biz pansiyondaki ana kuzularına evladı mesabesinde yakınlık gösteren rahmetli öğretmenimiz Hüseyin Remzi Şenel...

Söz Yatağan’dan, Acıpayam’dan açılınca ilk alkıma düşen Remzi Hoca olur. Eğitim öğretim sorunlarından söz edilince onu hatırlarım. Öğretmenlikte ve yöneticilikte sıkıntıya düştüğüm, çıkamazlarla boğuştuğum zamanlar onun çözüm üretiş tarzlarını hatırlarım. Ve kendime onu rehber edinerek gayret gösteririm.

Remzi Hoca’nın bizim kuşak ve daha sonrası Yukarı Karaçaylılara yaptığı en büyük iyilik nedir bilir misiniz?

Yıl 1956... Acıpayam Ortaokulu’na uzak ve dağ köylerinden öğren-

ci gelmediğini görmüş... Niçinleri üzerinde akıl yürütmüş, düşünmüş ve çözüm üretmeye karar vermiş. Köy çocuklarının Acıpayam’a gelip ayrı bir ev açarak başlarında bir aile büyüğünün bulundurulmasının mümkün olmadığını görünce, okulun hemen yanına bir pansiyon yaptırmaya karar vermiş. Kararını uygulayabilmek için, çocuklarının okuması için köylerde yanıp yakılan kişilerden toplayacağı yardımlarla bu işi kotarabileceğine aklı yatmış. Ve kimi zaman at sırtında, kimi zaman da yaya olarak köyleri dolaşıp düşüncesini köylülere aktarmış.

Bu arada ben dördüncü sınıftan beşe geçtiğim güz günlerinden birinde babam eve sevinçle döndü. Acıpayam Ortaokulu Müdürü’nün köy kahvesinde köylü çocuklarının okuması için yaptıracığı yurttan söz ettiğini, bu iş için yardım toplamaya geldiğini... Yaptıracığı pansiyonda bizlerin evden götüreceğimiz tarhana bulgur ile yani evde ne yiyorsak ayrıca bir masrafa girmeden onu yiyip içerek okuyabileceğimizi anlatmış. Bizim evde de okumam konusunda “Nasıl ederiz, ne yaparız.” tarzında tartışmalar olmuyor değildi. Bu haber üzerine bu tür tartışmalar son buldu. Remzi Hoca’nın dediği gibi yardımlar Yatağan’a indirildi. Çünkü köyümüzün yolu yoktu, her kim ne yardımı yapacaksa Yatağan’a indirip oradaki görevliye teslim edecekti. Böylece Acıpayam’ın diğer köylerinden ve Gireniz içinden de yardımlar toplanmış... Dana, düve, arpa buğday her ne ise sonra bunlar satılarak paraya çevrilmiş. Ve bizim köyden benimle akran sekiz arkadaş okul kayıtları başlayınca gidip kaydımızı yaptırarak. Bu arkadaşlarımızın hepsinin babası da ba-

bamla beraber, babamın sık sık saygıyla ve duayla bahsettiği Yüreğilli Hasan Ali Efendi (Yalçın)'den ders görmüş olanlardı. Hasan Ali Efendi'yi de öğretmen olarak yetiştiren, Yüreğil'de özel bir okul kurarak köylere öğretmen yetiştiren Karahüyükli Ali Vehbi (Aykota) hoca ile Acıpayam'a sürgün gelmiş bulunan idam mahkûmu Matematik öğretmeni Mustafa Reşid Beylerdir. Mustafa Reşid Sorbon'da tıp tahsilini yarım bırakıp Türkiye'ye dönmüş bir aydındır. Ali Vehbi ise hem medrese eğitimi almış hem de liseyi bitirmiş bir aydın din adamıdır. Dolayısıyla ilkokul üçe kadar okuyan babalarımızın beynine aydınlanma ve okuma aşkını aşılayan zihniyet böyle birisidir. Bu arada şunu da belirtelim, Yukarı Karaçay'ın uzun süre imam-hatipliğini yapmış olan Hacı Hatıp (Mustafa Karaçay) bu Yüreğil okulunun yaptırma ve yaşatma derneği üyesidir. Konuyu biraz mecrasından uzaklaştırır gibi olduk... Şunu belirtmek gerekiyordu da... Köylü çocuğunu okutmak istiyor, fakat şehir veya kasabada ev tutacak kadar maddi gücü yoktur. İşte Remzi Şenel Hoca buna çare oldu. Kendi gözetimi ve denetimi altında bize üç yıl hem idarecilik, hem öğretmenlik hem de babalık yaptı. Onun bende çok anıları vardır. Ancak öğretmenlik hayatımla ilgili olarak onu örnek edindiğim olaydan söz etmek istiyorum.

1968'de Türkçe Öğretmeni olarak Bursa Eğitim Enstitüsü'nden mezun oldum. Çektiğim kura sonucu Konya Ereğli Halkapınar Ortaokulu'na atandım. Okulun açılma kararı benim kura çektiğim tarihten iki gün öncesine ait. Okul binası yok. İlkokulun alt katında bulunan ve depo olarak kullanılan yerler planlanmış. Belediye Reisi gayret etti ve buraları güzel birer derslik hâline getirtti. Dayadı döşedi. Kayıtlara başladım. Kasabadan dört kişi kaydoldu. Şehirden de iki kardeş gelecek. Altı öğrenci. Üç dört tane de ortaokul öğrenim çağı dışına çıkmış olanlar var. On öğrenciyi ancak buluyor. Kaymakama söyledim. "Yirmiden aşağı olursa okul açılmaz." dedi.

Bu durumda benim bir şeyler yapmam gerekiyor, ancak çıkar yol bulamıyordum. Önce kendi durumumun ne olacağını öğrendim. Bir lise müdürünün dedğine göre, eğer okul açılmazsa beni il içinde öğretmeni açık olan bir yere valilik kararı ile atayabilirlermiş. Bu fikir çok hoşuma gitti. Okul açma gibi bir derdim olmayacak, hazır kurulu bir okula varıp kurulacak ve paşa paşa Türkçe öğretmenliği yapacaktım. Buraya kadar güzel... Ama, işin bir de aması var... Bu okul açılmazsa bir daha en az on yıl içinde okul için teklifte de bulunamazdım. Bu da şehirde okuyamayacak durumda olan ancak burunlarının dibindeki okulda okuya-

bilecek olan birçok vatan evladının heder olması demekti. İşte burada Remzi Şenel Hocam aklıma geldi. O ne yapmıştı? Köyleri dolaşmıştı. Ben de dolaşmalıydım. Belediye başkanına konuyu açtım. Hemen, dedi. O akşam köyleri dolaştık. Ben hem köylülere okulu anlatıyorum, hem de o köydeki ilkokul müdürlerinden ellerinde bulunan ortaokul çağındaki gençlerin diploma ve nüfus cüzdanlarını topluyordum, tutanak karşılığında.... Böylece üç gün içinde öğrencileri görmeden sadece diploma ve nüfus cüzdanına göre 134 kayıt yaptım. Kaymakama listeyi götürdüm. Şaşırdı. Merkez ilçede bile üç lisenin her birinin birinci sınıflarına bu kadar kayıt olmadığını söyledi. Tabii ki yaptığım hileyi de izah ettim. "Bu kayıttan kaç tanesinin geleceğini ümit ediyorsun?" diye sorunca yirmiyi bulacağımı sandığımı söyledim. Pazartesi günü okul açılınca 84 öğrenci ile derslere başladık.

Burada benim uyguladığım teknik Remzi Şenel Hocamın şablonu idi. Köyleri dolaşmak.

Remzi Şenel Hoca, Yukarı Karaçay'a gelmekle ilk anda bizden sekiz arkadaşın hayatını kurtarmış gibi görünüyor ama onun yöntemini kullanarak benim öğretime başlattığım ve mezun ettiğim 84 öğrencinin de sevabına nail olmamış mıdır?

Allah rahmet eylesin...

Yusuf ŞENEL

Bölük Pörçük Anılar -2- ESE AMCA

“Ese amca 1940 yılında köy muhtarlığına seçildi. 1940 yılından 1956 yılında Yatağan kasaba oluncaya kadar muhtarlığa devam etti. 1956 yılında Yatağan’ın belediyelik olmasından sonra vefat tarihi olan Nisan 1971’e kadar belediye başkanlığı görevini devam ettirdi.”

Denizli Lisesinde okudum yıllar, yaz tatili için Yatağan’a gelmiştik. Okul dönemlerinden sonra Yatağan’da tatil yapmak çok tatlı bir dönem olarak aklımda kalmış. Tatil günlerinin birisinde, evde canım sıkılmış, bir arkadaş bulmak için sokağa çıkmıştım. Belediye başkanımız Ese (İsa Tunçbilek) Amca karşıma çıkıverdi. Karşılıklı hâl hatır sorduktan sonra Ese amca tatilde neler yaptığımı sordu. Ben de herhangi bir iş yapmadığımı, dışarıda bir iki arkadaş bulursam onlarla vakit geçireceğimi anlattım. Bana:

-“Senden bir şey isteyeceğim, mümkün olursa çok sevinirim. Yaz tatilinde ilköğretim binasını size versem, köyde köylü olup da bazı derslerini veremedikleri için sınıfta kalan veya eylül dönemine kalan çocukları sen ve senin gibi olan arkadaşların çalıştırsanız olur mu hem güzel vakit geçirmiş olursunuz hem de kasabamıza bir hayrınız dokunur” dedi. Ben;

- “Tamam Ese amca, arkadaşlarımla görüşeyim, hemen çalışmaları başlatalım” dedim. İçim sevinçle dol-

muştu. Kendimi öğretmen olmuş gibi hissettim. Adam yerine konmuştuk. Sonra bu olay gerçekleşti. Yanlış aklımda kalmadıysa Erdal Karaca, Aydın Baykara, Ziya Şenel yaz tatilinde kısa sürede kaldığı dönemde öğrencileri çalıştırdılar.

Ese amca 1940 yılında köy muhtarlığına seçildi. 1940 yılından 1956 yılında Yatağan kasaba oluncaya kadar muhtarlığa devam etti. 1956 yılında Yatağan’ın belediyelik olmasından sonra vefat tarihi olan Nisan 1971’e kadar belediye başkanlığı görevini devam ettirdi.

Bir gün arkadaşlarla dolaşıyoruz. Az ötemizde bir hareketlenme oldu. Ese amca bir adamla atışıyordu. Merakla koşturduk. Pazar yerinin yakınında daha sonraki yıllarda kahve olarak işletilecek olan bir inşaat yapılıyordu. Ese amcanın takıştığı adam bu inşaatın müteahhidiymiş. Adam kalıpları sökmek istiyor, Ese amca da müsaade etmiyordu. Yeterince sulama yapmadığını, betonun prizini almadığını belirterek, bir hafta daha sulayacaksın, ondan sonra sökeceğiz. Kesinlikle yanlış bir iş yapma, inşaatını durdururum, dedi. Şu son yaşanan depremi gördükten sonra ne kadar ileri görüşlü bir belediye başkanı olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum.

Zamanın Acıpayam kaymakamı bir gün Yatağan'a ziyarete gelir. Gerekli incelemeleri yaptıktan sonra talimatlarını verir ve Acıpayam'a gitmek için hazırlanır. O zamanlar, şimdiki musalla taşının karşısında köşede bir kahve vardır. Harman zamanı köylü, tozlu topraklı girdiği için kahve oldukça pistir. Ese amca, kaymakamı bu kahvede bir çay içmeye davet eder. Kaymakam kabul edip kahveye girer ve kahvenin halini görünce yüksek sesle "Burası küçükbaş hayvan ahılına dönmüş." der. Köyün muzip adamlarından Bekir Çavuş (Öztürk) "Sizden önce hiç büyükbaş buraya gelmemişti." der. Kaymakam çayını içer ve kalkar. Acıpayam'a vardığında arabadan iner, köylünün dediği söz aklına gelir. Kendisinin büyükbaş yerine konduğunu anlar. Hemen telefona sarılır ve Ese amcadan Bekir Çavuşu Acıpayam'a getirmesini ister. Ese amca zaten hazırlıklıdır. Güzel sözlerle, Bekir Çavuş'un çok şakacı olduğunu, kötü bir insan olmadığını, burada da amacının hakaret etmek olmadığını, şaka yaptığını söyler. Kaymakamı ikna ederek, olayı çözüme kavuşturur.

Futbol oynadığım yıllarda bölge şampiyonu olmamızın sonrasında finaller için Bolu'ya gitmemiz gerekti. Babam bir türlü

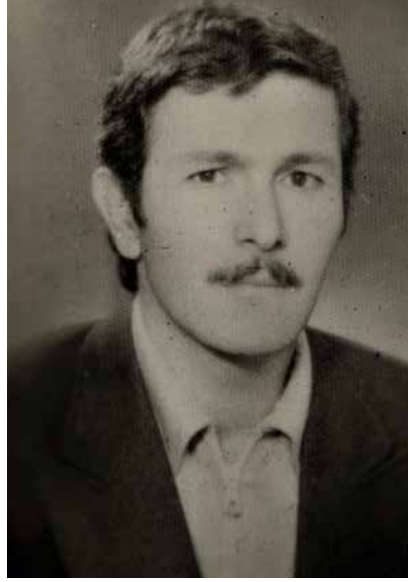
izin vermiyordu. Nihayet bir gün öfkeli bir şekilde, tamam, izin verdim, git dedi. Sonradan öğrendim spor bölge müdürü Yakup bey, durumu öğrenince Ese amca'yı aramış. Ese amca da babamı ikna ederek izni koparmış.

İsa Tunçbilek muhtar ve belediye başkanı olarak görev yaptığı 1940 ile 1971 yılları arasında Yatağan için bir şehir planı hazırlatır ve uygulamaya koyar. Meslek hayatım boyunca pek çok yer ve belde gezdim. Yatağan kadar düzgün ve kullanışlı yapılaşmayı hiçbir yerde görmedim. Bunun yanı sıra elektriğin gelmesi, banka kurulması gibi pek çok hizmeti gerçekleştirmiştir. Hataları ve sevapları ile beraber 30 yılı aşkın süre Yatağan'a hizmet vermiştir. Mekânı cennet olsun. Allah rahmet eylesin.

Ali TUNÇBİLEK

HERŞEY MÜMKÜN! YETER Kİ ÜLKENİ, İNSANINI SEV...

**“Neyse, o zanan
ülke kalkınmasın
diyenlerin sözü
geçiyordu, makina
mukina getirmeyin
diyorlardı.
Kaçırabildiğim
küçük arburg
makinayla sap
dökmeye başladık.
Yok kışın çatlar,
yok yazın yumuşar
endişelerini
yenmem bir yıl
sürdü. Sonunda
başardık...”**

*Ali Tunçbilek
Almanya'dan döndüğü günlerde.*

Benim ailem demirci değildi. Ben ,arkadaşlarımın ailesi ve köyümün insanının derdini kendime dert edindim. Mesleğim ‘ELEKTRO MEKANİK’ olduğu halde, Almanyada kaldığım yedi yıl içinde, köyüme nasıl bir teknoloji götürmeliyim diye kafa yordum. Biliyorum ki ; çakı bıçak sapında bir sorun var. Sapsız çakı bıçak olmaz. Kemik yok, ahşap sap olmuyor, kıvrırma saç eziyet. Ustalar sap sorunundan dolayı meslekten vazgeçmeye başladılar. Boş durmadım. Üniversite kütüphanelerinden ‘Avrupalı bu işi nasıl yapıyor’ diye araştırmaya başladım.

Manhayım üniversitesi kütüphanesinde bir kitapta “yapay kemik” konusuna rastladım ve hemen fotokopisini alıp bir kitapçık yaptım, hala elimde. Yağsız inek peynirinde bolca bulunan “Kazein” maddesi FORMALDEHİT eriyiğinde bir süre bekletilince boynuz kemiğine benzer kemik olu-

yor. Viesbaden şehrinde kimya fakülteleri var, öğrencilerin deneme amaçlı ihtiyacı olacak her malzeme var..

Kazein, formaldehit ve renk pigmentlerini aldım. Aynı zamanda, plastik sap malzemelerini de bir Alman kimya mühendisi arkadaşımın öğrenip onların da numunelerini aldım... Döndük memleketeye. Resimde pek net görünmüyor, bıçak sapı ve hatta tarak malzemelerini ürettim. Ustalar, Hüseyin Selçuk, Mehmet Candemir, Halil Can, Hüseyin Can ve devamı... Hep beraber göbek attık. Sorun çözüldü.

Kars Göle savcısı dayıma “Kars et süt kurumundan öğrendirdiğim” İstanbul’da Karşılı bir firma “kenet ticaret” bize kazein zengini peynir kurusu gönderiyor, Hassönlük’in Rahmi köye getiriyor. Yaptık, ettik. Ama ,bir sap kırk gün formaldehit banyosunda kalıyor. Hergün yüzlerce sap, kırk gün... Kırk tane banyo...

Koca bir fabrika kurmak gerekiyor. Eee, nerde o imkan ?

Ben başka alternatiflere yönelmek zorunda kaldım. Plastik çarelerde de hazırlıklıydım. Polipropilen, polietilen, poliyamit, polisitren, abs gibi sapa uygun plastik hammadde örnekleri ve küçükte bir plastik enjeksiyon makinası da getirmiştim. (büyüğünde vardı da, kapıkule gümrüğünde kaldı)

Neyse, o zanan ülke kalkınmasın diyenlerin sözü geçiyordu, makina mukina getirmeyin diyorlardı. Kaçırabildiğim küçük arburg makinayla sap dökmeye başladık . Yok kışın çatlar, yok yazın yumuşar endişelerini yenmem bir yıl sürdü. Sonunda başardık...

Sap sorunu halloldu. Mesleği bırakanlar tekrar geriye döndü. Yatağan demirciliği müthiş bir ivme kazandı. Hala o gazla gidiyor. Ben çok kazanmadım. Çünkü, derdim para kazanmaktan önce memlekete,

Yatağan'da üretilen çakı bıçak ve sapları

.....
millete faydalı olmaktı ve öylede oldu çok şükür...

Birkaç kafası çalışır arkadaşşa ,benim rolüm bitti, bu işi size bırakayım, ben esas mesleğime (elektrik makinaları teknolojisi) döneyim dedimse de 'biz bu elektriği de kimyayı da anlamayız, devam et dediler, yirmi yıl devam etmişim.

Yirmi yılın sonunda yeni yetişen nesil işi kavradı, makina çoğaldı , hammadde çoğaldı. İş onlara devrettim. Harıl harıl devam ediyorlar... Ben esas işime döndüm, mutlu bir veda oldu... Bağ makaslarının göbeğindeki yaprak yayı da kaçak getirilmekten kurtardık, yerlisini yaptık. Hani "Avrupa bizi kıskanıyor "deniliyor ya, işte tam da onu yaptık...

Herşey mümkün. Yeter ki ülkeni, insanını sev...

Mustafa Nadir ÖNAY

TAVAS'TAN İSTANBUL'A BİR ÖMÜR

**“Kaftan, 1966 yılında
kendi tabiriyle
zor şartlarda bir
dünyaya gözlerini
açıyor. Yazarın
annesinden
naklettiğine göre
nisan ayında
doğumuna normal
şartlarda daha bir ay
varken ot yolmaya
gittikleri kırılıkta bir
ot köküne sarılmış
bir yılan görüp
korkunca erken
doğumla 8 aylıkken
ailenin 4. Çocuğu
olarak dünyaya
gelmiş.”**

Hemşerimiz Tavas Vakıf köyünden şair-gazeteci Ekrem Kaftan'ın Bab-ı Ali'de 33 yıl adlı birinci cildi 2021'de sonraki iki cildi 2022'de 3 ciltlik önemli bir hatıratı yayınlandı. Bu eser 1960 yılı sonlarından başlayarak neredeyse günümüze kadar yazarın kendi yaşadıkları ile ilimizin ve ülkemizin geçirdiği bir takım aşamaları nakletmesi açısından değerli bilgiler bulunduruyor.

Birçok ilgilinin kendisi açısından değerli notlar da bulabileceği bu ciltler benim için de çok sayıda dikkatimi çeken anekdot barındırması itibarıyla değer verdiğim ve dergimiz okuyucularını da haberdar etmek istediğim bir eser oldu. Burada sadece ana hatlarıyla sizlere bahsetmek istediğim bu eser için İleride daha uygun bir mecrada daha geniş ve eleştirel bir değerlendirme yapmak murad ederim.

Vakıf köyünün kadılar sülalesinden olan bu aile, toprağa bağlı ortalama bir batı Anadolu Türk ailesi. Babası orta mektebin birinci sınıfında okumuş ama devam etmemiş. Annesi ise hiç okula gitmemiş. Belki de ekonomik olarak ortalama bir Türk ailesinin o yıllarda yaşadığı genel geçer zorlukları yaşadı. Yazarın da çocukluk hatıraları arasından işaret ettiği gibi biraz daha ağır şartlar altında da kaldılar. Bu ağır şartlar onları zaman zaman kendi köyleri dışına çıkmaya zorladı.

Yazarın anlattığı tablolardan

anlıyoruz ki birinci dünya savaşı ve ikinci dünya savaşı yıllarından sürüp gelen derin yoksulluğun izleri 1970'lere gelirken hala bir ateş çemberi gibi toplumu kuşatmış.

Kaftan 1966 yılında kendi tabiriyle zor şartlarda bir dünyaya gözlerini açıyor. Yazarın annesinden naklettiğine göre nisan ayında doğumuna normal şartlarda daha bir ay varken ot yolmaya gittikleri kırılıkta bir ot köküne sarılmış bir yılan görüp korkunca erken doğumla 8 aylıkken ailenin 4. Çocuğu olarak dünyaya gelmiş.

Bu erken doğumun şanssızlığı yanında ilk yaşlarında başka talihsizlikler de olmuş. Bir gün evin ikinci katında annesi hamur yoğururken alt kata düşmüş. Ekrem Kaftan o günü dinledikleriyle şöyle tasvir etmiş:

“Henüz hayatın farkına varmadığım bir buçuk yaşlarında iken annemin ve babamın anlattığına göre küçük dayımın evlenerek yerleştiği ve ölüncüye kadar yaşadığı evinin üst katından alt kata baş aşağı düşmüşüm. Annem o esnada teknede hamur yoğuruyormuş. Ve ben yanında oynarken etrafı çalı ile çevrili çakılmamış taban boşluğuna ulaşmış aşağıya uçmuşum. Annem beni yanında göremeyince; Yetişin çocuğum düştü diye bağırarak. Annemin bağırması üzerine başta merhum ninem olmak üzere konu komşu toplanmış. Bunlar arasında ninemin teyzesinin kızı olan Zehra ninem

beni iki ayaklarımdan tutup baş aşağı getirerek kaba etime vurmak suretiyle kendime getirmiş. O anda dilimi yuttuğum için nefessiz kalmışım. Tekrar ağlamaya başlayınca ölmediğim anlaşılmış ama kimsenin aklına doktora götürmek gelmemiş. Annemin dediğine göre minicik başım küçük piknik tüpü kadar şiş olduğu halde günlerce hareketsiz yatmışım.”

Yazar bir roman tadıyla anlattığı çocukluk yıllarıyla ilgili notları arasında ailenin geçim kaynaklarının kıtlığı sebebiyle çevredeki başka il ve ilçelere seyahatlerine de yer vermiş. Bu yolculuklar o kadar güzel ve ayrıntılı anlatılmış ki sanki ayrı bir roman havası da vermiyor değil. Özellikle Aydın İncirliova Hacı Ali obası köyüne bahçe çalışması için gitmeleri ile Milas tarafına koyun yetiştiriciliği için taşınmaları insanı nefessiz bırakacak kadar enteresan anekdotlar barındırıyor.

Önce İncirliova'ya ait bir hatırasıyla başlayalım. Bu hatıra ailenin yaşadığı geçim zorluğunu da yansıtmaları bakımından dikate değer.

“Hacı Ali obası doğduğum Vakıf köyüne

göre çok sıcaktı. Ve o yıllarda en çok patlıcan ve pamuk yetiştirirdi. Annem babam ve biz üç erkek evladını alarak tarlalarda işçi olarak çalışırlardı. O köyde bir evimiz olduğunu biliyorum. Tek katlı küçük bahçesi olan bir ev idi. Bu evde acıktığım zaman annemin elime yağlı ekmek diye üzerine su serpilmiş ekmek dürümü verdiğini hatırlıyorum. Demek ki evde ekmeğe sürece kadar bile yağ bulunmuyordu.”

Sadece bunlar değil yaşanan zorluklar. Başka aile içi kıskançlıklar, dedeler amcalar dayılar ile yaşanan anlaşmazlıklar çıkıyor ailenin karşısına. Bütün bunlar yakın döneme kadar Anadolu'da bütün geniş ailelerin yaşadığı olaylar olarak hala hafızalardadır. Ekrem Kaftan bunları da anlatarak kayda geçirmiş.

Aile bu sıkışmışlık halinden bu cendere-den çıkabilmek için çareler arıyor. Yeni bir çıkış kapısı olarak denediği koyun yetiştiriciliği işine başlıyor. Yazar bu bölümü olağanüstü bir macera romanı tadında sunuyor. Başlarından geçen bu tecrübeyi acı verici ama Knut Hamsun'un romantik, psikolojik ve pastoral anlatımını hatırlatırcasına okuyucuyu da ardından sürük-

leyip götüreren bir serüven şeklinde anlatıyor.

100 kadar koyun alarak ortanca dayıları ile koyunculuk yapmaya başlayan ailede artık herkes işin bir tarafından tutmak zorundadır. Küçük Ekrem Kaftan da öyle yapmış. “Hepimiz çoban olduk” diyor. 5 yaşlarında iken başlayan bu macera yazarın hayatında derin izler bırakmış.

Kendi köylerinde yörük tabir edilen çobanlar olduğu halde Kaftan’ın ailesi sonradan olma çoban imiş. Kendi köylerinin biraz üzerindeki bir alanda naylondan bir çadırda başlayan bu macera bir müddet sonra kış ayları için uygun olacağı düşünülen ve gidip araştırılarak bulunan Milas Kafaca köyü dağlarında devam etmiş. Eski yörük çobanlar sürülerini yazın arazide kışın da köydeki korunaklarda yem ile beslermiş. Fakat bu ailenin böyle bir imkânı olmadığı için “Zehil” dedikleri sahile inmek gerekirmiş. Elbette hiçbir iş dışarıdan görüldüğü gibi değildir ve pek çok ince detay barındırır. Hele hayvancılık gibi ihtimam gerektiren bir iş. Kaftan’ın ailesi de bunu acı bir şekilde tecrübe etmiş.

1972 yılının kışı gelip çatınca aile Milas’a göçmüş. Kaftan bu göçü bir film şeridi gibi kare kare sıralamış. Önce bir kamyon ile babası ve dayısı koyunları yükleyip götürmüş. Ardından annesiyle Ekrem Kaftan başka bir kamyonla yola çıkmışlar. Bafa gölünü geçerek Muğla’ya varmışlar. Muğla’da dayısı karşılamış. Kamyondan inerek patika yollardan koyunların yanına kadar gitmişler. Gece koyunlar bir tarafta kendileri bir tarafta dinlenmişler. Fakat Yazarın bu geceyi unutmamasının asıl sebebi çakallar imiş. “Akşam gün batarken dağda bir düzlüğe ulaştık. Dayım ve köyden arkadaşı

olan Çoban ali kuru bir zeytin ağacını keserek yere uzattılar ve ateş yaktılar. Ağacın tamamının yanması için parçalara ayırmadıklarını sabaha kadar ateşin sönmemesi gerektiğini çünkü etrafta çakalların bulunduğunu söylediler. Köyümüzden çok uzakta bir dağ başında geçirdiğim ilk geceyi elbette unutmam mümkün olmadı. Gece boyunca çakal ulumalarını işittik.”

Ekrem Kaftan yeni tanıştıkları bu coğrafyayı da o dönemdeki haliyle iyi resmediyor. Artık yufka ekmeğin yanına bu dağlardan katık da gelmiştir.

Kafaca köyünün sırtını yasladığı bu dağlar bütün zeytinlikti. Hatırimda kaldığı kadarıyla zeytin ağaçlarındaki zeytinleri de toplayan yoktu. Annem dağdaki ağaçlardan topladığı zeytinleri bir yağ tenekesinde terbiye ederek o köyde kaldığımız zaman boyunca her gün bana yedirdi. Yufka ekmeğinin yanında yediğim tek güzel şey zeytindi. Kahvaltı kavramını henüz bilmiyordum. Çay hayatımıza girdi miydi hatırlamıyorum.”

Ekrem kaftan bu seyahatinde pek çok yeni yer pek çok yeni durumla karşılaşmıştı ama kışın kendisini göstermesiyle birlikte hayatın zorluğunu bizzat yaşayarak yerinde tecrübe etti.

“O sene kafaca köyünde kaldığımız birkaç ay boyunca o kadar çok yağmur yağdı ve soğuk oldu ki doğan kuzularımızın yüzde yirmisi öldü. Kuzuları ölen koyunların acı acı melemeleri bu satırları yazarken dahi kulaklarımda çınlıyordu. Çadırımızın yanındaki yıkık evin içine koyduğumuz kuzular soğuktan donarak ölüyordu. Her kuzunun ölümü annemi ve babamı büyük üzüntüye boğuyordu.”

Yazar Kafaca köyünün kırsalında kaldıkları bu sürede unutamayacağı bir başka büyük olay daha yaşadı. Babası ve dayısı sürüyü otlatmak üzere dağlara gittikleri bir gün kaldıkları çadırın içinde bir sel baskınına uğradılar. Selden çadırın içerisi toprak dolmuş kendileri de canlarını zor kurtarmıştı. Aynı şekilde babası ve dayısı da sürüyü selden kurtarmışlar ancak birkaç koyun ve bir koç sele kapılmış.

İki yıl devam eden bu koyunculuk macerasını daha sonra zararlı sonlandıran aile elindeki avucundakini satıp bir makine olarak dokumacılık yapmaya başlamış.

Ekrem Kaftan bundan sonra köye ilk elektriğin gelmesi, ilk defa televizyonla karşılaşması, radyoda halk hikayeleri programlarını takip etmesi, Kıbrıs harbi gibi birçok olaya yer verdikten sonra ilkokula gecikmeli başlayışını anlatıyor. Oldukça detaylı bir şekilde ilkokul yıllarını anlatan yazar dini bilgileri de kimden ve nasıl öğrendiği ayrıntılı bir şekilde nakletmiş.

İleriki sayfalarda kendi doğup büyüdüğü Vakıf köyünün pek çok özelliği yanında dini bayramların nasıl kutlandığını kadar birçok ayrıntıyı da atlamadan hatıratında yer vermiş. Çocukken oynadıkları kuyucuk adlı oyunun mangala diye bilinen meşhur bir oyun olduğunu yeni öğrenmiş.

1979 yılında ilkokul bitiren yazar parasız yatılı imtihanlarına girip kazanamayınca Karahisar Kur'an Kursu'na kaydolmuş.

Hatıratı benzersiz ve değerli kılan sayfalar da bundan sonra başlıyor. Süleymancı tabir edilen bir yurtta 1970'li yılların sonlarından başlayarak üniversite yıllarının bitimine kadar uzanan hatta bazı açılardan günümüze ulaşan bir beraberliğin hikayesi ilk defa bu kadar ayrıntılı ve birazcık da eleştirel bir gözle aktarılıyor.

Kitaptan daha birçok alıntı yaparak geniş geniş bahsetmek isterim. Ancak buna yerimiz müsait değil. Şu kadarını söyleyeyim ki Ekrem Kaftan burada yazdıklarıyla benzersiz bir iş yapıyor.

Bu tür yapılarda yetişen insanlarda pek görülmeyen kendi yapısı üzerine bir mercek tutma işi, düşmanlaştırmadan anlamaya çalışarak ilk defa bu kadar güzel bir şekilde yapılabiliyor. Genelde bu tür yapılara girenler-sadece dini cemaatler değil ideolojik gruplarda da- kolay kolay o yapının tesirinden kurtulup eleştirel gözle olan bitene bakamaz. Ayrılışlar dahi kınanmaktan çekindikleri için o yapı hakkında bırakın yazmayı konuşmayı bile istemezler. Bu yüzden yaşanan birçok şey kalın bir sis per-

desi altında kaybolur gider. Ekrem Kaftan cesur bir çıkışla bu gerçeğin dışına çıkarak bizi yaşadıklarına ortak ediyor.

Kitabı okuyanlar birçok detayı kendileri görecektir. Ancak ben şu kadarını söyleyeyim ki küçük yaşlardan itibaren kitap okumayı seven bir insan olan yazar belki de bu özelliği sayesinde dar çerçevede kalmaktan kurtulup yeni ufuklara açılabilme imkânı buldu.

Ekrem Kaftan bu yurttan geçirdiği yıllardan sonra ortaokul ve lise yıllarını, İstanbul'a gidişini, üniversite yıllarını, gazetecilik mesleğine başlayışını, değişik gazetelerde yaşadıkları bin bir olaydan sonra Anadolu ajansına geçişini ve oradan emekli oluşunu diğer ciltlerde teferruatlarıyla anlatıyor.

Bu eser bazıları tarafından çok teferruata yer verilmiş diye eleştirilebilir. Ben öyle görmüyorum. Hatta tam tersine bazı alanlarda niye fazla bilgi vermemiş diye üzülüyorum. Mesela babasının yaptığı ve yörelerinde çok yaygın olan dokumacılık hakkında, tabi ailesi ve kendisiyle ilgili olanları başta olmak üzere, daha geniş yer almasını beklerdim.

Kitapta yokluğunu hissettiğim bir başka şey de fotoğraflar. Günümüzde böylesine bir belgesel= hatıratın fotoğrafsız olmasını büyük bir kayıp olarak görüyorum. İnşallah sonraki baskılarında bu tür eksiklikler giderilir.

1992 sonrasında İstanbul'da yoğun iş ortamından fırsat buldukça zaman zaman görüştüğümüz Ekrem Kaftan velud bir yazar. Günümüz Türk şiirinin önemli bir temsilcisi. Yakın zamanda Tavas Vakıf köyüne yıllardır biriktirdiği kendi kitaplarıyla -ama biraz bürokratik zorluk yaşayarak- bir kütüphane kazandıran yazarı hem bu eseri hem diğer eserleri ve kütüphanesi için kutlarım. İyi ki böyle bir eseri kaleme almış. Bu sayede gelecek nesillere ölmez bir eser bırakmış. Tavasın Vakıf köyünden çıkıp İstanbul Babıali'de bulunmuş bir şair-yazar gazetecinin akıcı anlatımıyla kaleme aldığı 3 ciltlik bu eseri bütün okuyucularımıza tavsiye ederim.

Osman Kemal
SÜLEME

**“Evlerimizin
ortak kullanılan
bazılarının sofa
hatta modernlik
adına antre dediği
ve aslında Türk
tipi evlerde tüm
odaların açıldığı
geniş ve herkesin
kullanımında olan
ve bazı yörelerde
de çıkartma tarzı
balkon gibi yerlere
veya bağ evlerinde
odaların önünde
bulunan iki üç
tarafı açık alanlara
“hayat” denilirdi.”**

TÜRKÜ HAVALMAK (SÖYLEMEK)

Rahmetli Tahir dedem-ana tarafımdan- bağa çoğuna göre erken göçerdi, Mayıs sonlarında iki, üç yorgan döşek, bir iki kap kacak ki dışları kararmış toprak veya bakır veya alüminyum haranı, toprak testi, bardak, bakır ibrik ve diğer ıvır zıvır eşyalar, eşeğin bir iki sefer yapması ile taşınırdı. Bağ evi desen basit, genişçe bir oda, önünde yarım yamalak bir çardak, bağın bir kıyısında çalidan, çuvaldan, taşlardan uydurulmuş ilkel bir tuvalet hepsi bu.

Dayımlar, teyzemler ve etraftaki bağların sahipleri henüz göçmemişti. Biz ise zaten göçmezdik. Anamla, teyzem beni ve teyze oğlum Tahir'i "hadi siz bağa dedengile gidin onları yalnız bırakmayın" diye yolladılar. Dedemler pek sevindiler gayri, yarı isli kısıp bir gaz lambasının fersiz ışıkları altında oturuyor, dedemle, ninemin güne dair konuşmalarına eşlik ediyorduk.

O zamanlar büyüklerimiz bize gızanla (kızanlar) diye hitap ederdi, dedem aynı hitapla, "gızanla hadi bi havalliven baken, ortalık şereflensin" dedi. Bizde yarım yamalak bildiğimiz türkülerini rasgele söylemeye başladık ki hatırımdadır o türküler o zamanlar meşhur olan "dol karabakır dol", "yüce dağ başında yanar bir ışık", "gar mı yağıp-

ba yarengümenin dağına" ve başka türkülerdi. Dedem bize "yaşayın ulen keratalar" diye diye kendinden geçtiydi...

Nenem yazıları bile silinmiş eski bir teneke kutu içinden o zamanlar bakkallardan alabildiğimiz ve bizim için lüks gıda sınıfındaki sanırım Denizli imalatı yarısanıksılaşmış Algül ve Albeslen markalı bisküvileri ikram etti. Biz gıymatlı misafirlerdik o gece. Aklıma geldi bakkaldan bu bisküvilerden başka cam şeker alırdık o da taneyle ve bakkal koca bir kavanozdan eliyle çıkarır sayarak kağıda sarar, verirdi, bu şekerler hafif renkli olurdu, sarı, beyaz, kırmızı gibi. Sonraları kurşun kalem uzunluğunda çeşitli renklerde naylona sarılı çubuk şekerler çıktıydı. ha! birde bisküvi içine lokum kıştırır yerdik o malum milli yiyeceğimizdir.

Ben çocukluğumun o tozlu -badaz tozu denilirdi- bağ yollarını, giydiğimiz naylon ayakkabıları, o yokluğu ama herşeyin samimi ve gerçek olduğu, suni hiçbir tadın, yiyeceğin olmadığı, ceviz, payam, kuru incir, iğde, elma, armut kakı, kuru üzüm, pekmez gibi doğal yiyecekler yediğimiz zamanları özleyorum ve bu zaman ki çocukların böyle gerçek hayatları olmayacak.

HAYAT

Evlerimizin ortak kullanılan

bazılarının sofa hatta modernlik adına antre dediği ve aslında Türk tipi evlerde tüm odaların açıldığı geniş ve herkesin kullanımında olan ve bazı yörelerde de çıkartma tarzı balkon gibi yerlere veya bağ evlerinde odaların önünde bulunan iki, üç tarafı açık alanlara hayat denilirdi. Hayata dair ne varsa o ortak alanlarda yaşıyor olmalı ki hayat denilmiş.

Bir şarkı var, çok severim, bana göre en güzel Muazzez Ersoy yorumluyor, şu kısmı en muhteşemi:

Gençliği gönlümde bitmez sanırdım

Hayat ben hep seni böyle tanırdım

Çaresi olsaydı ömür alırdım

Hayat sen ne çabuk harcadın beni

Hayat insanı çabuk mu harcıyor yoksa insanlar mı hayatın kıymetini bilmeden, farkına varmaksızın hayatı mı harcıyor tam bir lise münazara konusu, çaresi olsa ömür alırdım ise çaresizliğin beyanı gibi. Büyüklerimiz biz daha 20 li yaşlarda iken davranışlarımıza bakar bakar bizim oraların şivesi ile “de gidi gençlik de” derlerdi de şimdi anlıyorum o yılların kıymetini.

Hayat öyle güzel kelime ki eskiden insanlar -tabiidir ki hepsi değil-eşlerine hayatım diye hitap ederlerdi, şimdilerde cıvık bir aşım, aşkitom çıktı yalama oldu, nineler, anneler çocuklarına, torunlarına aşım diyor ve bazı meşhur psikologlar çocuklarınıza aşım diye hitap etmeyin diyorlar. Aşım başka birşey hayatım başka ve bence hayatım daha nezih ve kapsayıcı.

Bir ara paylaşmıştım hayat ile hayal arasında TL farkı var diye, öyle gerçekten yaşananlar hayat idi ama hayallerimizle dolu olmasa o hayatlar çekilmez olurdu ama sadece hayal ile de olmuyordu işte... para, para, para.

Hayat yaşanırken insan tecrübe de biriktiriyor, her olay yeni kararlarla tecrübe dağarcığına atılıyor ve insan bana göre 40 indan sonra akıllanıyor.

Bukadar gevezelik yeter, nedemişler,”saç kızdı hamur tükendi, yaş bitti ömür tüken-

TAHİR DEDE

- İstiklal Savaşının madalyalı gazisi Tahir Dedem.13 yıldan fazla askerlik yapmış (onüç)

- Suriye ve Mısır'da savaşmış. Mısır'da İngilizlere yesir (esir) düşmüş. Öyle anlatırdı.

- Sakarya cephesinde savaşmış sol elinin baş parmağı şarapnel-den kopuktu.

- Çocukluğumdan biliyorum, hayatı fakirlik içinde geçti, devletin bir kuruş maaşını almadı. Devletin tek bir hapını yutmadı. Ku-maş pantolon giymedi. Kılçır tabir edilen kıl dokuma bir pantolu vardı başkada yok. Giyiminden fark ediliyor zaten.

- Bu günün hatırasına tüm şehitlerimizle beraber onu da rahmet, minnet ve saygı ile anıyorum. Allah mekanını cennet eylesin.

di” ya da “sac tava geldi hamur tükendi, demir tava geldi kömür tükendi, akıl başa geldi ömür tükendi.”

GERÇEK BİR FAKİRLİK HİKAYESİ... O DÖNEM HEMEN HEMEN HERKES ÖYLEYDİ AMA...

...Rahmetli Tahir dedem-ana tarafımdan-İstiklal Savaşı Madalyalı bir gazi idi. Mesleği yoktu.Çiftçilikle,tarımla uğraşırdı ama ekip diktiği tarlalar,bağlar hep çorak verimsiz arazilerdi.Rahmetli gerçekten fakirdi,düzenli bir geliri olmadığı gibi tarımdan da hiç para kazanamazdı.

BİR FOTOĞRAF

- Bu fotoğrafın arkasındaki kayıtlı tarihe göre 07.06.1959 da çekilmiş.

- Benim 2.5 yaşındaki halim ayağımnda lastik çizme var

- Büyük resmin ortasındaki rahmetli babamın 28 yaşındaki hali. Soldaki adımı aldığım Osman dedem. Sağdaki Zehra büyük nenem. Babaannemin annesi.

- Babamın çömeldiği resmin arkasındaki çocuk halamın oğlu Mustafa. 18 yaşında vefat etti.

- Geçmiş zaman olur ki?

O zamanlar dağ bağları diye anılan bölgede orman arazisinin dibinde kendi çabası ile araziye nispeten ıslah etmiş ve bağlık bahçelik hale getirmişti, payam (badem), ceviz, armut, elma ağaçları vardı. En çok ta payam ağacı vardı. Ne lezzetli olurdu çağlaları, bademleri. Şimdi ben sizleri oraya götürsem burada bağlar vardı desem inanmazsınız. Herşey bitti, oğulları, kızları bir müddet ilgilendiler sonraları gerçekten dağ oldu gitti ve mirasçılar (torunlar) üç otuz paraya bir çobana satmak için kıyasıya yarıştılar. Satıldı da herkes kurtuldu.

1960 lı yılların sonunda Demirel Hükümeti İstiklal Savaşı gazilerine maaş ödemesi için yasa çıkardı.(üç ayda bir ödenecek şekilde).Babamın resmi işlemleri tamamlamasının ardından o maaşı bir kez alabildi ve ardından kısa bir zaman sonra vefat etti.

Tam bir Anadolu-Türk insanıydı. Hiç bir zaman eşeksiz kalmadı o onun Mercedes'iydi, BMW'siydi, herşeyiydi. Ölene kadar kumaş pantolon görmedi, hep kırçıl denilen ve keçi kılından dokunmuş bir çeşit kumaştan yapılmış,üzerinde 5-6 yaması olan siyah bir pantolonu vardı. Beline uzun bir kuşak sarardı.Bilenler muhakkak vardır gözümün önünden şöyle bir manzara hiç gitmez.O kuşağın bir ucu sabit bir direğe bağlanır serbest ucu bele dolanır ve kendisi kendi etrafında dolana dolana beline sardırır ta direğin yanına kadar giderdi.Yani böyle ilginç bir kuşak sarma işi olurdu rahmetli dedemin.

Evi toprak damlıydı.Kışın teneke bir soba kurulur odun yakılırdı.Kömür filan yok zaten.Ocak hiç sönmezdi.Ocakta cezveler,çaydanlıklar kapkara olurdu.O zamanlar çay paketleri sadece 100 grlık olurdu hayal meyal aklımda sarı bir paketi vardı.O paketi bile almaya parası yetmediğinden bakkala yarısını böldürür öyle alırdı.

Parasızlıktan dolayı kahveye gidemezmiş yada seyrek gidermiş. Yanına 5-6 zeytin ve çörekotlu kuru peynir ve yufka çıkısını alarak eşeğine bindimi doğru dağ başına... Bağda belirli dönemler hariç ne işi olacak aslı var astarı yok onunla bununla uğraşıp vakit geçirir akşama doğru eve döner gelirmiş. Nenem rahmetli de "aman bağda ne iş olacak gidip gidip yatıp geliyo"diye kızarmış.Aslında parasızlıktan oralarda vakit geçirdiğini o da biliyor da ..Üzüm zamanı çeşitli cinslerden (o bağda o kadar çok çeşit vardı ki şimdilerde ben o çeşitleri hiç göremiyorum maalesef o cins cins güzel üzümleri yok ettik) üzümleri sandıklara doldurur eseğe yükler yakındaki Akyar, Tekke, Çiftlik köylerine satmaya götürürdü.Kazanılan para öyle matah bir miktar olmazdı tahmin edeceğiniz gibi..Kalan üzümler, kurutulur, pekmez yapılır,sirke yapılır kışa hazırlanırdı. O sirkeden yapılan turşunun lezzetini ben hala bulamıyorum..

Nenem rahmetli elma ve armutları kurutur kak yapardı.Ta yıllar sonra Ereğli'de (Konya) Toros'larda ki bazı köylerin ahalisine "Kakçı" denildiğini duyunca çocuk-

ken duyduğum armut,elma kakı lafını tekrar hatırlamıştım.Kültürün izleri yani...

Şimdiki kaypak, muhteris, ikiyüzlü insanlara göre muhteşem, muhterem insanlardı... Sol elinin başparmağı savaş anında şarapnel parçasından kopmuş ve o nedenle yoktu. İstiklal savaşına, Mısır, Suriye cephelerine ait anılarını anlatırdı ama çocukluk işte aklımız ermezdi pek unuttuk gitti.. 13 yılı aşan bir askerlik yapmış dile kolay 13 küsur yıl.. İlaç, doktor yüzü görmeden gelip geçtiler. Allah rahmet eylesin, mekanı cennet olsun.. (Osman K. Süleme)

BABAMDAN DUYDUĞUM BU DÖRTLÜĞÜN HİKAYESİ...

Ödemiş, Tire, Bayındır

Adamları hayındır

Deve pabuç yemez ama;

Bu bize bir oyundur.

Bizim oralardan bir ayakkabı tamircisi-eskici-köy, köy geze geze;ta Bayındır pazarına varır,sergisini açar,tamirini yapar 3-5 kuruş kazanmaya çalışır,öğle vakti namazını kılmak için camiye giderken sergisini toplamak ister ama etraftaki diğer esnaflar sen git gel biz göz, kulak oluruz derler.

Adamcağız camiden gelince bir bakar ki sergiden önemli miktarda tamir edilmiş pabuç yoktur,çalınmıştır,sorar,soruşturur netice yok.Esnaflardan biri der ki;"senin pabuçları deve yedi."

Adam inanmaz tabi ve bu dörtlüğü söyler.

Not: Bu fıkrada adı geçen Ödemiş, Tire ve Bayındır halkını tenzih ederim. Kanaatime göre her yerin halkında 3-5 ahlaksız mutlaka vardır.

DEDEMİN KUŞAĞI!

Rahmetli Tahir dedem madalyalı İstiklal savaşı gazisi idi.Ancak hayatı tam bir yoksulluk içinde geldi geçti,kumaş pantolonu bile yoktu,kılçır denilen keçi kılından yapılmış bir çeşit kumaştan pantolonu vardı ve ondan başka ayağında pantolon

görmedim.Gazi maaşı ölümünden hemen önce bağlanmış ve sadece bir aylık alabilmişti onu bile yiyemeden vefat etti.Evlatlarının eline baka baka gitti...

O nesil beline kuşak sarardı.Dedemin sanırım 2-3 m.uzunluğunda kuşağı ve gözümün önünden hiç gitmez bu kuşağın bir sarınma ritüeli-töreni-vardı.Kuşağın bir ucunu toprak damlı evindeki direklerden birine bağlar öbür ucunu beline sarar ve kendi etrafında döne döne ilerleyerek kuşağın tamamını beline sarınırdı.

Kuşak belini pek tutar ağır olmazsın derlerdi.

YEMEN VE NENEMİN BOYNU

BÜKÜK KALIŞI

Gitme Yemen'e Yemen'e,

Yemen sıcak dayanaman,

Kalk borusu erken çalar,

Sen küçüksün uyanaman.
(Halk Türküsü)

Bu türkü dolayısıyla hatırladım;bu memleketin çocukları nerelerde savaşmışlar ,nerelerde kimler için şehit düşmüşler? Değer miydi? Bilemiyorum. Maalesef Anadolu'nun fakir,garip ve yetim çocukları oralarda buralarda bazan hangi coğrafyada bile olduğundan habersiz kaybolup gitmişler. Benim baba tarafımdan büyük dedelerimden biri Kafkas cephesinden gelmemiş. Ne olduğunu bilen de yok o zamanki yönetimin sizin evladınız şurada şu oldu diye haber verdiği de yok. Rahmetli babaannem-Ummam- 7-8 yaşlarında iken Tavas'ta -askerlerin cepheden geri memlekete geldiği bir gün-süslemişler püslemişler baban gelecek diye karşılamaya gelenlerin arasında sıraya sokmuşlar. Gelenlerin arasında o dedem (İbrahim) yokmuş. Nenem boynu bükük kalakalmış o yaşta.İçim sızlar bu sahneyi düşününce.

Rahmetli Umman nenem şöyle anlatırdı zaten hayal meyal hatırlıyor; "bubam gelecek dedile, anam saçımı taradı, bubamı hiç bilmeyom ki, ellen bubasına baka baka böyle mi acıba derdim, saçıma kırmızı ip bağladıla, çok sevindidim, gelmedi bubam."

Refik KARAKAYA

BİR KASABANIN ANLATILMAMIŞ ÖYKÜSÜ -7- BİR SOYKÜTÜĞÜ HİKAYESİ: SEMERGANDİ DEDE VE EVLATLARI

“Semergandi dede Kayseri’den gelmedir. Evliya bir adam. Kayseri’den kalkıp Gaysar’a (Yeşilyuva’ya) geliyor. Peşinden sökülüp gelenler Gaysar’a yerleşiyorlar.”

Soldan: Fevzi Altıntaş, Hacı Hakkı Altıntaş, Naşit Altıntaş, Emin Altıntaş, Süleyman Altıntaş, Müfit Azgın, Mustafa (Hakkı bey) Altıntaş

Semergandi dede Kayseri’den gelmedir. Evliya bir adam. Kayseri’den kalkıp Gaysar’a (Yeşilyuva’ya) geliyor. Peşinden sökülüp gelenler Gaysar’a yerleşiyorlar. Semergandi dede ailesini ve bir kızını emaneten bırakıp bir ara Kayseri’ye gittiğinde ömrü vefa etmiyor. Yatağan’dan Hacılar’ın Ahmet’in babası Halil İbrahim dayı, bunların da babası Hacı Yüzbaşı var. Hacı Yüzbaşı Sivtlice de, Kirazlı’da yaşardı. Derebeyiydi, orada çiftliği, evi barkı varmış. Bütün sülalesi orada. Derebeyi dedik; sınırlarından içeri giren yad-yabancı, küçük -büyük, baş

hayvan, kimin olursa olsun mavzerle indirirmiş.

Hacı Yüzbaşı’nın eşi ölünce, Semergandi’nin dul eşiyle evleniyor, isminin Hatice olduğu söyleniyor, Semergandi’nin kızı Zeynep de ‘Taygeldi’ geliyor. Kız büyüyünce Hacı Mehmetler’in Süleyman ile evlendiriliyor. Çocukları; Aşana, Emin, Hakkı, Hacca, Hakkı bey (gerçek adı Mustafa) ve Mehmet. Cüneytlerin Hörü teyze Semergandinin dul eşi Hatice’den olma, Hacı Yüzbaşı’nın kızı, Taygeldi Zeynep ile karınkardeş, Hörü teyze Emin Altıntaş’ların teyzesi.

Semetgandi'nin taygeldi kızı Zeynep'le üvey kardeş, anaları bir, babaları ayrı. Hörü teyze, Cüneytler'in Halil ile evliydi. Süleyman dedem eşi Zeynep ölünce, Yüreğil'den bir eş daha alıyor. Yanda, bitişik evde otururdu. Herkes ona yüreğilli Gocaana derlerdi. Ben bilirim.

Süleyman dedemizin amcası 'Dedeler'den kız kaçırılmış, bu sülaleye bir ara Bektaşlar denilmiş. Hacı Mehmetler denilmesi sonradandır. Emin dedem, Sarı Kadı'nın kızı Feride ile evlenip, ondan olma çocukları vardı. Emin A'nın birinci eşi ölünce, ikinci evliliğini Gaysarlı Halil ile Safiye'den olma Zeynep 'le yapıyor. Gaysarlı doktor Şakir'den bahsederlerdi ben çocukken. Çevre de adı ünlü doktor Şakir'e çıkmış. Şakir doktor derlerde başka birşey demezlerdi. İşte bu Şakir'in ağabeyi olan Hacı Osman var, onun oğlu Mehmet ölünce eşi Zeynep dul kalıyor, Emin A' ile evlendiriliyor. Zeynep ninemin anası Safiye idi, Safiye ninemin bir oğlu da Osman Çankaya, Zeynep ninemin önceki eşinden olma kızı Garahöyükte Zühra teyzem vardı. Köyümüzün öğretmenlerinden Şekip Taşbaş, Safiye ninemin kardeşi Mustafa ile Şakir hoca kızı Ayşe'den olmadır. Ayşe, Şakir Hocalardan Esad Akşit'in kardeşidir. Şekip öğretmen 1969, 1970'li yıllarda köyde öğretmenlik yaparken, Esad amcanın evinde de durdu. Ben sazı onda gördüm, dokundum.

Emin dedemin kardeşlerinden ablası Aşana Hala Hacı Alimler'in Emin dayı ile evli-yken anamı yanına can yoldaşı kılmak için himayesine alıp, orada büyüt müştü. Çok entelektüel bir kadınmış, 1940'lı, 1950'li yıllardan bahsediyorum. Ese reisin 1946'da Muhtarlığı, Garalların Muhtar Alı'dan devraldığı yıllar. Aşana hala, kocası Emin dayı yolculuk yaparken, İzmirdeki kardeşlerinden Hakkı Bey'in (asıl adı Mustafa) yanına gider gelir, gidip gelenler nerdeyse üçer aya kadar orada eyleşir, Hakkı Bey kardeşi Aşana'ya oyalansın diye gramafon, taş plaklar hediye etmiş. Taş plaklar arasında Sadettin Kaynak, Safiye Ayla, Müzeyyen Senar, Şerif İçli, Aşık Veysel, Emrah vs. var. Gramofon ve taş plakların şu an Hacı Alimler'in Bayram oğlu, Eczacı Mehmet 'te olduğu söylenir. Hacı Alimler'in Emin dayının yanında bir de küçük çocuğu Bayram, Aşana Halanın

üvey evladı oluyor. Aşana Hala öldüğünde, Bayram dayı, gramafon ve taş plaklara sahip çıkıyor.

Emin dayı yolculuk yapar, altı ayda gider gelir, bavullarını beygirine yükler, beygir ile, Kütahya, Simav dolaylarına yolculuk yaparmış. Bu yüzden Aşana Hala sıkılınca bahsettiğim gibi İzmir havasını koklayıp geliyor. Köyde lakabı Boyacı Aşana: Yatağan havalisinin meşhur iplik boyacısı, popülitesi oradan geliyor, tanımayan yok. Kilim için ip boyardı. Etraf köylerden Avşar, Gaysar, Apa, Tareş, Yassük vs. gelirler, evinin etrafı pazar günleri pür telaş olur, iplikleri tenekelere doldurur kaynatır, boyaları Hallâ'ların Hacı Mehmet'ten alırdı. Sonraları Paşa Dudu da boyacılık yapardı. Ama, onunkisi tutulmazdı. Aşana Hala boyacılığı babası Süleyman dedemizinden öğrenmiş. Süleyman dedemin yanına Yahudi bir aile gelir gidermiş, Süleyman dede boyacılığı Yahudiden öğrenmiş. Aşana Hala ara sıra babasına naz yaparmış, "hani bana bir şey bırakmadın, hani bana ne verdin, hep oğlanları kayırdın" dermiş. Babası da ona, "Ben sana boyacılık mesleği verdim yetmiyor mu?" dermiş.

Boyacı Aşana boyadan kazandıkları paraları har vurup harman savururmuş, bozuk paraları kavanozlara doldururmuş, eve gelen müdavimler, fırsatını buldu mu kavanozu iç edermiş. Boyacı Aşana elci idi. (eli el üstünde tutanlardan) teşbihte hata olmaz: eşek koşuver diyenlere at koşuverenlerden. Kendinden olanlara pinti davranır, ele güne karşı gösterişli. Tavukları, mısırgaları, keçisi, davarı, bağı, bahçesi, bostanı, her bir şeyi mevcuttu. Her işe burnunu sokar, ona buna kız isteyiverir, düğünlerde gelin başı düzer, onun bunun arasını düzeltir, gıç üstü oturmaz. Ese reise seçim kazandırır: Kardeşleri Emin ile Hakkı, namı diğer Ese reis seçim kazansın diye, Aşana'yı adeta kadın kolları faaliyeti gibi öne sürerler, Ese Aga ben artık bu işleri bırakacağım, evde taracılık mesleğine devam edeceğim dermiş. Dedem Emin Ağa da hayır vazgeçmek yok, sen adaylığımı koy, biz seni kazandırırız, yetişemediğin yerde biz varız, biz idare ederiz dermiş. Aşana Hala Ese Aganın evine çok gider gelir, Haccanım yenge de onun yanına gelir gidermiş.

Köyün bütün kadınları onun ağzına bakar, seçim günü evinin yanındaki boş avlu arazisine toplanırlar, hadin bakalım!. Hep birlikte Çevrek Mescidine oy kullanmaya gidilir. Kadınlar kocalarının verdiği karşı tarafın oy pusulalarını sandığa kadar elinde tutar, Aşana'nın verdiği oy pusulalarını pabuçlarının dabanında saklar, oy kullanırken dabanlarında sakladıkları oy pusulalarını sandığa atarlarmış; seçimi İsa Tunçbilek lehine çevirirlermiş. Bir seçimde İsa (Ese reis) Tunçbilek rakibi Savsaoğlu İbrahim da yeniyor; Savsaoğlu İbrahim'in eşi Ürerli Beşli kızı seçim sonucunu şöyle değerlendiriyor: Ese'nin Aşana bıllası var, Savsaoğlu İbrahim'in kimi var. Aşana Hala 50 yaşlarında var yok, öldüğünde, Çevrek Mescidinde dedikodusu yayılıyor: daha cenazesi mezarlığa varmadan mirasını, her şeyini talan etmişler diye. Kocasını Emin dayı yolculuk sırasında yoldaymış, cenazesine yetişememiş, yoldan gelmiş veryansın etmiş, talan ettiğiniz her ne varsa geri getirin diye, heyhat!.

Şimdi, Emin dedemin Aşana Haladan başka kardeşleri; Hacca Hala, Hakkı, diğer iki kardeşi İzmir'e göçenlerden Hakkı Bey lakaplı (Mustafa) ile Mehmet bey. Dedem Emin A'nın kardeşi Mustafa'ya İzmirli Hakkı bey derlerdi: İzmir'e gidişinde kardeşi Hakkı'nın nüfus cüzdanını almış, asıl ismi Mustafa'ydı. Ben İzmir'e gideceğim deyince, babası Süleyman'dan izin çıkmamış, kafakoçanını saklamışlar, o da kardeşi Hakkı'nın nüfus cüzdanını almış yola koyulmuş, o zamanlar kim kime dumduma, hatta herkes nüfusa gidip kaydolmaz, nüfus cüzdanı çıkartmamış. Mesela dedem birisine kızdığı zaman; sende nüfusa kayıtlı mısın, senin de nüfusta yerin var mı? derdi.

Hakkı Bey'in eşi Bais yengemiz ben çocukken, köye dedemin yanına gelir giderdi. Ne Hakkı beyi, ne Mehmet beyi ben bilmiyorum, tanımıyorum. Köylü onu Hakkı bey olarak tanır. Hakkı bey, köyde teknolojiyi uyandıran adam: O zamanlarda elektrik ne gezer. Dedemlere gazyağı ile çalışan motor dinomосу alıyor, bizimkiler gidip İzmir'den getiriyorlar, dükkana dört tane dinamo yatağı kuruyorlar, teşkilat falan işte. Demircilerin çoğunu kolla çevrilen Çarktan kurtarıyor, herkes çakı bıçak sürtmek için sıraya giriyor, bunu önceki yazılarımda bahsetmiştim. Ben

İlkokul üçte iken babam Hakkı Bey'in diğer kardeşi Mehmet Bey'in yanına varmış, birlikte pres almışlar, yol yordam göstermiş, babam İzmir'den presi yükleyip getirdi kurdu. Parası epey tutmuştu, borca girmişti. Bu da ne işe yarayacak, bu paraya bu alınır mı, ödenir mi bu diye epey eleştiren olmuştu. Hacı Mahmutlar bizden önce almıştı presi, köyde hemen hemen başka presi olan yok gibiydi.

Neyse, Hakkı Bey'in beyliği nereden geliyor; Hakkı Bey'in İzmir'de Av malzemesi dükkkanı varmış, av malzemesi satarmış, tüfek saçmasını kurşun tellerinden kırpar kırpar, kendisi yaparmış. Hani o çökertme türküsünde geçer ya: ciğerime ateş saldı telli kurşun yarası diye, işte o biçim. Hakkı Bey İzmir'in kalbur üstü adamlarıyla köye ava gelirlermiş üç dört taksile. Barut'u, saçması mâsıldı, alın size istediğiniz kadar kullanın, sandığı ortaya açarmış. Tam beylik, O gelmeden önce köye haber gelir, köye gelen misafirler için evlerde yer hazırlanır. Av için Dedemin ahabaplarından Sırçalıklı Mevlüt dayıya da haber verilir. Gelenler arabalara köyden de avcılarını alırlar, Sırçalık dağlarına keklik avına giderlermiş. Hatta gelenlerden biri doktor olanı, Halil dayımı beş yaşından sonra konuşturmayı başarmıştı. Sağa sola haber verme görevi, ulak olarak Emin Ağa'nın müdavimlerinden Gölanların fişekçi Hasan amca; köyün avcılarında Karip Alı, Tram Osman, Velcelerin Oma, Arap Mehmet vs. hep birlikte ava gidiverirler. Eskiden köyde avcılık meşhurdur. Adı Hakkı Bey'e çıkmıştı. Barut, saçma sandık dolusu, al kullan, 70-80 Keklik vurur gelirler, arabaların arkasına asarlar, getirir evde içlerini temizlerler kokmasın diye, sonra alır götürürlerdi İzmir'e.

Hikayeye Gaysardan Semergandi De'den girdik, Hacı Yüzbaşı ile Yatağana geldik. Garüğe gidelim. Garahöyükte, Safiye ninemiz ile Zürha teyzem vardı. Biri ninemin anası, diğeri kızı, bizde çok gider gelirdik, ben bulunmaz yoldaşdım, bir keresinde ninemle ikimiz eşekle gittik geldik, Çarşamba günleri Garük pazarını görmemek büyük talihsizliktir. Bölgenin en ünlü pazarı, bazen öğleden sonra at yarışları yapılırdı. Ben görmedim, izleyenlere sorulunca; her zamanki gibi Çayırının atı kazandı derlerdi.

Gaysar (Yeşilyuva) bir görünüş...

Ben teyzemler sayesinde Garüğün Garük ekmeğini, mısır ekmeğini, camuzyoğurdunu, dondurmasını, hatta düğünlerde sarı burmasını, gevrek helvasını, pamuk şekerini yiyenlerdenim. Düğünlerinde kız evinde bahçeye gerili iplerin üzerine kızın çeyizlerini sergilerlerdi. Garüğün haşhaşı da meşhurdur: Ecevit zamanı, Garüğün girişindeki duvarlara, etraflara; Haşhaş malımız Ecevit canımız sloganları yazarlardı. Söz gelimi Devlet büyükleri Garahöyüğe gelir, Seçim kampanyaları bile Garahöyükten geçer. Birinci Dünya Savaşı Kumandanlarından meşhur Ali İhsan Sabis Paşa, Menderes zamanında DP'den aday olarak Garahöyüğe gelmiş, babam anlatırdı: "arabadan el salladı geçti."

Neyse sadede gelelim, kim bu Semergandi Dede: Gaysar'ın değirmen taşları Beyköy tarafından gelir. Çavdır'lı kağnıcı, kağnyaya Öküzleri koşmuş, Gaysar'a değirmen taşı getirirken kağnyayı ak kesik'e kaçırıyor. Kış günü hava kararıyor, çıkarmanın imkanı yok. Evliya aklına geliyor. Hadi yetiş gari! Semergandi Dede demiş, halimi görüyorsun. Semergandi Dede Gaysar'ın Mescidinde otururken, gülmüş. Kağnıcının halini seyrediyormuş, elini kağnyaya dayayıvermiş (tabii ki mescit de oturan adamın eli oraya gider mi, İlmi gidiyor) Kağnı düzlüğe çıkıp yelleniyor. Öküzler huylanınca, kağnıcı kendi kendine söylenip bağıyor: "Çekil gari Semergandi Dede! öküzlerin boynuzları bilmem neyini yırtacak" diyor. Mescit de cemaetle oturan Semergandi bir ara gülüyor. Cemaat niye gülüyorsunuz diyor. Kağnıcı'nın haline gülüyorum, kağnyayı kaçırdı kesige, sonra da ünnedi, ben de elimi dayayıverdim, yardımcı oldum, kağnı hareket etti. O da bana böyle böyle dedi diyor.

Cemaattan bazıları kağnıcının gelmesini bekleyelim, soralım diyorlar, mecbur burdan

geçecek, başka yol mu var diyorlar. Kağnıcı Sabah namazına doğru Gaysar'a çıkıp geliyor. Ağır aksak, değirmen taşı yüklü kağnı; kütür kütür kütür, cemaat kağnıcı'nın önünü kesiyor. Gel hele gel diyorlar, kağnıcıyı mescide alıyorlar. Yorgun, soğuk da. "Açlık falan var mı?" diyorlar. O da "yesem de olur yemesem de" diyor. Peki diyorlar, bu vakte niye kaldın, başına bir iş mi geldi, korkma bir şey yok, dövmeycez falan diyorlar. O da evet geldi; burda bir evliya varmış aklıma geldi. Zor dayım, aciz kaldım, o meşakkat içinde birden bire: "Yetiş gari Semergandi Dede! halimi görüyorsun dedim, O da bana yardım etti. Kağnı birden kesikten fırladı, sanki öküzler huyladı, şaha kalktı, o sıra şaşkın tabiatım tuttu, çekil gari Semergandi Dede! öküzlerin boynuzları bilmem neyini yırtar" demişim.

Olay doğrulanınca, cemaat Semergandi'yi aramaya koyuluyor. Etrafa bakıp, evine varıyorlar, yok yok yok. O gün gece kaybolmuş. Eşine ve çocuğuna Allah'a emanet olun diyor, Kayseri'ye gidiyor. Olayın tanığı Ceritlerin Abdullah dede. Keşf açıklığı ortaya çıkıyor. Kayseri'den üç gün sonra haber geliyor; sizlere ömür. Terzi Hacı Hüseyin'in büyük kardeşi Kayseri, Gesi'de İmamlıktan emekli olunca, köye Hacı Hüseyin'in yanına geldiğinde soruyor; burada Semergandi'nin torunları varmış diye eve geliyor. Bu hikayeyi anlatan Hasan Ali Azgın da günün her saati değilse bile evin müdavimlerinden: İşte bunlar torunları; Emin, Hakkı, Hacca... Gösteriverdim diyor. Herkes birbirinin etrafına bakınıyor, o ona, bu buna. Ne etrafınıza bakınıp duruyorsunuz derken, kendilerinin de bu işten haberleri yoktu.

Söyleşi:
Mustafa Nadir
ÖNAY

AVRUPA'DAKİ HEMŞEHRİLERİMİZLE KONUŞMALAR -1- İBRAHİM YÜCEDAĞ

“Eğitim hayatım biraz zor oldu. Türkiye’ye Almanya’dan geldiğimde zorluk çektim. 5 sene Türkiye’de okuduktan sonra tekrar Almanya’ya gittim. Bu sefer de Almanya’da zorluk çektim. Eğitim hayatım pek düzenli geçmedi. Türkiye Almanya arasında bocaladım.”

2014-2016 yılları arasında Avrupa ülkelerinde yaptığımız çekimlerle tamamladığımız TRT’de yayınlanan Korkuyorum belgesel dizi programı için çok sayıda hemşehrimiz ile de görüştük. Onların deşifresini de peyderpey yayınlıyacağız. Bu konuşmalarda onların gurbet macerasını değişik açılardan ele aldık.

İbrahim, bize biraz kendinden bahseder misin, Almanya’ya ne zaman gittin?

Ben İbrahim Yücedağ 1975 Almanya Berlin doğumluyum. 1983’te ailemle beraber temelli Türkiye’ye geldik. 83’te 14 yaşındayken tekrar geriye gittim. Aşağı yukarı 14 yaşından beri devamlı Almanya Berlin’de yaşıyorum

Eğitim hayatın ne oldu?

Eğitim hayatım biraz zor oldu. Türkiye’ye Almanya’dan geldiğimde zorluk çektim. 5 sene Türkiye’de okuduktan sonra tekrar Almanya’ya gittim. Bu sefer de Almanya’da zorluk çektim. Eğitim hayatım pek düzenli geçmedi. Türkiye Almanya arasında bocaladım.

Dil konusunda neler yaşadın?

Türkçeyi öğrenmem daha kolay oldu. Yani şu anda da Türkçem daha iyi Almanca’dan. Çünkü Almanya’da da biz günlük hayatta da Türkçe kullanıyoruz. Benim çalıştığım meslekte de -ben etinin bisküvilerin

dağıtımını yapıyorum.- Türklerle iç içe-yim. Dağıtım işi yaptığım için Türk marketlerine, günlük hayatta da Türkçe kullanıyoruz. Almancaya pek ihtiyaç duymuyoruz. Devlet dairelerine gidersek o zaman kullanıyoruz. Mümkün olduğunca Türkçe konuşuruz Almanya’da da.

Peki senin çocukların da Türkçe biliyor mu?

Benim çocuklarım, çevremde, okulda genelde Türk çocukları daha fazla olduğu için daha çok Türkçe kullanıyorlar. Ama şimdi Almanca konuşması Türkçe’ye göre daha rahat geliyor onlara. Türkçe konuşurken mesela Almanca karıştırıyorlar. Ama bunlar 12-13 yaşına geldikten sonra otomatikman düzene giriyor. Daha doğrusu okul hayatında, benim çocuklarımla okullarında Türkçe seçmeli ders de olduğu için hem Almanca hem Türkçe eğitimi beraber yapabiliyorlar. Pek zorluk çekmiyorlar. Türkiye’ye geldiğimizde Türkçeyi rahat konuşuyorlar. Almancayı da rahat konuşuyorlar.

Peki çocukların Almanlarla uyu- mu nasıl?

Bizim çevrelerde okullarda Alman çocukları az, genellikle yabancı ağırlıklı. Alman arkadaşları da var ama Türk çocuklarıyla daha rahat oynuyorlar. Genelde kendileri de Türk arkadaşları tercih ediyorlar. Mahallede oturduğumuz apartmanda olsun komşuların çocukları olsun Türk çocuklarıyla oynuyorlar genelde. Yani Alman çocuklarıyla da pek bilmiyorum neden ama samimi olmuyorlar. Bizim çok çocuklar mı yoksa Alman çocukları mı bizim çocuklarımızı dışlıyor bilmiyorum.

Siz kendinizi hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz?

Türkiye'deki Türklerle Almanya'daki Türkleri karşılaştıramayız. Almanya'daki Türkler'den de Türkiye'dekilerden daha kültürüne, örf adetlerine bağlı olanlar çok. Mesela ben kendimi Türk kültürüne daha yakın hissediyorum. Almanlarla fazla bir ilgim yok. Ama bunun yanında mesela Türklerin az oturduğu bölgelerde oturanlar var. Veyahut da Batı Almanya'da biz Berlin'de oturduğumuz için Türk çok olduğundan genelde Türklerle içli dışlıyız. Türklerin az olduğu bölgelerde oturanların çocukları ister istemez Almanlaşıyor. Berlin'de öyle pek karşılaşmadım, kültürünü unutmuş, Türklük ile alakası kalmamış Türk pek yok. Ben öyle tiplerle pek muhatap olmadığı için belki de...

O tür olanlar, onlara iki arada bir derede kalıyor diyoruz. Almanlar'ın yanına gidiyorlar olmuyor, Türk arkadaşların yanına geliyorlar olmuyor, iki arada bir derede diye düşünüyorum.

Çocuklar ve gençler arasında kötü alışkanlıklara gidenler var mı?

Almanya'da maalesef kötü alışkanlıklar tek Türkler arasında değil maalesef Almanlar arasında daha yaygın. Bunun yanında bizim Türk gençleri de modaya uyuyor mu artık ne oluyorsa onlarla beraber bizim gençlerin bazıları da gidiyor o kötü alışkanlıklara.

Şimdi Almanya'daki kötü alışkanlıklar derken mesela örneğin uyuşturucu maddeler göz önünde satılıyor, Yani isim vermeyeyim de genelde Arap çocukları 12-13 yaşındaki çocuklar göz önüne alıp satıyor. Ben ona şahit oldum. Metroda babam rahmetli hastaneye gelip giderken her gün aynı çocuklar 12-13 yaşında Arap çocuklar ağızlarında dolaşıp duruyorlar. Almanlar veyahut kullananlar geliyor bozuk paraları veriyor, gözümüzün önünde oluyor, herkesin gözü önünde olan olaylar, alıp gidiyor. Yani alman polisi bu konuda çok gevşek davranıyor, kullanıcıya veyahutta satıcıya pek şey yapmıyor. Bizim Türkiye'deki kadar sert değiller çok yumuşak davranıyorlar diyebilirim. Sokakta alıp satılan bir madde uyuşturucu. Böyle olunca da gençler de zaten çoğunluk ne kullanıyorsa, arkadaşlar ne yapıyorsa onlar da onun arkasından gidiyorlar maalesef.

Sen kendin dini kültür edinebildin mi, çocukların edinebiliyor mu?

Şimdi Allah'a şükür ben ailemden gördüklerimle devam ediyorum. Benim de pek dini bilgim olmamasına rağmen biz camiye falan gidip geliyoruz. Çocuklarımızı da ben bizim oturduğumuz semtte -yani 2 kilometre kare yerde 3 tane camimiz var Allah'a şükür- ben camilerden bir tanesine düzenli

olarak hafta sonları götürüyorum, çocukları. Özellikle büyük olanı. O konulara özen gösteriyorum. Yani çevremde de tek ben değilim komşularımız olsun akrabalarımız olsun bu konulara önem veriyorlar, çocuklarını camiye düzenli götürüyorlar diyebiliriz. Hatta gördüğüm kadarıyla Almanya'da Türkiye'dekinden daha çok önem veriyor Almanya'daki Türkler. Artık orada korkuyoruz muyuz nedir çocuklarımız dinini öğrensin kötülüklere gitmesin diye mi düşünüyoruz bilemiyorum. Veyahut da burada (Türkiye'de) nasıl olsa öğrenir diye mi düşünüyoruz bilmiyorum. Ama Almanya'da bu konuda biraz daha hassasız.

Bizler için, Almanya'da çocuklarımızın kaybolmaması için Alman kültürü ile eriyip gitmemesi için -Bunu derken Alman kültüründen de alması gereken yerleri var almaması gereken yerler var. Bunu da anne babalar olarak pek biz yalnız başımıza yapamıyoruz- camilerimizde gitmemiz lazım, okullarımız var onlara gitmemiz lazım. Kültürümüzü öğrenmek için elimizden geldiği kadar herşeyi yapmaya çalışıyoruz.

Ayrımcılık var mı?

İlk bir işyerinde iş kurarken, Alman işyerine başvururken tabi ayrımcılık yapıyorlar. Ama ben onları kötü görmüyorum. Türkiye'de de aynı olay olabilir. Mesela bir Bulgaristan'dan Romanya'dan birisi iş aramaya gelse önce Türkleri tercih ederler diye düşünüyorum. Ama biz orada Allah'a şükür Türkler olarak kendi yağıyla kavruluyoruz. Tanıdıklarımın yüzde doksanı Türk iş verenlerin yanında çalışıyor. Ben de dahil. Yani alman iş yerlerinde farklı oluyor. Yani ayrımcılık yapıyorlar. Mesela iş bulma kurumu dedikleri yere başvurduğunuz zaman ilk önce iyi yerleri Almanlara veriyorlar, ikinci olarak Avrupa Birliği vatandaşlarına. En son üçüncü ülkelere Türkiye gibi, Arap devletleri gibi. Yani bunu açık açık yapıyorlar.

Almanlarla karşılaştığımız olaylarda iyi tarafları da var kötü tarafları da var. Alman halkı yabancılara karşı biraz daha tahrik edici davranıyorlar. Mesela günlük hayatta yaşadığımızda en ufak bir hatamız da

trafikte olsun mesela çok tahrik etmeye çalışıyorlar. Bunun yanında devlet dairelerinde de rastlıyoruz bunlara. En ufak bir trafik kazasında bize davranış Almanlara davranış gibi olmuyor. Ayrımcılık yapıyorlar.

Türkler ne işleri yapıyor?

Türk işletmeleri çok çeşitli. Bizim Türkler biraz girişimci oluyor. Genelde zaten döner dükkanları var. Bunun yanında büyük işletmeler de çok. Mesela Türkiye'de gördüğünüz bütün ürünlerin toptancısı var Almanya'da. Ben çocuktum ilk zamanları pek hatırlamıyorum. Sonra bizim Almanya'daki Türkler ellerine geçen birikimlerini yatırıma dönüştürdüler, Büyük yatırım yaptıklarını görüyoruz. Çok büyük iş adamlarımız var. Almanya'nın ekonomisine büyük etki yapan iş adamlarımız var Almanya'da.

Ailenin bir kısmının Almanya'da bir kısmının Türkiye'de olması zorluyor mu?

Ailenin bölünmesi derken biz temelli gelecektik 83'te. Babam rahmetli geldi, bizi getirdi. O da arkamızdan çıkışı alıp gelecekti. Okulu başaramadık. Ablamla beraber bu defa biz gittik. Daha sonraki yıllar annemle öteki kardeşimi götürdük. Tabii bunun sıkıntısı oluyor. Bir anadan ayrı bir babadan ayrı. Ama zorluklar çekiliyor tabi. Şimdi artık ailelerin öyle bölünme durumu olmuyor. Şimdi temelli gelen olmuyor artık. İhtiyarlar, emekli olanlar 6 ay burada (Türkiye'de) kalıyorlar 6 ay orada (Almanya'da). Yani eskisi gibi kesin dönüş gibi bir şey yok artık. Ama bunun yanında babam rahmetli 65 senesinde gitmiş.

1965 te onların zorlukları da olmuş kolaylıkları da. Zorlukları dil bilememeleri. Mesela babam rahmetli ilk Berlin'e gitmiş. Savaş yeni bitmiş, duvar yeni örüldüğü sıralarda gitmiş. Bilmeyerek gidiyor tabi. Dil bilmemezliklerin zorluklarını çekmişler ama bunun yanında o zamanlar Türkleri davullarla zurnalarla karşılıyorlar, el üstünde tutuyorlarmış. Şimdi ise işsizlik çok olduğu için sıkıntı var. Şimdi bir dil biliyoruz, iz biliyoruz yol biliyoruz ama bu sefer de artık doymuşlar bizi dışlamaya çalışıyorlar.

Çocukların okuluyla ilgilenabiliyor mu-

sun? Okulda Alman kültürü dayatması var mı?

Şimdi oğlum ikinci sınıfa gidiyordu bu sene üçüncü sınıfa geçti. İkinci üçüncü aylarda ben okula öğretmen ile konuşmaya gittim. Nasıl oğlumun durumu falan diye. Öğretmen bana direkt oğlumun camiye gitmesiyle ilgili konuşmaya başladı. Bu arada artık nasıl olduysa camiye gittiğini öğrenmiş. Öğretmen bana direkman oğlunuzu camiye sonra götürseniz olmaz mı okullar kapandığında gibi telkinlerde bulunmaya başladı. Böyle sık sık gitmesine gerek var mı dedi. Verdiğim cevap şöyle oldu; Ben dedim camiye gitmesinin okula bir zararı olacağını sanmıyorum. Öyle ufak konuşmalardan sonra ikna ettim. Şu an oğlum hem cami hem okula gidiyor ve ikisinde de başarılı.

Çocuklarımın şimdi ben 2 kültürden de iyi olan taraflarını almasını istiyorum. Mesele Alman kültürünün de iyi tarafları var, hep kötülemeyelim. Ama bizim kültürümüzün de çok güzel tarafları var. İki tarafın da iyi taraflarını almasını istiyorum. Tabi din konusunda Müslüman gibi yetişmesini, camilerimize gitmesini istiyorum. İnşallah elimizden geldiğince istediğimiz gibi yetiştirebiliriz.

Almanları nasıl tanıyorsun, alman kültürü hakkındaki gözlemlerin ne?

Alman halkının bize bakışı pek kötüdür. Bu kültür farkından oluyor. Başımdan geçen ufak tefek birkaç olayı anlatayım ben. Şimdi oğlum 2- 3 yaşındayken hanımla alışverişe gidiyoruz. Bu çekilen pazar arabaları oluyor ya oğlum baba illa ben çekeceğim ben çekeceğim, dedi, içi boş. İyi çek oğlum dedim gidiyoruz karşıdan bir tane Alman bayan geliyor çocuğa bakıyor, bize bakıyor kafasını sallıyor, homurdanıyor. Dayanamadım çıktım karşısına.

Sen ne yapıyorsun, amacın ne dedim.

Sen çalıştırmaya utanmıyor musun, çocuğu dedi?

Sen Alman çocukları meyhanelerde büyüyor onları niye bir şey demiyorsun dedim. Biraz tartıştık ettik. Aklıma gelen ufak tefek olaylar var bunun gibi. Yabancılar veyahut da yabancı derken Almanya'da yabancı de-

diğim Türk vatandaşları geliyor aklıma böyle ufak tefek şeylerde kötü görüyor, aşağılamaya çalışıyorlar. Ama Alman ailelerden biri bunu yapsaydı

Ne güzel çocuğu çalıştırmayı öğretiyor iş bölümü yapıyorlar filan derdi. O yönden ben pek sevmiyorum bu Alman kültürünü. Aram iyi değil

İyi olan tarafları?

Almanların iyi olan bir tarafı, bir kere insan sağlığına, insana önem veriyorlar. Önem veriyorlar. Şimdi ırkçı da olsalar karşısındaki Müslüman veya Yahudi fark etmez ilgilenirler. Doktor, sağlıkçı, hemşire çok önem veriyorlar insan sağlığına, insana. İyi tarafları o. Kötü tarafları da yani benim genelde gördüğüm kendilerine göre tek Alman ırkı var ondan sonra başkaları, öbürküler. Yani alçak görüyorlar Almanlar'ın dışındakileri.

İşten fırsat bulabiliyor musun sosyal ilişkilere?

Şimdi ben hafta ortası aşağı yukarı 5 6 ya kadar çalışıyorum. Bu saatten sonra evde vakit geçiriyoruz, çocuklarımızla genelde. Ama hafta sonları akraba ziyaretlerimiz olsun, Türk pazarımız olsun alışverişe gidiyoruz.

Türk marketleri var. Zaten biz alışverişe de gitsek, nereye gitsek, ister istemez her taraf Türk dükkanı, marketi. Hafta sonları birlikte vakit geçiriyoruz çocuklarımızla. Hafta ortası dediğim gibi biraz sorun oluyor.

İşin ağır mı?

İş yerim toptancı. Ben marketlere mal dağıtıyorum, Türk ürünleri dağıtıyorum. Ne zaman bitirebilirsek işimiz tamamlanıyor. Bu da hafta ortası 5- 6 gibi bitiyor. Eve geliyoruz dinleniyoruz 8 oluyor. Hızlı çalışırsak daha erken bitiyor. Biraz yavaş davranırsak biraz geç bitiyor, kendinize bağlı. Allah'a şükür bayramlarda bayram namazlarımıza, müsait oldukça Cuma namazına gidiyoruz. Oğlumu da götürüyorum yanımda. Ramazanımız da iyi geçiyor.

Şimdi büyük oğlum bu sene üçüncü sınıfa geçti evle okul arası 300 metre filan kendisi gidip gelebiliyor. Kızım 4 yaşına girecek o çocuk yuvasına gidiyor onu hanım getirip götürüyor. Bir tane de bir buçuk yaşında oğlum var onu hanım izinden gittikten sonra yuvaya başlayacak onu da hanım getirip götürüyor.

İbrahim ile konuşmamız tamamlanınca onun oğlu ile de biraz sohbet ettik. Sorduklarımızı çıkararak verdiği cevapları toplu olarak sunuyorum. Bir de verdiği cevaplarda namaz yapıyoruz, Türkçe yapıyoruz gibi ifadeleri var idi onları da öğreniyoruz şeklinde düzelttim.

Efe kendini tanıtır mısın, biraz yaptıklarından bahseder misin?

Benim adım soyadım Efe Yücedağ. Okul bitince o zaman buraya geliyoruz, Türkiye'ye. Orada Türk arkadaşlarım var.

Bir arkadaşım Furkan birisi Muhammed birisi İmran birisi Halil. 2 tane daha var Emre ve Emirhan. Okulda Furkan, Halil ve Muhammet ile oynuyoruz, yakalamaca. Ya da top öyle bir şeyler oynuyoruz.

Saat 8 de okula gidiyorum, ders yapıyoruz sonra oynamaya gidiyoruz. Spor oluyor spordan sonra Türkçe öğretmeni ile Türkçe çalışıyoruz. Ondan sonra bitiyor Almanca yazabiliyorum daha öğreneceğim var ama Almanca öyle iyi.

Babamla oynuyorum işten gelince. Bazen kardeşimle oynuyorum sonra bazen de televizyona bakıyorum, dersimi de çalışıyorum.

Hafta sonları camiye gidiyorum. Camide Kur'an öğreniyoruz.

Namaz öğreniyoruz, sureler öğreniyoruz. Camide bazen oyun oynuyoruz bir de hoca bize söylüyor böyle diyor falan elif be diye..

Sonra bazen de evimizden getirdiğimiz yemeği yiyoruz.

Türkiye'yi çok seviyorum Almanya'yı sevmiyorum o kadar. Ama orada arkadaşlarım da var. Bir de Türkiye'de dışarıda oynayabiliyorum. Almanya'da oynayamıyoruz. Orda toz toprak falan yok. Orada her yer yolla dolu, hiç oynanacak yer yok. Spor yeri var oraya gidiyoruz.

Acıpayam'a (Denizli) Bağlı Kelekçi Kasabasından/Mahallesinden Çanakkale Savaşlarına Katılan Hacı Hüseyin Oğlu Halil'in Babası- na Gönderdiği Mektup

Veli Nimetim, Sebebi Hayatım, Pederim...

29 Ağustos 1332 (1915) tarihli, göndermiş olduğunuz mektubunuzu aldım. Derecesiz memnun oldum. Cenabı Hak'da sizi iki cihanda memnun ve mesrur eylesin. Hamdolsun sıhhatdeyim. Sizin dahi sıhhat de daim olmanızı Cenabı Mevla'dan ruzi şeb (gece gündüz) dilerim. Benim için merak etmeyiniz. Şehadet haberim gelirse üzülmeyiniz. Benim sizlerden başka bir düşüncem yokdur. Selamı mahsus ile ellerinizden bus(öper) eyler hayır duanızı dilerim. Valideme selam eder, ellerinden öper, hayır duasını talep ederim. Hemşire lerime ayrıca ve ayrıca selam ederim. Hasılı kelam bu mektubu okuyan Efendiye, dinleyen cemaata, yediden yetmişe herkese selam ederim.

ADRES: Çanakkale Grubunda, 65.Alay, 8. Tabur, 2. bölükte, TAVASLI - KELEKÇİ KARYESİNDEN(o zamanlar Kelekçi Acıpayam'a değil Tavas'a bağlı imiş) Hacı Hüseyin Oğlu Halil - diye yazın. CÜMLETEN BAYRAMINIZI DA TEBRİK EDERİM. / S. Kasal

Mustafa KARAKAYA

YATAĞANA YENİLİKLER GELİYOR

**“Neyse şimdi biz,
Yatağan’da bıçak
ve el aletlerini
geliştirmek,
teknolojiden
faydalanmak
yolundayız.
Ustalarımız ha
gayret yeni yeni
el aletleri ve
demirden eşyalar
yapalım da
Yatağanı tekrar
ülke gündemine
çıkartalım, hiç
indirmeyelim, olur
mu?”**

Kooperatifin atölye kısmında Nikelaj kazanları kurulmuştu. Elektrik olmadan nikelaj yapılamazmış, nasıl bir şeydir acaba? Sadece biz çocukların değil, yetişkinlerin de daima dikkatini çekiyordu. Yatağan kasabamıza 1959 yılında elektrik gelmişti. Ama yüzyıllardır ne sıkıntılar çekilmişti, “Ah o çekiliverene!” Eskiyl gidelim.

ÇARK ÇEVİRMEK

Demirci dükkânlarında tahta-dan çarkların yerini dinamolar almış, çark çevirenler de yan tarafa oturmuş onlar da bıçak sürter olmuştu. Çark çevirmek ne zordu; çarkı hızlı çevireceksin ki kayışla milin ucuna takılan zımpara taşını yeterli hızla çevirsin ve bıçağın ağzını sürten kişi rahat çalışabilsin, yorulunca dinlenmek gerek. Yuvarlak teker gibi taş denen Zımparada çalışan usta yere bağdaş kurup oturur, bıçağın yüzünü, ağzını güzelce sürter, arada kaldırıp sürttüğü yere bakar. Bu sırada çarkçı çarkı daha hızlandırır, o ayakta ve elleriyle olanca gücüyle çarkın demir kolundan tutup çevirir. Bazı kişiler yevmiye ile çarkçılık yapar, usta yalnız nasıl yapsın? Çark çevirsen kim bıçak ağzını sürtecek? Bu kocaman tahta teker kendi kendine dönmüyor ki.

Elektrik deyince nerelere daldık. Gerçi bizim aile demirci değildi, babam terzi olduğundan elektrik gelince bizim de dikiş makinesine küçük di-

namo takıldı. Çarkçılar kadar olmasa da dikiş makinesini çevirmek bizi de yoruyordu. Köye Elektrik gelme konusunu (Yatağan dergimizin “Elektrik dedikleri” Nisan-Mayıs 1992 sayı 9 sayfa 8-9 sayısında) yazmıştım, okumuşsunuzdur.

GELELİM NİKELAJA

Nikelaj kazanları dikdörtgen şekilde yan tarafı açılmış gaz tenekelerinin çok büyüklerini göz önüne getirin. Kazanların içinde su ve bazı maddeler konulmuş. Bıçakların, makasların nikelaj yapılacak kısımları suya tel çengellerle daldırılıp diğer kısımlarından ise yani açıkta kalan kısımları üstte uzatılmış sopa gibi demirlere çengelin diğer ucuyla asılı dururdu. Sonra elektrik çalıştırılır saatler içinde mallar bembeyaz ayna gibi çıkıyordu. Böyle anlatıyorum ama biz çocuktuk çok merak ediyorduk, zaten bizim mahallemizdeydi ama atölyeye biz çocuklar değil görevli ustalardan başka kimse içeri giremiyordu, yasaktı. Kapı açılıp kapanırken veya yazın çok sıcakta kapı açıkken karanlıktan az da olsa içeriyi görebiliyorduk.

Yukarıda nikelaj yapılan malların yani Yatağanda üretilip nikelajlanan bıçak, makaslar çok sevilip, tutulduğunu aktarmıştım. Nikelaj işi ne zaman bitirildi bilemiyorum, bilmek dahi istemiyorum. Güzel Yatağanımıza Veli Gökkurt ağabeyin dediği gibi devlet kuşu

konmuştu da biz kıymetini bilemedik elimizden kaçırıldık.

Gerçi şimdi ustalara sorsak nikelaj nedir, Yatağanda yapılmıştı desek, gülümserler sanırım. Acaba dedelerinden babalarından kalan nikelaj yapılmış, bıçak ve makası olan var mıdır? Ben Denizli'deki Etnografya müzesini gördüm, sizler de görmüşsünüzdür. Şükür, Yatağan kılıcı var ama nikelajlı bıçak göremedim. Yatağan Bıçakçılık ve El aletleri Müzesini kurabilmiş olsaydık, Yatağan kılıçlarını, şiş bastonlarını, ustaların yaptığı el işi göz nuru çakıları, ala çakıları, bıçakları, burguları ve diğer el aletlerini görürdük. Hatta köyde dokunan Burdur alacası (Alaca bez) bez dokuma örneklerini, barut örneklerini görebilecektik. Sadece biz mi, gelecek nesiller, misafirler, turistler ve televizyoncular, fotoğrafçılar, koleksiyoncular ve de diğer meraklılar. Acaba görebilir miyiz, gerçi filizlenen çalışmalar var, Aşık Hüseyin Kocakaya'yı (Yatağanî), Şerif Yatağan ustaları takdir edelim, ha gayret çalışma bizden, bakalım Allah neler gösterir.

KOOPERTİFİN DİĞER HİZMETLERİ NELER ACABA?

"Yatağan Demircilik, Tarakçılık, Halıcılık Küçük Sanatlar Kooperatifi"nin Yatağanlı ustaların yaptığı çakı bıçak ve diğer el aletlerinden başka ne gibi hizmetleri var onlara bakalım. Makas ve bıçaklara nikelaj yapma işleminden başka ustalarımıza lazım olan malzemeleri de getirip satıyordu. En önemli Karabük demir-çelik fabrikasından 1- 1,5 -2 - 3 mm. lik sac levhalar kamyonlarla getirilir. Giyotin denen büyük makasın olduğu binaya eni 1,5 boyu 2,5 metre olan levhalar iki kişi, iki ucunda saatlerce yere atarak kamyonu boşaltırlardı. Bu atölye bizim evin bitişiğinde olduğundan gündüzleri atılan demirlerin sesinden uyumak mümkün değildi. Giyotin ustanın isteğine yapacağı bıçak ve çakının enine göre şeritler halinde kesilir, kesme işlemi esnasında Küt, küt! Sesleri aynı zamanda yeri bile sarsardı. Biz sabah mesaisinin başladığını saat ayarı gibi bilirdik.

Ayrıca, demirci ustaların kullandığı ege, pense, zımpara taşı gibi malzemeler getirilip üyelere satılırdı.

HALICILIK

Kooperatifin hizmetlerinden birisi de halıcılık işleriydi. Yatağan da isteyen ve dokuyabilecek ailelere halı tezgâhları kuruldu. Tezgâhlar Isparta'dan getiriliyordu, iplikler pamuktan atkı ve çözgü ipleri de getirildi. 1960 lı yıllardan itibaren halı dokuyacak kadınlara öğretilti. Her şey Isparta'ya bağlı olduğundan dokunan halı cinsi de Isparta modeli idi. Düğüm Türk düğümü ama bir sıra yün ip dokununca, bir sıra da halı ipi denilen atkı ipi elle yün ipliğin üstüne getirilir. Yatağan da yapılmış olan demir kirkitlerle tak tak! Vurularak dokunan kısım sertleştirilir. Yatağandaki dokunan Isparta modeli halılar böyle dokunuyordu, Dokuma sırasında yün iplikler halı çakısı denen küçük ağızlı küçük bıçaklarla yapılır. Dokuma 3-4 sıra olunca hav denilen renkli yün iplikler düzelterek aynı yükseklikte halı makasıyla kesilince desen- motif ortaya çıkar. Halı makasları da Isparta'dan gelirdi ama yapan ustalarda vardı köyümüzde.

Halıya da epey girdik, bir cümle ile bitirelim. Halı bitince saçaklı olarak kesilir, ya evin beyine ya da tüccara dokundu haberi verilir. O kişi fındık fıstık gibi kuruyemiş, ya da yumuşak lokum ile sert bisküvi getirilir ki kıştırma yapılır. Çayı pişirip getirme evin kızının görevidir. Halı sevinçle kesilip üstüne hep birlikte oturulup afiyetle yenilip içilir. Dokuyan kişilerin düğüm hesabı yapılarak emekleri ödenir. Satın alan güle güle kullansın. Isparta halıları daha çok yurt içinde satılırdı. Yün ipliği az, hav yüksekliği fazla olduğundan kullanılırken halının deseni karışır ve yatar. Yine de tek düğüm olan İran halılarından sağlamdır. Halı dünyaya Türkün armağanı olduğundan dosdoğrudur. Dünyaya bir önemli armağanımız da Türk kılıcı yatağandır. Ne mutlu o ellere, o ustalara.

yatağanda halı dokuyanlar

ALMANYA YOLCULARI

“Yatağan demircilik, tarakçılık, halıcılık küçük sanatlar kooperatifi” nin Yatağanlılara bir hizmeti de Almanya’ya işçi göndermesi idi. 1960 lı yıllarda ülkemizde iş ve işyeri sıkıntıları olunca ikinci dünya savaşından yerle bir olan Almanya toparlanmaya başlamıştı. İşçi açığı ortaya çıkmıştı, özellikle fabrikalarda çalışabilecek elinden iş gelenleri seçerek götürüyorlardı. Kooperatif üyeleri de işlerini bırakıp gidiyordu. Amaçları birkaç yıl çalışıp biraz para biriktirip döneceklerdi. Dönme az oldu, dönenler bir miktar para- dövizle dönmüştü.

1966 mı 1967 yılı yılbaşı öncesi Aralık ayında Denizli Lisesi öğrencisiyim. Hürriyet gazetesinin başlığı Almanya’dan izine gelen işçilerimizle ilgili manşet, aklımda kaldığına göre; işçimize soruyorlar. “İzine en çok Alman markı ile siz geldiniz, bu kadar para ile ne yapmayı düşünüyorsunuz? Cevap gayet net; “Denizli’nin ortasına apartman dikeceğim...” O gün bu gündür bu habere sevinirim. Düşünebiliyor musunuz, “gurbet illerde çalışıp üç beş kuruşla dönelim yeni işimizi kurup düzenli çalışıp geçimimizi sağlayalım” düşünce ve gayesi mevcut.

Çünkü o yıllarda Denizli’nin nüfusu 40-50 bin kadar. Şehir, yeşillikler içinde, bahçeli bir veya iki katlı evlerden oluşuyor. İstasyondan Delikliçınara gelen cadde gençlerin gezinti mekânı. Birkaç 3 katlı işyeri mevcut, İki tane kapalı sinema, bir kütüphane, dokuma dükkânları gibi iş yerleri mevcut. Daha sanayileşme başlamamış, sadece Sümerbank iplik fabrikası vardı. Özel sektörde çırçır fab-

rikaları vardı. İşçimiz haklı değil mi? İşyeri vardı da çalışmadılar mı?

PEKİ, BU İŞÇİ KİMDİ?

O yıllarda kimseye sormadım, arşivlerden Gazeteyi bulup bakamadım, ama geçtiğimiz yıllarda Delikliçınar’da Mehmet Ayduran eczanesini görünce sevindim, acaba o kişi Mehmet arkadaşımızın rahmetli babası Bayram Ayduran ağabey miydi? Evet oydu. Oğlu Mehmet de bu hususu doğrulamış ve o zaman aldığı yere yapılan Eczanede çalışıyor ve üst katlarda Kardeşleri ve annesiyle oturuyorlar. Denizli’den başka işçi büyüklerimiz de arsa ve binalar satın aldılar, yatırımlarını yaptılar. Bazıları ise yatırımlarını Yatağan kasabamıza yapıp yerleştiler.

Dahasonrakı yıllarda bazı işçilerimize eşlerini ve çocuklarını götürdüler. Bazı yetişkinlerimiz ‘vefat edince “uçanın kuyruğunda” geldi. Bir kısmı emekli oldu geldi, getirdikleri paralarla önce evlerini yaptılar onlar sayesinde “evlerimiz şehir evlerine döndü”, bazı işçilerimiz birikintileriyle Denizli’den ev- arsa aldılar. Çünkü çocuklar okumaya başlamıştı. O yıllarda lise sadece Denizli’de idi, sonradan Acıpayam, Çivril ve Tavas’ta açıldı. Üniversite ise 1992 yılında açılmış oldu.

Muş şehrimizin Varto İlçesinde çok kötü bir deprem oldu. Mevsim kış, ölü ve yaralılar çok, evler ahırlar yıkılmış durumda. Devrin Başbakanı Süleyman Demirel’di, yurt dışına işçi gidişlerini sadece Varto’lulara tahsis etti. Böylece kooperatif kanalıyla gidenler gitti. Gitmeye hazırlananlar gidemedi, yazları izine gelen yakınlarının hediye getirdiği naylon gömlekleri giyip, kahvede ikram edilen çayları içip hasretlerini giderdiler. Peki, askerlikten başka şehir görmeyen Vartolu ve diğer kazazedeler Van havaalanından İstanbul’a oradan da ver elini Almanya şehirleri. Dil yok, görenek yok, verilen işi hiç bilen yok, dolayısı ile Türk insanı ve Türkiye için olumsuz tanıtım oldu.

Gerçi orada doğanlar, ikinci ve üçüncü nesil ve okumaya gidenler vasıtasıyla insanımız gözünü açtı, çalıştığı işyerinin sahibi, okulunda başarılarla olumsuz intibamızı sildikleri gibi Almanların önüne geçtiler.

Dövülerek yapılan el aletleri

Sıkıntı, özlem, aile parçalanmaları, kötü yollara düşenler gibi olumsuz davranışlar olmadı mı? Oldu elbette. Mustafa Nadir Önay bu konuyu TRT kanallarında yayınlanan belgeseli ile gündeme taşımıştı. Bir taraftan yapılan sohbetlerle sorgulamayı, farklı düşünmeyi ülkeye yerleştirdiler. Sermaye ve makine getirip işlerini geliştirenler, mallarını oralarda bile tanıtp satanlar da oldu.

ÇİMENTO FABRİKASI

Benim hatırladığıma göre o zamanlar çimento az kullanılıyor ama Aydın Söke deki çimento fabrikasından geliyordu. Yatağan'da Küçük çal dağına çimento fabrikası kuralım da denmişti. Ama Lisede okurken, Denizli uçken mevkiine büyük kamyonlar gelmişti. Bütün halk tekerlerin çokluğuna ve üzerindeki büyük ağaç kasaya bakıyordu. Söylenenlere göre çimento fabrikasının makinaları imiş. Kamyonlar epey günler orada kaldılar. O zamana kadar böyle büyük ve çok tekerli uzun kasalı kamyon görmemiştik. Bu gün TIR deniyor ama o zaman böyle bir tabir de yoktu.

Bir gün istasyon tarafına arkadaşlarla gezerken, kamyonları görelim diye gittiğimizde kamyonlar yoktu. Nereye gittiklerini bilen de yoktu. Oradaki bakkal da "bir sabah çalıştırıp gittiler" dedi. Tarih 1966-67 yıllarıydı, Süleyman Demirel Başbakanı. Birkaç yıl sonra köye Isparta'dan Göl Çi-

mento Fabrikasında üretilen Göltaş markalı çimentolar gelmeye başladı.

Denizli'ye çimento fabrikası kurulamamıştı. Demek ki söylentiler doğruduydu. Denizli'de kurulacak çimento fabrikası Isparta'ya kaydırılmış, Yıllar sonra Isparta'ya gittiğimde yol kenarında Göltaş çimento fabrikasını görmüş oldum.

Olsundu, yine fabrika kurulmuş, Söke yerine Isparta'dan daha yakından çimento geliyordu ya. Ya da hiç kurulmamış olsaydı.

Neyse ki sonraki onlu yıllarda Denizli çimento fabrikası Kaklık'ta kurulmuştu. Şükür fabrika çalışıyor, çimento daha yaklaştı.

Bir düşünün Kefede çimento fabrikası kurulmuş olsaydı, Yatağan neler neler kazanırdı. Bazı insanlar son yıllarda çimento fabrikaları çok toz çıkarıyor diyor, doğrudur. Rüzgâr bacadan çıkan tozları Yatağan'a değil, Kuyucak Köyünün üst taraflarından tepelere götürecekti. Şimdilerde ise bacalara filtre takılıyor.

Neyse şimdi biz, Yatağan'da bıçak ve el aletlerini geliştirmek, teknolojiye faydalanmak yolundayız. Ustalarımız ha gayret yeni yeni el aletleri ve demirden eşyalar yapalım da Yatağanı tekrar ülke gündemine çıkaralım, hiç indirmeyelim, olur mu?, olur olur, bal gibi olur.

Mustafa Nadir
ÖNAY

GURBET İKİNCİ VATAN OLDU

**“Anadolu’nun
değişik
köylerinden
kasabalarından
Almanya’ya
gidenler orada
birbirlerini aradılar.
İç içe yaşamı
seçtiler yalnızlığı
yenebilmek
için... Yabancılık
korkusunu bir
nebze de olsa
üzerlerinden
atabilmek için
“kendilerini ve
kimliklerini”
bulabildikleri
küçük alanlar
meydana
getirdiler.”**

Yatağan’dan Almanya’ya ilk giden işçi kim ve kimler bilgin yok. Ancak bazı sohbetlerde edindiğimiz bilgiler ve günümüze ulaşmış fotoğraflardan kimler olabileceğine dair bazı ipuçları bulabiliyoruz. Bu konuyu daha geniş şekilde ele alacağız ancak önce bu macera nasıl başladı ona bir bakalım.

Bilindiği gibi 2. Dünya Savaşı’nın ardından Almanya Amerika Birleşik Devletleri ve Soyvetler Birliği (Rusya) tarafından işgal edildi. Ülke Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldı. Batı Almanya (Federal Almanya) Amerikalılar tarafından ele alınarak sanayisi yeniden canlandırıldı. Özellikle maden, kimya ve otomotiv sanayisi ayağa kalktı. Ama bu sanayilerin ihtiyaç duyduğu işçi ihtiyacı karşılanamadı. Önce İtalya sonra da İspanya ve Yunanistan ile işçi anlaşmaları imzalandı. 1961’de ise Türkiye ile işgücü antlaşmaları imzalandı ve işçiler Almanya’ya davet edildi.

1961’den itibaren İstanbul Tophane’de bulunan Alman İrtibat Bürosu aracılığıyla işçi seçimi işlemleri başladı. Almanya’da çalışmak isteyen işçiler ilk iş olarak bu büroya gelip başvuru yaptı.

Türkiye’den Almanya’ya giden ilk işçi grubu 450 kişilik bir kafileyle Düsseldorf kentine gitti. Şehre varan işçi kafilesini Alman yetkililer bando takımıyla karşıladılar.

Trenler vasıtasıyla yapılan yolculuk İstanbul’daki Sirkeci Garı’ndan başlayarak Münih’te sonlanıyordu. Burada gidecekleri şehirlere göre gruplara ayrılan işçiler yeni trenlere bindiriliyor ve gittikleri yerde onlara hazırlanan odalarda kalıyorlardı.

1963 yılından sonra Yatağan’dan da kooperatifler vasıtası ve başka yollarla önce Almanya daha sonra da başka Avrupa ülkelerine işçiler gitti.

1960 yılı sonlarından sonra Almanya’dan izne gelen işçiler vasıtasıyla Almanya günlük hayatımıza girdi. Önceleri herhalde trenlerle gidişler gelişler oldu. Ancak özellikle 1970 başlarından itibaren bütün şehirlerimiz gibi Denizli’de ve Yatağan’da yabancı plakalı araçlar görülmeye başladı. Bir müddet sonra arabaların markası ve konforu yarıştıırıldı oldu. Türkiye’de artan enflasyon sebebiyle Alman markı önemli bir yatırım aracına dönüştü.

Okul arkadaşlarımızın bazısının babaları bazısının hem babaları hem anneleri Almanya’da çalıştığı için biz de kıyısından köşesinden de olsa onlar hakkında bilgi sahibi olabiliyorduk. Onların getirdiği, radyo, teyp televizyon gibi aletleri görüyorduk. Bu aletler Türkiye’de bulunmakla birlikte Almanya’dan farklı marka ve kalitede olanları da geliyordu. Bu arada bazı giysiler

ve oyuncaklar da gelenlerin arasında dikkat çekiyordu.

Gidenlerin hiçbirisi o ülkelere daimî kalmak üzere gitmemişti. Belli bir sermaye birikimi sağladıktan sonra geri döneceklerdi. Fakat aylar ayları yıllar yılları kovaladı. Bir kısmının eşi burada kendisi orada idare etti. Ailelerin bir kısmı Almanya'ya gitti aile birleşmesi oldu. İlk gidenler değişik yollarla akrabalarını da yanlarına aldı. Böylece giden nüfus büyüdü. İlk gidenler bir kaçır kişilik işçi barakalarında yaşarken ailesi gelenler ayrı evlere çıktılar. Bir odadan ibaret de olsa orada bir yuva kurdular.

Bu arada Türkiye'ye gelen dövizlerle yatırımlar başladı. Küçük küçük tasarruflarla da olsa dönemlerine göre önemli sayılabilecek adımlar atıldı. Denizli'de uygar motor, bir emek gibi şirketler kuruldu. Yaşatılabilse ülkemize ve kurucularına çok büyük hizmetleri olacak bu şirketler kötü yönetimler ve ülkenin genel gidişatı sebebiyle verimli olmadı, birikimler heba oldu. İşçiler şehir merkezleri, köy ve kasabalarında ev araba gibi yatırımlara yöneldiler. Çocuklar büyüdü. Bir kısmı Türkiye'de işe atıldı, okudu. Bir kısmı Almanya'ya gitti babasının iş yerinde veya başka bir işte hayatını kazanmaya başladı. kızlara bulunan kocalar da Almanya'ya götürüldü. Burada kalanlar kendi işini kurdu, destek olundu.

Birinci nesil kendi kültürlerinin içinde yetiştiği için çok büyük kültür şoku yaşamadı. Farklı bir kültürün içinde de olsa kendi gelenekleriyle var olmanın yollarını aradı. Onların çocukları birinci nesle göre farklı kültürün tesirini daha çok hissetti. Çünkü büyüklerin görmediği yaşamadığı bir çok olay okulda ve sosyal hayatta karşılaşılır duruma geldi.

60 yılı yakındır Avrupa ülkelerinde çalışan ve yaşayan Türkler, gittikleri dönemde farklı karşılandı, bugün farklı görülüyor.

Onlar ilk gittiklerinde "Haym" adı verilen

Almanya'ya ilk giden Yatağanlılardan bir grup kaldıkları işçi barakalarının önünde.

işçi lojmanlarında kaldılar, gettolara hapsedildiler; ama yine de belli bir saygınlıkla karşılandılar.

Çocuklar gelince bütün hesaplar bozuldu. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Döneceklerini düşündüler ama dönemediler... Zamanla eşlerini ve çocuklarını da yanlarına alarak farklı bir hayata doğru yürüdüler... Orada yeni çocukları oldu. Onların eğitim ve iş sahibi olma ihtiyacı vardı... İster istemez yerleşik kültürle kaynaşmak zorunda kaldılar.

Hem kendi kültürlerini yaşayacaklardı hem de onların kültürlerinin içinde barınacaklardı. Nasıl olacaksa?

Anadolu'nun değişik köylerinden kasabalarından Almanya'ya gidenler orada birbirlerini aradılar. İç içe yaşamı seçtiler yalnızlığı yenebilmek için...

Yabancılık korkusunu bir nebze de olsa üzerlerinden atabilmek için "kendilerini ve kimliklerini" bulabildikleri küçük alanlar meydana getirdiler.

Almanya'ya ayak bastığı gün; geldikleri bu topraklarda dil bilmemenin, buraların kültürü hakkında en küçük bir fikir sahibi dahi olmamanın sıkıntıları iç içe geçtikleri kültürel mekanlarda hafifletildi.

Dernekler camiler, gurbetçi için memleket hasretinin giderildiği, dilini rahatça konuşabildiği alanlar oldu. Dayanma gücü verdi.

Buralarda ardı ardına dayanışma ortamları oluşturuldu.

Kendini yabancı ve çaresiz hissettiği, anlamadığı dilin konuşulduğu caddelerden; kültürüne ait olanları gördüğü mekanlara dönüştü camiler dernekler.

Yatağanlılar da bir araya gelerek Berlin’de bir birlik kurdular. Önümüzdeki sayılarımızda bu derneğimizin kurulu şundan itibaren faaliyetlerinden gelecek sayılarımızda söz edeceğiz. 2014-2016 yılları arasında TRT için çektiğimiz Korkuyorum adlı belgesel dizi çekimlerinde ziyaret ederek sohbet ettiğimiz hemşehrilerimizle konuşmalarımıza da bu sayıdan itibaren yer vereceğiz. Stuttgarttaki hemşehrilerimiz de güzel çalışmalar yapıyorlar onlardan da haberler vereceğiz. Berlin ve Stuttgart başta olmak üzere Almanya’nın şehir ve kasabalarında yaşayan hemşehrilerimizin çocukları artık sadece işçi olarak değil ev ve iş sahibi olarak da toplumda belli yer edinmeye başlamışlar. Çok değişik alanlarda işler kurmuşlar. İnsanımızdaki bu büyük organizasyon ve teşebbüs gününü gördükçe seviniyoruz.

Büyük başarıların yanında endişe de var.

Günümüzde hemşehrilerimizin de içinde bulunduğu milyonlarca Türk; yabancı, Türk ve İslam düşmanlığının arttığı Avrupa’da

kimliklerini koruyarak varolma savaşı veriyor, orada tutunmaya çalışıyor.

Şimdi ilk gidenler açısından olay tarih oldu. Zaten ilk giden birinci nesilden pek az kişi hayatta kaldı. Ama onların çocukları ve torunları açısından süreç devam ediyor. Bu yüzden gitmeleri iyi mi oldu kötü mü oldu bu konuda söz söylemek için değişik alanlarda çalışmalar yapmak gerekir.

Ekonomik açıdan ülkeye gelen döviz sebebiyle Almanya’ya çalışmaya gidenlerin büyük katkısı oldu ama yetişmiş genç nüfusumuzu başka bir ülkenin kullanımına vermekle doğru mu yaptık bu tartışmalıdır.

Üstelik önemli sayılacak bir nüfusumuz bugün yabancı düşmanlığı tehdidi altında ve büyük bir dil, din ve kimlik krizi ile karşı karşıyadır. Türkiye bütün bunlara çözüm aramaktadır.

İnsanımız hem kendisi olarak onurlu bir şekilde orada yaşayabilecek, çalışıp ekmeğini kazanabilecek hem de Türkiye’deki akrabalık ilişkilerini geliştirip koruyabilecek mi?

Dergimizin sayfalarında orada yaşayan insanımızın karşılaştığı sorunları ve buldukları çözüm yolları hakkında yaptığımız konuşmalara yer vererek biz de kendi çapımızda bu meseleye ışık tutmak istiyoruz.

Gelecek sayılarda da Avrupa’nın değişik şehirlerinde yaşayan Yatağanlıların konuşmalarını aktaracağız.

Kaydeden:
Prof. Dr. Mehmet AKŞİT

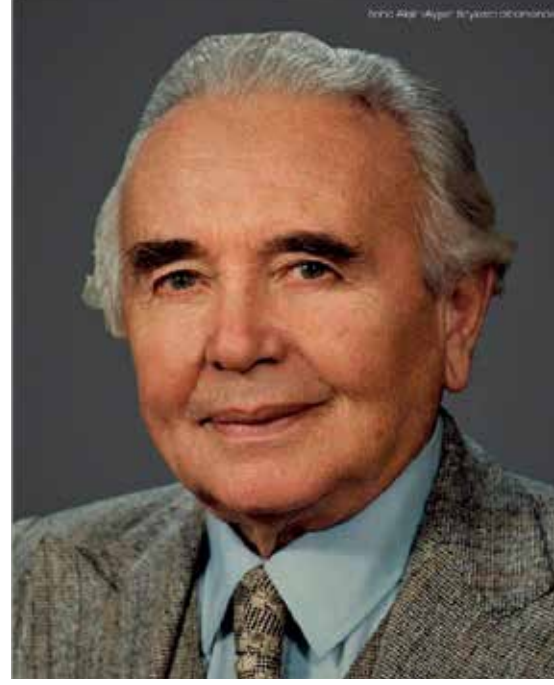
Kendi anlatımıyla BAHA AKŞİT'TEN HATIRALAR -2-

2. Bölüm

18.08.1992 günü Prof. Dr. Mehmet Akşit'in Didim'deki yazlıkta yaptığı video kaydının deşifresidir.

“1941 senesinde tıp fakültesini bitirdik. Biz o sene erken imtihana tabi tutulduk. Normalde Mayıs haziran ayının sonunda Temmuz ayında diploma almamız gerekirken bize Mayıs ayında imtihana girip diplomalarımızı almamızı emir verdiler, bildirdiler. Çünkü o sene 2. Dünya Harbi en şiddetli dönemini yaşıyordu.”

Bakalorya imtihanlarına girdim ve bu suretle tıp fakültesine girmiş oldum. Tıp fakültesine kaydolduğum zaman birinci sınıfta pekiyi dereceyle mezun olanlara rektör Cemil Bilsel bir çay vermişti. O çaya gidenler arasında idim. O senenin sonunda o zamanlar askerlik talimleri yaptırılırdı. 20 günlük talim yapmayan insan yedek subay olamazdı. Biz de mecburi olarak talim yapardık. Ben talim yaptığımız sırada arkadaşlarımızla beraber çalıştık Avrupa imtihanlarına girmek üzere. Avrupa imtihanlarında Sümerbank ilan etmişti kimya mühendisi alacaktı, Avrupa'ya gönderilecek. Ben de bu gelenler arasında olmayı istemiştim. Arkadaşlarla birlikte çalıştık Tabii bizim fizik matematikte kimyada bilgilerimiz çok da ileriye ama matematikte noksan olan taraflarımızı bilgilerimizi ayrıca bu kurs esnasında tekrarlamak suretiyle bir defa daha tazelemiş olduk. Son imtihana giriş gününde beraber girdiğim arkadaşlarımın girmek istediğimiz arkadaşlarımızın diğerleri imtihanı terk ettiler, girmediler. Bana da haber vermedikleri için ben imtihana girdim. İmtihana girdiğim zaman kafamdan bir muhasebe yaptım 5 sene son-

ra Türkiye'ye geldiğim zaman bir Kimyager olarak fabrikalarda hesap görecektim, vazife görecektim. Ama gitmediğim takdirde 5 sene sonra doktor olacaktım. O günün şartlarına göre doktor olarak devam etmeyi daha faydalı buldum. Bu itibarla imtihanı terk etmeye karar verdim. Bunun yanı başında esaslı olarak bana tesir eder fikirde şuydu babam gitmeden evvel Türkiye'de istediğin okulda oku fakat Avrupa'ya da gitme demiş idi. Sebebi de sen tek evladı olmam itibarıyla uzak kalmayı Arzu etmeyişinden doğuyordu. Yoksa düşünce fikir ve anlayış itibarıyla çok ileri seviyede medeni hakikat-en devrin icaplarını en ileri tamamen idrak etmiş kabili-

yette ve vasıfta bir insandı. Sadece bu maksatla bana hayır demişti. Bu sebeple ben imtihandan vazgeçmeye karar verdim. Fakat imtihanların diğer kısımlarını yazmıştım. Fizik, kimya, matematik diğer cevapları vermiştim. Sadece ertesi güne bir kompozisyon kalmıştı. Onun üzerine bizi teftiş eden gelen müfettişler mümeyyizler benim imtihanımı almak istemedi. Yanıma geldi birisi oturdu, okudu. Bana dedi ki:

- Oğlum sen fevkalâde başarılısın. Kazanma şansın yüksek neden imtihanı terk etmek istiyorsun dedi. Ben ona:

- Terk etmek istediğim için dedim. Bunu pek almak istemedi. Gitti baş müfettiş olan zata bildirdi. O zat da geldi aynı şeyi tekrarladı. Ben dedim ki:

- Efendim Hayır ben artık Avrupa'da okumak istemiyorum, dedim.

- Neden girdin dedi.

- Efendim girerken Avrupa'da okumayı ve kimya mühendisi olmayı düşünmüştüm fakat imtihanda mülahaza ettim ve karar verdim doktor olarak daha faydalı olacağım dedim. Ve böylelikle imtihanı terk ettim. O sene yazın nihayetinde benim imtihanı kazandığımı bildirildi. Babamın haberi olmuş çok üzüldü. Ben de dedim ki

- Baba girdim ama Avrupa'ya gitmeye karar vermedim.

1941 senesinde tıp fakültesini bitirdik. Biz o sene erken imtihana tabi tutulduk Normalde Mayıs haziran ayının sonunda temmuz ayında diploma almamız gerekirken bize Mayıs ayında imtihana girip diplomalarımızı almamızı emir verdiler, bildirdiler. Çünkü o sene 2. Dünya harbi en şiddetli dönemini yaşıyordu Almanlar hudutlarımıza kadar gelmişti. Balkanları işgal etmişlerdi. Türkler harbe girmek üzereydi. Ordu'nun doktora ihtiyacı vardı. Bu sebeple bizim derslerimizi kısmak suretiyle mayıs ayının içerisinde imtihana girmemizi ve diplomamızı almamızı kararlaştırdılar. Ben 14 Mayıs 1941 tarihinde tıp fakültesini bitirdim. Arkadaşlarımla en son bitirenleri de 16 mayıs tarihinde bitirdiler.

Bizi temmuz ayında da askere alacaklardı.

Baha Akşit milletvekili iken.

Ben memlekete geldim. Geldiğim zaman zarfında köy köy dolaşmak suretiyle köylerde doktorluk yapmaya başladım. Bu doktorluk yaptığım yerlerden ücret almıyordum reçete yazıyor muayene yapıyordum. O zamana kadar benim kazam olan Acıpayam'da ilçem olan Acıpayam'da vatandaşın hekime karşı fazla iltifatı yoktu. Hekim, hele kadınlar hekimlere zor gelirlerdi. Benim daha çocukluğundan beri tanımları hatta lisedeki ve orta mektepteki başarılarımla bir nevi destanmış gibi köylere yayılmaları ve bir de müftü Arif hocanın oğlu olmam benden çekinmemeleri hakkında bir intiba uyandırmış olacak ki kadın-erkek çoluk-çocuk bana muayeneye gelirler ben de muayene ederdim. Hatta o zamanlar şöyle rivayet edilirdi. Ve yeterli erkekler hekimlere kadınlarını muayeneye götürdükleri zaman ellerine ip bağlayıp hekimin eline verip buradan hastalığını teşhis et dedikleri rivayet olunurdu, söylenirdi. Ama bana bana böyle bir Hadise olmadığı gibi ben hastalarımı teker teker muayene ettim. Fakat o sene temmuz ayında bizim askere alınmamız lazım geliyordu. Askerlik şubesine müracaat ettim. Bizi askere almadılar. Meğer bizim Askerlik şubesine Emir gelmemiş. Yabancı askerlik şubesine müracaat edip İstanbul'a gidip oradan

asker olmayı ve Arkadaşlarımla beraber vazifeyi ifa etmeyi düşündüm ve İstanbul'a gittim. Sultanahmet Askerlik şubesine müracaat ettik ve sıra halinde dizildik bekliyoruz. Fakat bizi böyle sıraya koyan üsteğmen olan subay çok haşin bir zattı. Küfürbaz bir adamdı. Daima bize şunu söylüyordu.

- Hepiniz buraya geliyorsunuz gitseniz ya memleketlerinize. Burada ne var ki hep buraya geliyorsunuz. Böyle saçma şey mi olur. Askerlik Şubesine buradan başka yer yok mu gibi daima söyleniyordu. Ben de bu adama boş bulunarak dedim ki:

- Biz kendi keyfimizden gelmiyoruz ki üsteğmenim benim askerlik şubem beni mi askere sevk etseydi buraya gelmezdim, dedim. Ben bunu böyle deyince:

- Seni askerlik şuben sevk etmez de ben mi sevk ederim, çık dışarıya dedi. Arkadaşlarımızın içinden ayırdı ve kovdu dışarıya çıkardı. Çıkarınca arkadaşlarımla beraber asker olamadım. O zaman Fatih alay kumandanı Jandarma Alay kumandanı bizim Acıpayam'da Jandarma yüzbaşılığı yapmış benim de tanıdığım babama da büyük hürmet eden bir zattı. Buna gittim rica ettim. Beni askere aldırması için. Adam bana kahveler çay ısmarlıyor fakat işe bir türlü yanaşmıyordu. Nihayet tekrar ettiğinde dedi ki:

- Baha ben seni çocukluğumdan tanıyım gençliğinden tanıyım babana büyük saygım var. Bu devir harp devri yarın öbür gün harbe girebiliriz. Sen de asker olursun. Bir kaza kurşunu sana isabet eder hayatını da bitirebilirsin. Sen askerden kaçmıyorsun ki. Ben senin asker olman için tavassut etmem, vasıta olmam. Vasıta olup da bir kazaya kurban gittiği takdirde ömür boyu da vicdan azabı çekmem. Sen git memleketine dedi.

Ve ondan da Arzu ettiğiniz neticeyi alamadık. Bu hadiseleri zikrediyorum benim hayatımdaki dönüm noktaları. Geldik tekrar Acıpayam Askerlik şubesine dilekçe ile müracaat ettik. Bize İkinci döneme kaldığınıza dair bir belge verdiler. Sağlık Bakanlığı'na müracaat ettik. Kula belediye tabipliğine tayin ettiler. Böylelikle askerlik döneminde arkadaşlarımdan geriye kalmış

oldum. O sene yani 1941 senesinin sonunda Kula'da vazifeye başladım. Belediye tabibi olarak. Kula'ya başladıktan sonra çok fazla itimat kazandım. Rağbet gördüm, hatta şunu da söyleyebilirim ki gittiğim günün ertesi günü orada aynı zamanda yara tedavisi de yapan berberler var sünnetçilik yapan. Onların da meşhurlarından bir Ahmet Efendi isminde Ahmet Ünal isminde bir zat var berber. Benim geçtiğim zaman göstermişler yeni gelen Doktor şu diye. Ben tabi o zaman gencim. Demiş ki oradakilere bu hükümet büsbütün şaşırdı, rezalet bu demiş. Çoluk çocuğu buraya Doktor diye gönderiyorlar demiş. Ben o zaman kısa zamanda itibar kazanınca bunu bana haber verdiler. O zaman bir de yaşlıca hükümet tabibi var idi. Sırrı Ulaş Bey. Bir de bir de Kula Mensucat fabrikasında yaşlı bir doktor vardı. Ben bunların içerisinde kısa zamanda bazı tesadüflerin verdiği imkanlar dolayısıyla onları birer birer zikredip neşeli uzatmak istemiyorum kısa zamanda büyük isim yaptım. Bütün Kulalılar'ın aile hekimi oldum. Fakiri zengini. Hatta bu dönemde Kula Mensucat fabrikası beni özel olarak fabrikalarına da doktor olarak almak istedi. Artık biz kulanın en çok müracaat edilen zengininin fakirinin doktoruydum. Zenginlerden de fakirlerden de şu ücretidir diye para aldığımı hatırlamıyorum. Ama fakir olarak gittiklerime katiyen para almadığım gibi -öylesine fakir insanlar var ki yazdığım reçeteyi yaptıracak durumda değildi, o zaman Kula'da eczane de yoktu, Alaşehir'den getirtilirdi. Onun perhiz için alacağı gıdalarla ilaç paralarını dahi yasıkların altına koyduğum çoktur.

Kula'da bulunduğum sırada benim ertesi sene ben askere gitmedim. Askere sevk olarak geldim Acıpayam'a, o zaman Türkiye'nin her tarafı sıtma ile dolu, tüberküloz da dolu. Trahom alabildiğine. Hiçbir tedavi yok. O zaman benim mezun olduğum tarihte ilaç olarak rubiezol ve prontosil diye iki sülfamid grubu çıkmıştı, o da belirli vakalara kullanılabilirdi. O senenin nihayetinde ultra septil çıktı. Sanki Her derdin devası affedildi. O kadar büyük itibar gördü. Biz o devri idrak etmiştik. Acıpayam'a geldiğimde hastalandım, tropikaya yakalandım. Kinin yoktu. Kinin tedavisi yapmak için. Atabirin kul-

lanılırdı. Atabirin de insanları boyardı. Beni sapsarı boyanmış gibi boyadı ve 1 hafta sonra askere gittim. Ankara'ya gittik o zaman yedek subay Okulu Ankara'ya nakledilmişti. Ankara'da yedek subay Okulu kumandanı gözcü Profesör İsmet Bey beni kabul etmedi, geç kaldım diye.

- Hastaydım dedim. İnanmak istemedi. Rengimi gör dedim. Belli dedim kabul etmedi.

- Defedin diye emir verdi emir subayına. Sonra hapsede demiş fakat beni hapsedebilmek için askere almaları icap ediyordu.

- Asker olmayanı nasıl hapsedeceğiz diye emir subayı söyleyince:

- O halde defet gönder Çankaya Askerlik Şubesine demiş.

Bizi Çankaya Askerlik Şubesi geriye sevk ettiler. O da bizi tekrar gönderdi. Ve bize:

- Divanı harbe vereceğiz dediler. O zaman divanı harp askeri mahkeme demek. Biz çıktım. Afyon askerlik mahkemesine beni verdiler. Rapor aldım (durum) meydana daydı. Hal böyleydi. Bilahare divanı harpten de beraat ettik. O sene o kâğıdı alınca tekrar Kula'ya tayinimi istedim. Tekrar Kula'ya gittim. Kula'da bana bazı hususlar vardır ki hiçbir zaman unutmamam lazım gelir. Birisi şu: Kula Mensucat fabrikası şu teklifi yaptı. Dedi ki:

- Doktor sen ne para alıyorsun dedi ben o zaman:

- 68 lira maaş alırım, dedim. Dedi ki:

- Size ev vereceğiz, evine hizmet edecek kadın vereceğiz, elektriğin suyun bize ait, muayenehane olarak bizim fabrikayı kullanabilirsin bizim hastalarımızı kabul edecek-sin sana 500 lira aylık vereceğiz ve ayrıca da mecburi hizmetin bedelini ödeyeceğiz, dediler.

- Ben bir düşüneyim dedim. Düşündüm. 2 gün sonra bana sordu. O zaman fabrikanın sahibi Süleyman Bey'di, Süleyman Çolak. Ben ona cevap verdim Dedim ki:

- Maalesef Süleyman Bey. Sizin bu teklifinize Çok teşekkür ederim ama kabul et-

meyeceğim.-- Doktor senin düşünce tarzına Anlayamıyorum dedi. Sonbahardı:

- Gözünde dedi paranın kıymeti şu ağaçtan dökülen yapraklar kadar değeri yok. Ben böyle insan görmedim dedi. Niye hayır diyorsun dedi. Dedim ki:

- Süleyman Bey, biz sizinle dostuz ahbabız, birbirimizle o kadar yakın münasebetimiz var. Ben her söylediğiniz hastanıza bakıyorum. Hizmetinizde bulunuyorum. Kendi doktorunuz olmasına rağmen ona da seve seve hizmete devam ediyorum. Eğer ben sizin emrinizde bir insan haline gelirsem sizin söyleyeceğini bir tek söz bana ağır gelebilir ve ben dostluğumu harcamış olurum. Ben sizin vereceğiniz parayla dostluğumu değişmem. Adam hayret etti. Sonra bana şu teklifi yaptı:

- Vekaleten yap dedi. 300 lira vereyim ayda dedi. Görevine devam et bizim hastalarımıza da bak. Ben dedim:

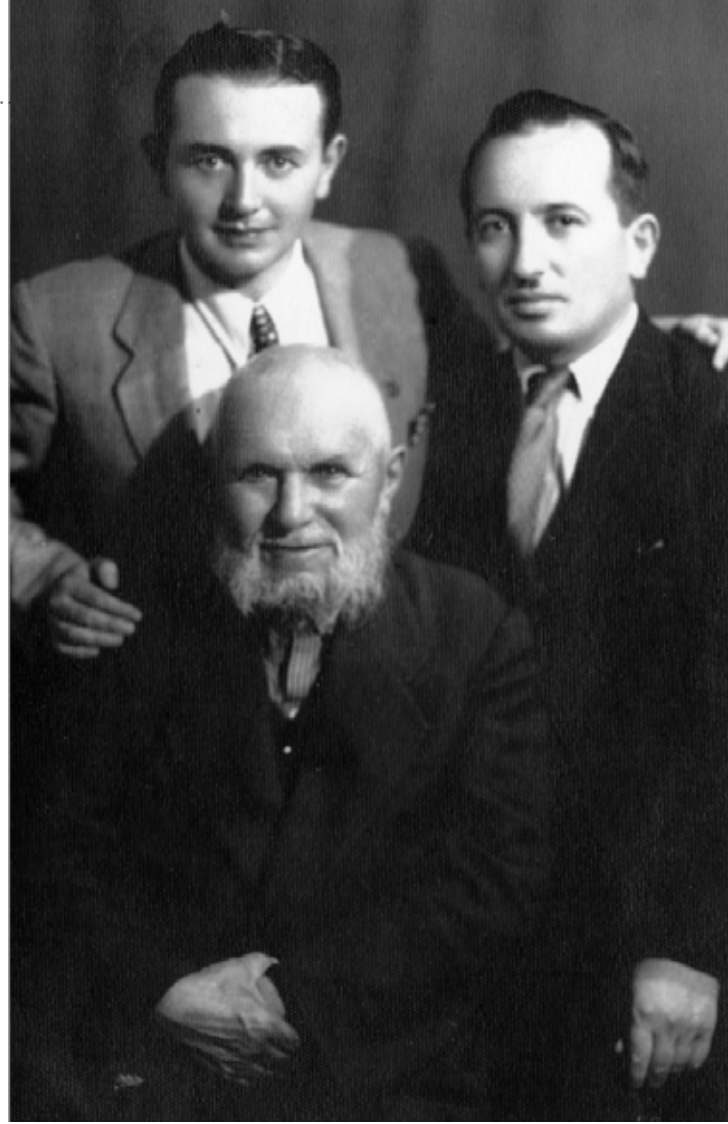
- Bunu da bir şartla kabul ederim. Bana vereceğiniz paranın yarısını hükümet tabibine verirsiniz yarısını bana.

- Peki kardeşim kim gider, kimse ona gitmez ki, sana gelecekler, sen ne diye dedi bunu istiyorsun. Ben dedim ki:

- Aramızda dostluk var onun da kırılmasını istemem. Ben hastanıza bakayım ona da her ay maaşını verin dedim. Bu şartlarla kabul ettim ve oradan ayrılıncaya kadar Belediye Tabipliğinin yanı başında fabrika doktorluğunu da yapmaya devam ettim.

Zaten fabrika mensubu olsun olmasın Kulahlar'ın bütün hastalarına bakıyordum. Hatta gece yarılarna kadar evlerini ziyaret etmek suretiyle bu hastalarına devam ediyordum. Bana özel ev verdiler evlerinde oturdum. Hatta dokudukları kumaşlardan desinatörleri ayırdıkları kumaşlardan özellikle ayrılan kuponlardan bana getirdi, onları aldım. Ama hastalarına da baktım. Bu hizmeti de başka türlü çevirmedi. Bu esnada bir şey daha ifade etmek isterim. 3-5 kuruş para kazanmıştım. Kazanılmış olan bu paramla benim çok samimi arkadaşlarımdan Hasan Bozkurt o zaman Türkiye'de tifüs salgını vardı. Tifüs salgınında çalışkan ar-

kadaşları İhtisas işini askerliği bitirince vazife veriyorlardı. Birkaç genç de vefat etmişti. Bu sebepten dolayı Hasan Bozkurt hıfzıssıha enstitüsünde ihtisas yapmaktan ürküti. Mecburi hizmetini ödemek istedi. O zaman iktisadi gücü onu ödemeye kâfi değildi. Fakir bir ailenin çocuğu idi. Ben bu arkadaşımın mecburi hizmetini ödedim. Bursa'da serbest çalıştı. Bursa'nın meşhur doktorlarından oldu. Maalesef genç yaşta da genç sayılabilecek yaşta 2-3 çocuk sahibi olduktan sonra söylüyorum vefat etti. Ondan sonra Kula'daki vazifemden doğrudan doğruya askerliğe gittim. Ben askerlik vazifemi Ankara'da ikmal ettim. Askerlikte arkadaşlarından 2 sene sonraya kalmıştım. Bu, benim gibi olan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi sonraları cerrahi profesörü olan Kemal Aydınlioğlu Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü olan Ömer Yiğitbaş gibi Arkadaşlar, Ali Bahşişoğlu askerliğimizi beraberce ikmal ettik. Askerlikte sıkıntı çektiğimi iddia edemem. İlk defa bize yapılan muameleyi çok iyi hatırlayan Emir subayı olan Nahit bey ile başgedikli Sıhhiye başçavuşu, başgediklisi Burdurlu Naci Bey isminde bir astsubay bana daima yardımcı oldular askerliğimde, yedek subaylık döneminde hiçbir sıkıntı çekmedim. Kura çektik. Kurada bana 1. Ordu kumandanlığı 23. tümen 46. Piyade Alayı çıktı. Daha doğrusu çekilen kuralarda bunların bile isimleri sonradan öğreniyordu. Askeri posta numarası ile kura çekiyorduk. O zaman herkes şunu arzu ediyordu. İstiyordu ki Doğu'ya, Orta Anadolu'ya gitsin, oraya çıksın ama katiyen Trakya'ya çıkmasın. Biz de 1. Orduya çıkmış. Tabii nerede olduğunu öğrenebilmek için sonra geldim, öğrendim. Rami Kışlası bizim merkezimizmiş. Eğitim için bulunduğumuz yerin merkezi de Alibeyköyünde Çoban Çeşmesi denilen bir yermiş. Ve o zaman da Yassıviran'da tatbikattaymış alay. Biz alay Tabibi olarak oraya gittik. Biz boğaz komutanlığına bağlıydık. Ben evvela Mehmet Cevizoğlu isminde yüzbaşı bir arkadaşımızla gene benimle beraber aynı alayda Hilmi Gürsel adında bir arkadaşım da mevcut idi. Bu arkadaşım da Sıhhiye bölük komutanlığı yaptı. Alaydan ayrı olarak sonra kısa bir müddet sonra Yassıviran'da vazife görürken ben tabi kusursuz olarak yerine vazifemi ge-

Dr. Baha Akşit solda Hilmi Akşit ve babası Arif Akşit ile.

tirmeye çalışıyordum. Bir Hadise oldu. Öyle ki tanksavar topları atışlar yapılmıştı. Bu tanksavar toplanın atışlarında patlamayan mermileri bazı erler toplamışlar. O zaman çay ocakları yapıldı, yer açılır toprak atılır kuytu hale getirilir. Zaten çadırılı ordugah. Orada çay pişirilir. Bir çay pişirirken, 1-2 erin o patlamamış tanksavar mermilerini oynarken patlaması neticesi aşağı yukarı 10 kişi yaralandı, çeşitli derece ağırlıkta. Alayda benden başka kimse yoktu. Cevizoğlu da yoktu. Ben portakal limon tahtalarını kırdrıp 'atel' yapmak suretiyle veteriner dahil bütün sağlık personelinin yardımcı olarak bunların hepsini kısa zamanda banta almak suretiyle Hadımköy askeri kışlası Hastanesi'ne götürdüm ve onların içerisinde birkaç tanesini Deniz hastanesine kadar getirdim. Benim kısa zamanda bu başarıya ulaşmış olmam oradaki doktorlar tarafından hay-

retle karşılanmış. Bu adamın elinde hiçbir hizmet edecek personel olmadığı halde nasıl bu işi bir bir buçuk saat içinde yapmış kısa zamanda bantlara almış diye büyük iltifatına mazhar oldum. Bu Tabii tümene ve alay komutanına intikal etti. Bu benim üzerimde olumlu bir puan bırakmış oldu. Askerlikte önem verilen meselelerden birisi bit ve pire meselesiydi. Her erin sırtında pire ölçüye gelecek kadar bile değil o kadar çok. Ahırlar

tabi o zaman zırlı vasıtalar yok ahırlar var hayvanlar pirelerle dolu. Ben buna bir çare buldum. O zaman DDT yeni çıkmıştı. Tarfla karıştırıp, alay kumandanının iznini alıp alay kantininin masraflarından da almak suretiyle bunlarla karıştırarak bütün şeylere ahırlara serptim. Sonra erlerin yatırdığınız yataklarının üzerlerine tarfla karıştırılmış DDT'yi serpince alayda ne pire kaldı ne bit kaldı. Alayda da bu haliyle bir şey kalmadığı için Tümen kumandanının büyük övgüsüne mazhar oldum. Bir de onların ihtimam gösterdikleri husus çadırli ordugahlardaki tuvalet yerleridir. Tuvalet yerlerini bütün sağlık personelimi toplamak suretiyle itina ile kontrol yapmak suretiyle temiz tuttururdum. Tümen komutanının bütün derdi bu pisliklerin olmamasıydı. Gelip kontrol ederdi. Hatta kontrol ettiği yer orası olurdu oraları da temiz görünce alay kumandanını takdir ettiğini de öğrendim. Alay komutanının da bir adeti vardı, Necati Olcay isminde bana çok değer veren bir insandı. Bu kendisine söz getirmeyen şube mensubuna kıymet verirdi. Hatta Cevizoğlu şark vazifesine gittikten kısa bir müddet sonra alaya başhekim olarak başka doktor istemedi. Hatta benim arkadaşım Hilmi Gürsel Sıhhiye bölümü kumandanlığında kaldı alay başhekimliğini ben yaptım. Halbuki kanunen usulen yüzbaşı rütbesinde

olan tümen Başhekimliği yapması lazımdı. Bunda bir başka hadisenin de rolü oldu. Tümen başhekimisi olan zat hem beni hem Hilmi'yi çok yakinen tanırdı. Hilmi'nin o zaman Halıcıoğlu'nda muayenehanesi vardı. Sıhhiye bölümü de oraya yakındı O da bize iltimas etti. Vazifeleri de iyi gördüğümüz için ben alay başhekimisi olarak kaldım. Burada bir hususu bahsetmek isterim. O sırada bir

tatbikat sadedinde düşman İstinye'ye doğru çıkartma yapmış yarın tatbikat yapılacak diye bir yürüyüş tertip edildi. Bunu gayet mahrem tuttular. Bütün alay seferber oldu.

Tabii alayın karargahında vazifeli olanlardan birisi ben bir de alay kumandanı Emir subayı olan Lebib Çakmak var idi. Ön planda biz vazifelidik. Ben bütün sedyeci olan sıhhiye onbaşılarını ve ona ait olan arabalarını beraber almak suretiyle devam ediyordum. Tabi bizim atımız vardı, atımızla devam ediyorduk. Alay kumandanı dedi ki:

- Birçok subaylar sana izin almak için gelecekler ama katiyen izin verme. Ben de alaydan müracaat eden o kadar kabadayı görünen subayların birçoklarının çok büyük korku içerisinde olduklarını şahitlik ettim. Hiçbirine izin vermedim. Alay kumandanından müsaade al dedim. Benim bu iş sırasında Salih Omurtak o zaman korgeneralidi. İstanbul'da kumandandı. Benim verdiğim tekmili gayet olumlu, müspet karşıladığı için benim hakkımda özel olarak iltifat etmiş. Alay kumandanına:

- Bu doktora ihtisas için gitme şansı ver, müsaade et demiş. O beni böylelikle zanetmiş ki ben yedek subay değil muvazzaf subayım. Çünkü benim rütbem teğmen olmuştu. Akabinde de üsteğmen oldum. Ben askerliğimde 6 ay da üsteğmenlik yapmak suretiyle terhis oldum. Yani üç seneye yakın askerlik vazifesini ifa etmiş oldum. Askerlik vazifesini ifa edince Sağlık Bakanlığı'na müracaat ettim. Bizim sınıfta derece alarak mezun olanlara belirli dallarda İhtisas yapmak üzere kaydetmişlerdi. Yalnız bu dallar bizim istediğimiz dallar değil o zaman üniversitenin mevcut olmadığı hatta sağlık bakanlığının ihtiyacı olan dallar idi. Onlar da cildiye gibi beviye gibi göz gibi hatta bakterioloji gibi dallar idi. Ben derece almış sınıfımın en iyi talebelerinden birisiydim. Daha evvel zayı ettiğim askere gidememem sebebiyle, onlarla beraber askere gidememişim. Sağlık Bakanlığı Personel Dairesi Başkanı personel müdürü Salih Bey'e müracaat ettim. Bana verdiği cevap şu oldu, dedi ki:

- Arkadaşlarınla beraber askere gitseydin.

Madem gitmedin senin o hakkın muteber değildir, geçmiştir. Ben ısrar ettim:

- Hem de beni dahiliye asistanlığına tayin etmeniz lazım gelir. Dinletemedim. Dinletemeyince bakana çıktım. O zaman Sağlık Bakanı Behçet Uz'du. Behçet Uz'a anlattım makul buldu.

- Haklısın biz seni asistan olarak tayin edelim. Niçin asistan olarak tayin edelim, hakkınız var diye. Hakkı müktesebim olduğu için beni hemen tayin etmek istedi. Fakat bunu müdür kabul etmek istemedi:

- Şimdi dedi kadro açılmadı. Açıldığı zaman tayin ederiz. Açıldığı zamana kadar beklemesin mecburi hizmetine devam ettirelim dedi. Ben de o zaman ısrar ettim:

- Kula'ya verin, diye.

- Kula'ya da veremeyeceklerini, söyledi. Böyleyince:

- İzmir dışında bir vilayete verirsiniz ben gitmiyorum, dedim bunun üzerine beni Foça'ya tayin ettiler. Foça hükümet tabipliğine gittim. Tabi muvakkat olarak gittiğim kanaatindeyim. Akabinde beni ihtisasa çağıracaklar davet edecekler. Onun üzerine gittiğim yerlerde eşyalarımı dahi açmadan bir ev tuttum ve oradan devam ediyorum. Foça'da zannediyorum 4 ay kadar 3 ay 4 ay veya 5 ay kadar vazifeyi ifa ifade ettim. Orada ben iskân mevzunu öğrendim. Çünkü oraya iskân edilmiş olan bir çok Türk göçmen vardı. Mübadele suretiyle istiklal harbi sonunda Yunanistan'a nakledilen Rumlar'ın yerine gene Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinden olan Türkler, onları yerleştirmişlerdi. Onların işlemleri tamamen Sağlık Bakanlığı'na Tabii idi. Ve İskân mevzusunu orada ben tamamen öğrenmişim. O sırada bir gün bir mektup aldım, Sağlık Bakanlığı'ndan. Diyor ki: (mektupda)

- Sayın bakanın Acıpayam'a yapmış olduğu ziyarette bütün Acıpayam halkı tarafından senin Acıpayam'a nakledilmen istenildiği için bakanın emriyle sen Acıpayam'a nakledileceksin, müracaat etmeniz diyordu. Ben daha müracaat etmeye fırsat dahi bulmadan arkasından Acıpayam sıtma mücadele tabipliği ne tayinim geldi. Acıpayam'a geldik ve

vazifeye başladık. Halbuki daha evvel ben Acıpayam'a tayinim hususunda daha önceki dönemde Hükümet tabibi tarafından talepte bulunmuştum.

- Müracaat edersen sen buraya gelebilirsin. Buraya gel randımanlı olursun demişti. Fakat ben bunu kabul etmedim. Çünkü Acıpayam'da pek çok tanıdıklarım akrabalarım dostlarım vesaire var. Hükümet tabipliği, adli tabiplik demektir. Birçok resmi vazifeler beraber yapılması icap eder. İltimas et diye gelenler bulunabilir. Vazifemi hakkıyla yapmam diye endişe duymuş ve istememiştım. Fakat böyle bir emrivaki ile gelince Acıpayam Sıtma ile Mücadele Tabipliğine tayin edilerek vazifemize başlamış olduk. Vazifeye başladıktan kısa bir müddet sonra bana şöylece bir teklif var denildi. Acıpayam'da ortaokul ve ileride lise olabilecek bir okul yapmak için o zamanki Kaymakam Salih Tanyeri tarafından bir teşebbüste bulunmuş ve bu teşebbüs halkın arasında yayılan suiistimal dedikoduları sebebiyle maalesef yürüyemez devam edemez hale gelmiş idi. Hatta temel atma safhasında iken iş yarım bırakılmış ve olduğu gibi akim kalmıştı. Beni bu derneğin başkanlığını yapmaya davet ediyorlardı. Evvela tereddüt ettim. Fakat civardaki halkın ve Acıpayam'daki ileri gelenlerin:

- Sen bu memleketin evladısın, hizmet etmeğe mecbursun. Acıpayam'da bir ortaokul dahi yok bu gençler okuyamıyor tahsil göremiyor bu vazifeyi yapmam sana düşer gibi yaptıkları konuşmalar benim üzerimde çok müessir rol oynadı ve ben bir şartla bu Ortaokul Kurma Derneği Başkanlığını kabul ettim. O şartım da şu: hesap işlerini muhasebe işlerini yapmak üzere Ziraat Bankası muhasebecisi Hüseyin Bahçeli beyin olmasını ve diğer beraber çalışacağımız zevatın da benim tarafımdan tayin edilmesi kayıt ve şartıyla bu vazifeyi kabul edebileceğimi söyledim. Ve bunun üzerine de bu vazifeyi kabul ettim. Ve biz ortaokul işine başlamış olduk. İlk kişi olarak ben Acıpayam'da, kahveci lokantacı İbrahim Efendi'nin kahvesi önünde bütün (halkla) toplantı halindeyken kum ve taş çeken arabacıları davet ettim. Ve onlarla bir pazarlık yaptık, metrekaresini,

(ölçüsünü) kaç paradan diye tespit ettik ve ertesi günden itibaren kum ve taş çekenler vazifeye başladılar. Tabii hepimiz memnun olmuştuk. Ama vazifeye başladıklarının akabinde çok önemli bir mesele dikkatimi çekti. O da şu: arabacılar bana:

- Atlarının yemlerinin olmadığını, para vermem lazım geldiğini söyleyerek, para talebi ile bana geldiler. Ben anladım ki kendilerini bir kıskırtan mevcut:

- Size dedim hemen para verilecektir. Yaptığınız işler tespit edilsin dedim. Akabinde Hüseyin Efendi'ye yani muhasebeci olan Hüseyin Efendi'ye, Bahçeli Hüseyin Efendi'ye gittim ve kendi tasarrufundan olan belirli miktarda bir parayı kendisine verdim. Dedim ki:

- Arabacı olarak kum ve taş çekenlere bu paradan kendi hakları nispetinde ödeme yap. Evvela almak istemedi fakat benim ısrarımla kabul etti ve aynı günüm akabinde hatta ertesi günü bu kum ve çakıl çakıl ile taş çekenlerin paraları zamanında ödendiği için bunlar da vazifeye devam ettiler. Çünkü bunlara bazıları demişler ki:

- Bu yapılan iş Baha beyin şahsi işi değil, ortaokul işi. Baha Bey nereden bunun parasını ödeyecek. Bu para, bunların ellerinde 25 kuruş yok. Sizin paranızı nasıl öder dediklerini ve o yüzden dolayı da bunları caydırmak istediklerini sonraları tespit ettim. Bütün bu gayretlerimiz neticesinde halk büyük alaka gösterdi teberrularda bulundu yardımlarda bulundu. Biz çalıştık gayret ettik. Ve Okulu zamanından evvel bitirmeyi Allah bize nasip etti. Ortaokul bitmişti. Artık tahsile yani eğitime başlanabilirdi. Fakat bu defaki yaptığımız müracaatta Millî Eğitim Bakanlığı bize şu cevabı verdi:

- Bu sene size okul açmamız mümkün değildir. Bu sene okul Buldan'a açılacaktır. Size okul açamıyoruz. Bu Tabii hem benim için hem Acıpayam halkı için şok tesiri yapmıştır. Onun üzerine ani karar verdim. Özel olarak ortaokul açmaya karar verdim. Ve okulu açtım. Bu okul bilahare lise olmuştur. Ben bu konuşmam ile hayatımda önemli rol oynayan bir safhayı nakletmiş oldum.

AMERİKA'DA TANIDIĞIM ÖNEMLİ KİŞİLİKLER OLAYLAR -3-

Benim de var idi bir GRAN TORINO

Ne arabaydı ama... 400 dolara aldıydım. Fişek gibi harlayıp bir hızlanışı vardı ki... Son derece güçlü V8 tip motoru ile çabuk ivmelenen ve olağanüstü yol tutuşu ve rahatlığıyla bambaşka bir araba idi.. nerede ise 5 sene kahrımı çekti; ayrıca benzini de su gibi içer gibiydi... tam da en sevdiğim koyu yeşil renkte nasıl seve seve kullanırdım. Uzun yola pek gitmediydım ve son derece dikkatli yani hız limitlerine uyararak kullanırdım ki, Üniversiteye giderken soteeye yatmış meşhur bir zengin mahallesinin polisleri yan yan bakarlardı limiti aşsa da kıstırsak diye...

Sonra bir anda Clint Eastwood filmi ortaya çıktı "Gran Torino" diye... Petrol krizi dönemi öncesi klasik büyük Amerikan araba neslinin belki de son örneğiydi ve efsane idi.

Sonra da 200 dolara o civarın en ucuz en hasaplı araba tamircisi Meksika asıllı Ernesto'ya sattım; freni tutmuyordu...

Houston'da Şevki/Şevket Hamburger-Kore Gazisi

Çok duydum ama tanışmak imkanı olmadıydı... Bir defa Houston gazetelerinde röportajı da çıkmış dedilerdi... Kore Savaşına katılmış Mehmet iklerdenmiş ve esir düşmüş. Esir kampında bir grup Amerikalı askerle kaçarken, Amerikalı bir komutanın da kaçmasına destek olunca Amerikaya yerleşmesini sağlamışlar ve Houston'a yerleşip bir köfteci dükkanı açmış...

Houston'da meşhurluğu da dükkanını soymaya kalkanları bir güzel benzetmiş olmasından kaynaklanıyor idi...

Rice University. Fondren Library-Kütüphanesi en önemli müdavimlerinden- dim

Rice University Fondren Library- hatta bir gece kütüphaneye arkası dönük W.Rice heykelini m dendislik öğrencileri döndürmüş ve üniversitede sansasyon yaratmışlardı....

Muhteşem bir mimari ve dingin mi dingin bir ortam idi

**"Ne de olsa ODTÜ
Kütüphanesinin de
müdavimlerinden
birisi olarak, aynı
kodlama ve fişleme
kataloglama
sistemine sahip bu
kütüphanede adeta
ev sahibi gibi idim.
G z kapalı kitap
bulma "havası"
attığım da olduydu-
Pakistanlı türksever
bir arkadaşa..."**

ve her bulduğum fırsatta bana yepyeni dünyalar açan müthiş bir yerdi... Girer girmez hemen raflarda yepyeni kitaplar yeni basılmış en taze hali ile orada olurdu...Bulunmaz bir hazine idi son dönemde çıkan teknik ve sosyal kitaplar taze taze kokusu üzerinde burada olurdu. 15 gün alıp evde okuma imkanını tepe tepe kullanmışlığım vardır.

Ne de olsa ODTÜ Kütüphanesinin de müdavimlerinden birisi olarak, aynı kodlama ve fişleme kataloglama sistemine sahip bu kütüphanede adeta ev sahibi gibi idim. Göz kapalı kitap bulma “havası” attığım da oldu-
du-pakistanlı türksever bir arkadaş...
Made in USA.... Postmodern akımının tam da ortasında..80li yılların ortası

Bizim Dr. Ali Köymen’in fizik araştırmacısı bir arkadaşından duyuydum önce/ilk defa erkeklerde at kuyruğunu gördüğüm kişiöğlü idi aynı zamanda.... “Po-mo” dediği... New York entelleri arasında başlayan yepyeni bir akım idi ve bir anda her yanı sardıydı...

Tabii ki de nerede ise tiryakisi olduğum Rice Üniversite Kütüphanesinde aynı anda bir anda postmodern kitaplara ve yazarlara sardırıydım....

Basitçe anlatımı, yukarıdaki mimariden de görüleceği üzere bir “çorba” gibi idi.... Halen daha da tam olarak anlaşılmış ve o oranda da benimsenmiş değildir. Ne de olsa “Modernist” bir lobinin gücü kuvvetiyle baş edemedilerdi.

O arada bu “Po-Mo” romancılara da sardırıydım... Pynchon, Barth, Gaddis ve diğerleri anlaşılmaz zorlama metinler arasında allak bullak bir arayıştı benimkisi.

Eşzamanlı olarak kökten-modernistlerin saldırısıyla aslında çok da uzun soluklu da olmıyordu.

Şimdilerde “met-modernizm” falan uydurmuşlar...

Amma ki “modernizm” bir dominant güç olarak bugün de çökmüş durumda insanlığın üzerine.

Harlem-Newyork’ta bir Hacıkaraca... 1988

1988 mayıs ayında New York kentinin meşhur belalı Harlem mahallesinde idim ve

burada bir hafta on gün kadar kaldım ve bu şiddet, soygun ve bela içeren tanınmış bölgenin havasını suyunu kokladım...

Özellikle araba park etmede yaşadığım kabus dolu akşamları da anıyorum... her yan double park dedikleri çift arabalı park olmuş ve bir santimlik yer yoktu... evler sokaklar caddeler salaş ve tekin olmayan zenci tiplerle dolu ve sürekli “quarter” istiyorlardı.. yani 25 cent...

O dönem genelde Amerika’da suç oranı yüksek ve kentler kesinlikle güvenli değildi... ve ne cesaretse oralarda idim... Bu mahallenin hemen yanıbaşında bulunan Columbia Üniversitesinde tez hocamı görme ve çalışmalarımı gösterme amacıyla oralarda idim.

The Rug Merchant (Viking, 1987) yazarı Phillip Lopate ile Munchies’de entel dantel sohbetler 1987... Houston

Houston kentinin “entel dantel yatağı” diye biliniyordu, Munchies Kafe ve yakın arkadaşım Dr. Ali Köymen ile arada bir gittiğimiz de olurdu. Bir defasında University of Houston’da Creative Writing kısmında doktora veya master yapan bir Türk kızının daveti üzerine gitmiş idik... ve orada sarı alelade ışıklar ve hakaten entel dantel ortamda baya bir entelin arasında kaldıydık.

Sürekli sırttan ve sedasızca bir kişilik idi ve Rug’s Merchant romanı yeni yayınlanmış olmanın özgüveni ve gurur içerisinde idi... Ali abinin meraklı soruları ile epeyce bir İran ve halı ticareti hakkında konuşulduydum.

İş o kişiöğlü Phillip Lopate idi ve “The Rug Merchant” romanından bahsettiydi...

1986 Uzak Mekiği kazası... orada idim...

Trajik korkunç üzücü ve alt üst edici bir patlama ve gökyüzünden yerlere doğru akan bir itibar.... Dünyanın gözü önünde Amerikanın o dönemdeki en meşhur programlarındandı. Aylarca beklemenin sonunda fırlatma gerçekleşmiş ve bu korkunç facia olmuştu.

Evet orada idim... üstüne üstlük belki de 2 sene sonra kazanın olduğu yere gitmiştim ve buradaki Uzay Üssünde çalışan bir kişiyle de sohbet ederek o korkunç kazayı anmış idik... Cape Canaveral'a hemen karşıdan bakan Melbourne kentinde birkaç gün geçirdiydim.

Evet herşey bir ufacık lastik contadan ve o dönem Florida'daki farklı iklim koşullarından kaynaklanan ve büyük ihmallerin sonucu oluşan bir kaza idi...ki halen daha derslerimde bir mühendislik hatası olarak örnek olarak anlatırım.

Melbourne küçük ama olağanüstü şirin bir kentti ve tam da Okyanusun kenarında uzun plajlarıyla meşhur bir yerdi ve Uzay Üssünü tam karşıdan görüyordu.

HOUSTON MESCIDI ANILARI....

Cuma namazları

-sanırım ilk defasında ofis arkadaşım Mısırlı Aladdin Boriek ile mi gittiydik ya da kendim bulup mu gittiydim bilmiyorum ama ilk gidişimde ne kadar sevindiydim... Cuma namazlarında mümkün olduğunca orada oldum...

-İlk zamanlar akıllı ve entel Pakistanlı vai-zler uzun uzun İngilizce hutbe verir ve hayli de aydınlatıcı olurdu; en arka saflarda kadınlar çok çocuk saf tutarlardı.

-Ancak bir defasında bu entel Pakistanlı hatip "christian brothers..." (Hristiyan

kardeşler) gibisinden birşeyler dediydi de Araplar hutbe esnasında söylenmeye yüksek sesle atışmalara başladıydı...

-Sonra Saudi Arabistan müdahalesi geldi ve sanırım yüklü bir para yardımının karşılığı oradan gelen ve sade suya tirit renksiz Arapça ardından yarım yambeş tercüme hutbelerle tatsızlaştıydı

-Bir diğer sevdiğim yanı Cuma sonrası köri soslu Pakistan pilavı ve tavuk yemeği olurdu ve iştahla yerdim; tanışlar bildikler namaz sonrası ayaküstü sohbeti olurdu

-Bir Cuma namazında önümdeki safta Vehbi Koç'u gördüyüm ve namaz sonrası torunu Ali Koç ile birlikte tanışıp ayaküstü sohbet dahi ettik. Ali Koç bizim üniversitede sanırım İşletme okuyordu o sıralar.

Şeytan ayetleri... salman rüşdi davası

-86-87 döneminde tüm İslam aleminin su-ratına inen ve ses getiren bir şamar gibi oldu "şeytan ayetleri..." romanı.

-meğerse Sovyet sonrası dönemin ilk adımları atılmışmış ve anti-islam/islamofobinin ilk kıvılcımı çakılmak üzere adı konulmuş ve tüm dünyada büyük yankı uyandıran salman rüşdi kitabı herkesi allak bullak etmiş idi... herifin daha önce rice kütüphanesindeki "geceyarısı çocukları "başlıklı kitabı dikkatimi çekmiş ama alıp okumamıştım... amma ki "satanic verses" bambaşka bir fitnenin kıvılcımı olmuş idi ve Houston mescidinde bunun haklı öfkesi ile dolu idi herkes...

- Ardından Ayetullah Humeyninin fetvası da gelince mizansen tamam oldu ve dünya çapında bir fırtına esmeye başladı ve sanırım Pakistan ve farklı ülkelerdeki protestolarda epeyce insan da öldü ve Rushdie fetva sonrası korunmaya alınıp gizlendi ve aylarca bu konuşuldu...

- Mescide Rice'tan Mısırlı müslüman öğrenciler kitabı bir pislik gibi kesekagıdı içerisinde getirmişler ancak Houston lokal tv muhabiri "bu kitabı okudunuz mu?" diye sorunca "hayır!.." cevabı da ayrı bir tuz biber olmuş "Müslümanlar daha okumadan öfke dolan deliler" gibi damgalanmıştı...

- Bilebildiğim kadarıyla İran fetvayı daha sonra kaldırdı amma ki rushdie hala daha

öyle rahat rahat ortalıkta dolanası değil ama kitabın aslında hiçbir edebi değeri olmayan bir kıskırtma pisliği olduğu da ortaya çıktı ama maksat hasıl olmuş ve Müslümanlar silinmeyecek damgayı yemiş ve batı dünyası da 9/11'e hazır hale getirilmişti.

Filistin intifadası, 1987

Tüm mescid öfke dolu idi ve topluca Houston kent merkezine (downtown) gideceği ve orada şehid olanlara cenaze namazı kılınacağı söylendi

Tereddütsüz gittim ve şehir merkezinde koca koca gökdelenlerin altındaki çimenlerde şehid Filistinliler için cenaze namazı kıldık... sağımız solumuz houston atlı polisleriyle çevriliydi...

Güneş tutulması namazı

- Bir Cuma namazı sonrası yine Saudi Arabistan'dan gelen hoca namazı kıldırırmıştı. Hutbeden sonra dediler ki "güneş tutulması" namazı kılınacak, 2 rekat dediler. Ben de hadi bakalım peygamber sünnetidir ilk defa kılacağım hevesle namaza durduydu... Evet fatiha okundu herşey normal idi amma ki ardından hoca bir başladı okumaya.... 5 dakika 10 dakika 20 dakika daha ilk rekat bitmemiş ki anlaşıldı ki tüm kuranı okuyacağı bir "güneş tutulması namazına" durmuşuz... Üniversitede iş kayıt davası da beklemeyeceği için, tövbe istiğfarla çıktım ve sedasızca ayrıldıydım.

Bosnalı Emir'le gittiydik... "aynı memleketteki cami havası" dediği...

Tertemiz aydınlık yüzlü uzunca boylu idi Emir. Saraybosnalı idi ve elbette müslim... çok sempati ile arada sohbet ederdik, makine bölümünde doktora yapıyor idi. Hatta bir defasında tenis oynadığımı hatırlıyorum. Sanırım o sıralar, cumaları gittiğim Houston mescidine kendisini de götürmemi istemiş idi ve bir Cuma namazına birlikte gittiydik. Namaz sonrası nasıl bir gülümseme ile "aynı memleketteki camiilerin kokusu... mis gibi.." deyişini anıyorum şimdi....

Yanıma gelip "you are a good muslim" dediği biri...

- Genelde hem Araplar hem de Pakistanlılar 2 rekat farz Cuma namazından sonra son sünnetler ve sonrası namazları kılmıyorlardı ben de alışkanlık son 4 rekat sünnet sonra zuhru ahir vs epeyce bir kalıyor ilaveten 10 rekat namaz kılıyordum. Kırk yılda bir mescitteyim namaz kılalım fikriyle hep devam ettim durdum.

-bir defasında koca camiide tek başıma namazları kılariken biri yanıma yaklaşıp sağ kulağıma fısıldadıydı..."you are a good muslim" diye....

YATAĞAN'IN YAKIN TARİHİNDE YAŞAM VE YAŞANAN DEĞİŞİMLERE KISA BİR BAKIŞ

“Yatağan'dan ve tarihinden konu edilince Yatağan'dan yetişen ilk bilim adamlarından olan Profesör Tuncer Baykara'nın bu alanda ortaya koymuş olduğu “Yatağan” adlı kitabını anmak gerekir.”

Yatağanın tarihi bilindiği üzere 1200'lü yıllara kadar dayanmaktadır. Böyle eski geçmişe sahip yerleşim yerlerinin bu kadar uzun yıllardan sonra nüfusunun çok artması büyük bir yerleşim yerine dönmesi beklenir normal olarak. Ancak Cumhuriyet dönemine kadar, Osmanlı imparatorluğu dönemindeki uzun yüzyıllar boyunca pek nüfus artışı ve ilerleme gelişme gerçekleşmemiş olduğu anlaşıyor. Bu durumun bilinen nedenlerinin başında bir taraftan hastalık ve salgınlar nedeniyle çocuk ölümlerinin çok olması, yokluk ve yoksulluk, diğer taraftan da o dönemdeki savaşlar ve erkeklerin askere alınması ve uzun süreler askerde kalması gibi sebepler olsa gerek. Fakat Cumhuriyet döneminden itibaren barış ve huzur ortamı altında sağlanan gelişme ve ilerleme, sağlık ve yaşam koşullarındaki iyileşmeler sonucunda bütün ülkede ortaya çıkan nüfus artışı Yatağan'a da yansımış ve köyde nüfus artışı ve gelişme gelişmeye başlamıştır.

Yatağan son yüzyıllık dönem içinde bütün dünya ve Türkiye'ye paralel olarak özellikle 1950'lerden itibaren çok hızlı bir gelişme

ve ilerleme göstermiş, ancak sonrasında ülkedeki şehirleşme akımına paralel olarak 1980'lerden sonra bir duraklama yaşamıştır. 1990'lı yıllarda şehirlere göç vb. gibi nedenlerle bir duraklama dönemi içine girmiş olan Yatağanda bu gidişatı durdurmak ve tekrar bir canlanma sağlanabilmesi için bıçakçılık ve diğer el sanatlarının tanıtımı için Tuncer Tunçbilek'in başkanlığı dönemimde belediyenin öncülüğünde Kefe festivali düzenlenmesi ve faaliyetler yapıyordu. (Bu çalışmaların semereleri takip eden yıllarda görüldü ve artık Yatağan günümüzde bıçakçılık ve el sanatları alanında iyi tanınan bir merkez durumuna geldi.) Babam o tarihlerde ileri yaşlarda olmasına rağmen bir taraftan kooperatifin gelişmesi için

hala destek olmaya çalışıyor diğer taraftan da festival ve tanıtım çalışmaları için katkılarda bulunmaya Tuncer'in bu faaliyetlerine destek olmaya çalışıyordu. Yatağan'ın tarihsel ve kültürel birikiminin korunması ve yaşatılması için sergiler ve bir müze oluşturulması yönündeki çalışmaların içinde bulunuyordu. Bu çalışmaların bir parçası olarak Yatağanın 1930-40'lı yıllardaki yerleşimini evlerin sokakların durumunu gösteren bir Yatağan haritası hazırlamıştı. Yatağanda yerleşim ve mahalle ve sokakların düzeni 1940-50'li yıllardan sonra, imar planları doğrultusunda önemli ölçüde değişmişti. Babam bu eski dönemin birinci elden şahidi olarak Yatağanın yakın tarihine dair bu bilgilerin kaybolmaması ve kayıtlara geçmesi için böyle bir çalışma

yapmıştı. Bir harita çizmek için teknik bir bilgiye sahip olmadığı için amatör bir yaklaşım, duygu ve heyecan ile hazırlanmıştı bu krokiyi. O dönemde kendisi de ilgili olabilecek kişi ve kurumlarla paylaşmıştı bu krokinin kopyalarını Yatağanın yakın tarihine ışık tutacak bir belge olarak.

Bu haritayı Yatağan Dergisi bünyesi içinde ve sanal ortamda kayıtlarda kalması açısından burada paylaşmak istedik. Babam, emekliliğin ilk yılları olan 1980'li yıllara doğru bir anı defteri yazmıştı. Esas olarak çocukluğundan itibaren kendi yaşamını anlatmakla birlikte kendi çocukluğu gençliği ve sonrası dönemleri içine alan zaman diliminde Yatağandaki hayatı anlatan ve kayıt altına alan bir başka belge idi bu hatıra defteri. Gelen öneri üzerine de bu haritayı daha anlamlı, yeni kuşaklar tarafından daha anlaşılır ve hayal edilebilir hale getirmek amacıyla, babamın günlüğünden de yararlanarak ve bilebildiğim hatırlayabildiğim kadarı ile ve bazı notlar, düşünce yorumları bu yazı çerçevesinde paylaşmak istedim. Tabii ki burada anlatılanlar bilimsel esaslara dayanmaktan ziyade anılara dayalı ve sohbet olarak kaleme alındığı için eksik fazlalar olabilir. Anlayışla karşılanmasını dilerim.

Yatağan'dan ve tarihinden konu edilince Yatağandan yetişen ilk bilim adamlarından olan Profesör Tuncer Baykara'nın bu alanda ortaya koymuş olduğu "Yatağan" adlı kitabını anmak gerekir. Bu kitap Yatağanın tarihine ilişkin bilimsel esaslara belgelere ve araştırmalara dayalı olarak hazırlanmış Yatağanla ilgili hem tarihi, hem detaylı ve derinlemesine yaşam ve kültürle ilgili bilgileri içeren benzersiz bir çalışmadır.

Yatağan kitabında Yatağanın tarih boyunca yerleşimi durumu anlatılmakta birkaç yer değişiminden bahsedilmektedir. Başlangıçta birbirine yakın olmakla birlikte iki ayrı yerleşim yeri olup daha sonra birleşmiş olması çok muhtemel görünmektedir. Öte yandan Yatağan'ın tahminen belki üç dört yüz yıldır aynı yerleşim ve ma-

hale düzenine sahip olmuş olabileceği anlaşılmaktadır.

Haritadan görüleceği üzere 1940 öncelerinde Yatağanda yerleşim şimdiki duruma göre daha dar bir alandadır. Doğu tarafındaki tepeler ile şimdi kasabanın ortasından pazaryerinden kuzey güney yönünde geçen caddenin olduğu eski çay arasında öbür sınırda olmak üzere aradaki belki bir kilometreden az bir genişliği olan alan içinde yer almaktadır. Bu alanın Kuzey güney yönü ise iki üç kilometre civarı kadardır. Köyün doğu ve batı tarafı doğal engellerle sınırlanmış kuzey güney tarafında ise tarlalar bağlardan oluşan tarım alanları sınır oluşturmuştur.

Köyde eski yerleşimin batı sınırını oluşturan eski çayın batı tarafı bugünkü Çeşmebağ mahallesinin olduğu alan eskilerden beri köydeki Dedeler ailesi tarafından sahiplenilmiş olan ve yönetilen Tekke'ye ait bağ ve tarlalardan oluşmakta imiş. Bu alan Cumhuriyet ile birlikte tekkelerin kapatılması ve varlıklarının devlete aktarılması sonucunda devlete vakıflar idaresine geçmiştir. Benzer şekilde de güney tarafta Yatağanbaba tekkesine ait alanlar yer almış olsa gerek.

Yatağanın eskilerden beri var olan başlıca iki mahallesi Aşağı Bucak ve Yukarı Bucak olarak bilinmektedir. Bu iki ana mahallenin dışında Yatağanın bilinen eski mahalleleri Yaka, Orta Mahalledir. Kasaba bugün artık çok daha geniş bir alana dağılmış durumda olmakla birlikte bu yerleşim haritadan görüldüğü üzere 1930-40'lı yıllarda bu düzendedir. Cumhuriyet döneminden itibaren bütün ülkede ortaya çıkan nüfus artışı Yatağan'a da yansımış ve köyde de nüfus artışı gerçekleşmeye başlamıştır. Bizim dönemlerin ebeveynleri olan kuşak, Cumhuriyet döneminin ilk çocukları olarak büyüüp 20-25 sene içinde ev bark sahibi olma durumuna gelince artık mevcut mahallelerde yeterli ev yeri kalmadığından yeni yerler arama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Köyün bu yerleşim düzeni 1940-45 yıl-

larından sonra değişmeye başlamıştır. Uzun yüz yıllardan sonra ilk olarak Çeşmebağ Mahallesi yeni bir yerleşim yeri olarak kurulmaya başlarken köy içinde de yeni bir imar ve yol çalışmaları başlatılmıştır.

Harita üzerinden gidecek olursak o döneme ilişkin belli başlı özellikleri burada kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Bu eski mahallelerde genel olarak aynı sülaleye ait aileler bir avluda veya bitişik evlerde oturdukları bilinmektedir. Bunun nedeninin de babadan atadan gelen topraklarda çocuklara ev yeri verilmesi olsa gerek. Burada konu olmasa da bir evlek denilen bir alanda iki katlı bir ev ve bahçeden oluşurdu aile yerleşimleri. Bahçede evin ihtiyacı sebze meyve yetiştirilecek yerine göre hayvan hasenat bağlayacak kadar bir alan. Gene haritaya bir göz atıldığında evlerin çoğunluk olarak toprak örtülü olduğu ancak yeni kiremit çatılı evlerinde geniş bir yer tutmaya başladığı görülmektedir. Daha önceki dönemlerde hâkim olan ev yapısı toprak örtülü kerpiç evlerdir.

Evler bir imar düzenine uymamakla birlikte iklim ve doğa koşullarından olsa gerek belli bir yapı düzenine uygunluk göstermektedir. Evlerin hayat dediğimiz günlük yaşamın geçtiği geniş ve önü açık olan alanı güneye bakmaktadır. Haritada belir-

tilmemekle birlikte özellikle toprak örtülü iki katlı evlerde alt kat hayvan damı, ot saman arpa buğday vb. araç gereç gibi şeyler için ambar ve depo ve varsa dükkân amaçlı kullanılmaktadır. Üst katta iki oda ve hayat esas bölümlerdir. Odaların birisi bütün ailenin yaşadığı alan iken birisi öncelikle misafir odası gibi sonrası da evin oğlu evlendiğinde ona tahsis edilen bir bölümdür.

Krokide, köyün önemli sosyal faaliyet ve bir araya gelme yerleri olan o dönemdeki mescitler ve odalar gösterilmektedir. Hemen hemen her mahallede her ikisi de yer almaktadır. Odalar bir taraftan akşamları ve boş zamanlarda mahallenin gençlerinin veya büyüklerinin bir araya gelme yeri iken, aynı zamanda mahalleye köye bir misafir yolcu geldiği zaman onun için konaklama yeridir.

Mescitler ise mahalle sakini aile reislerinin vakit namazları için bir araya geldikleri, ramazan boyunca da ortak iftar yaptıkları anlamlı ve önemli bir mekândır. Her ikisi de mahalle ve köy yaşamında önemli bir yere sahiptir.

Sokaklar dardır. Ancak insanların ulaşımı köy içinde yayan yapıldığı, tarla bağa ulaşım ise eşeklerle, kağnılarla ve at arabaları ile yapıldığı için sokak genişliği yeterlidir. Bizler çocukluk döneminde eşekle arabayla kağnıyla tarlaya bağa bahçeye çok gitmişizdir. 1970-80'li yıllara kadar bu ulaşım azalarak ta olsa devam etmiştir. Yollar toprak olduğu için kışın ve bahar aylarında yağış zamanlarında çamurludur. Bu durum neredeyse 1970'li yıllara kadar böyle devam etmiştir. Bizim çocukluğumuza denk gelen 1960'lı yıllarda, bu durum ilkokula yayan gelip gitmek durumunda olan biz çocuklar için her ne kadar meşakkatli olsa da hayatın doğal bir parçası olarak normal karşılanırdı.

Diğer önemli bir yapı muhakkak çeşmelerdir. Hemen her mahallede uygun yerlerde çeşme ve havuzlar bulunmaktadır. Başka birçok yerleşim yerinde rastlanan kuyular Yatağanda kullanılmamıştır. Bunun muh-

temel nedeninin dağlara yakın olmak ve dağlarda kaynak sularının çok olması olsa gerek.

Harman yerleri bir köyün gene en önemli alanlarındandır. Ve arpa buğday hasat zamanı geldiğinde hemen hemen her evin bir harmanı olur ve harman dövme bazen haftalar boyu devam eden bir yaz sonu faaliyeti olurdu köyde. Haritada köyün harman yerleri belirtilmektedir.

Haritada görülen bir önemli yapı da lamba olarak adlandırılan, haftalık pazarın kurulduğu satış yerleri olan üstü kapalı kenarları açık arasta diyebileceğimiz Pazar Yoncasıdır. Bir kaç yer değiştirdiğini duymuştum. Bunların sonuncusu 1960'lı yıllara kadar mevcut idi. Bu yapının bir örneğini birkaç yıl önce bakımsız bir vaziyette olmakla birlikte Karahöyükte görmüştüm.

Burada bizim çocukluğumuzda büyüklerin eski çay diye adlandırdıkları o zaman için köyün doğal batı sınırını oluşturan çaydan bahsetmek gerekir. Eski dönemlerde özellikle bahar ayları ortasından itibaren dağlarda ve kuzey bölgelerdeki eriyen karların ve şiddetli yağmurların oluşturduğu sular ve seller bu çayı takip ederek köyün yanından akarmış. Bazı yerlerde evlere çok yakın hatta evlerin arasından geçen bu çayda aşırı sel taşkınları baskınlarına da maruz kalınırmış. Bizlerden daha büyük olan ağabey ve ablalarımızdan duyduğumuz kadarı ile evleri sel basarmış engel olmak için setler yapmaya çalışılmış. Sele kapılıp gelen büyük baş hayvanlar görülürmüş. Yatağan kitabında eski tarihlerde büyük yıkımlara ve can kayıplara sebep olan sellerden bahsediliyor. Daha sonra Yatağanın kuzeyine kanal inşa edilerek çayın yatağı daha batıya şimdiki yerine taşınmış ve köy içi bu şekilde sel baskınlarından kurtulmuş. Bu yeni çayda da 1960-65'li yıllarda hala çok şiddetli seller gelirdi ve izlemeye giderdik. Gerçekten büyük uğultu ile şiddetli bir sel gelirdi, hatta bazen dağ bölgesinden önüne kattığı hayvanlar büyük ağaçlar kütükler de olurdu. Bir keresinde tahta köprüye hasar

vermişti. Ve yerine beton köprü yapmak üzere bir dönem yol kullanılmamış Denizli tarafına ulaşım alt yol ve köprüden sağlanmıştı.

Haritada sokaklara isimler yazmış babam. Bu sokakların o dönemlerde imar planı gibi şeyler olmadığı için resmi bir yerlerde yazılı olduğunu sanmıyorum. Ama genel olarak köy halkı arasında o sokakta oturan ailenin sülalenin ismi ile anıldığı görülmektedir. Bu şekilde hangi evlerin hangi ailelere ve sülalelere ait olduğu hakkında bir fikir edinmek mümkündür.

Eski dönemlerden kalan yapılar içinde Medrese ve orta cami önemli bir yer tutmaktadır. Kapatılmış olmasına rağmen Dedeler tekkesi yeri hala mevcuttur. Türbe yerindedir. Yatağanbaba türbesi alanın dışında kaldığı için haritada görünmüyor. Diğer yapılar içinde tahta minare olarak adlandırılan tepe mescidi, saray, tüfekçi dükkânı han oda yer almaktadır. Dut dibi ve çukur içi köyün meydanları olarak görünmekte. Kuyucak yolu ise şimdiki yerinde değil daha kuzeyde medresenin yanındadır. Çeşmebağ da yerleşim henüz yoktur.

Haritada görünmemekle birlikte dibek taşları da ortak kullanılan ve hemen her mahallede yer alan bir mahallelinin bulgur yapmak keşkeklik buğday hazırlamak için ihtiyacını karşılayan bir araçtır. Bunun yanında pekmez yapmak için ocaklar, üzüm ve sebze meyve kurutma alanları ve düzenleri köy yaşamının önemli parçalarıdır.

Köyün alt tarafında harımlar bölgesine yer verilmiş ancak yayla, dağ yamaçları, ovalar vb. gibi dış alanları haritada yer almıyor. O bölgelerde de bilinen isimleri ile Yatağanın yaşamında yeri olan alanlar vardır.

Haritada Cumhuriyet döneminin ilk yapılarından olarak, dikkati çeken bazı önemli binalar da yer almaktadır. Bunların en önemlisi 1935’lerde yapılmış olan bizlerinde okuduğu ilkokuldur. Oldukça planlı yapılmış güzel ve özellikli bir mimariye

sahip, geniş, çocukların oynaması ve spor yapması için rahat alanların bulunduğu ve içinde havuz ve bir peyzaj düzeni ile yerleştirilmiş ağaçlardan oluşan bahçesi ile yakın tarihe dair değerli bir eser. Haritada gösterilmekte olan bu ilkokul binası halen mevcuttur ancak biraz metruk bakımsız ve ilgisiz vaziyettedir ne yazık ki. O dönemde gene haritada görülen yapılardan öğretmen evlerinden ve halk evinden de bahsetmek gerekir. Halk evi 1970’li yıllara kadar mevcuttu. Çocukluğumda orada yapılan tiyatro gibi bazı kültürel gösterileri hayal gibi de olsa hala hatırlıyorum.

20. yüzyıl dünyada her alanda çok önemli çok büyük değişiklikler olageldiği bir dönem. Dört beş nesli içine alan bir zaman dilimi. Bizim kuşak kendi dede ve ninelerini ve gene kendi torunlarını da içine alan bu beş nesli de tanıma imkânı buldu. Hem insanlar, hem toplum, kültür, yaşam şekli, yerleşimler çok değişikliğe maruz kaldı bu yüzyıl boyunca. Yeni bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti de hem genel dünya şartlarına bağlı olarak hem de kendi özel durumuna bağlı olarak bu değişimleri geçirdi. Doğal olarak bu değişimler şehirlere kasabalara köylere insanlara dayandı. Yatağanda nasibini aldı haliyle bu değişimlerden.

1900’lü yılların başlarında Osmanlının son dönemine gelen ilk 20 yıl savaşlar kıtlıklar yokluklar sıkıntılarla dolu olarak geçmiş Yatağanda da bunun etkisi

tümüyle görülmüştür. Bizler ve bizden büyükler çocukluğumuzda dedelerimizden ninelerimizden bu dönemlere ilişkin çok hikâyeler dinledik. Cumhuriyetin ilk 15-20 yılı ülkede ağırlıklı olarak yeni devlet düzeninin kurulması ile barış ve huzurun geldiği bir gelişme dönemi olarak geçmiştir. Bu dönemde Atatürk'ün önderliğinde ve Cumhuriyet devrimleri ışığında çağdaşlaşma ve aydınlanma yolunda bütün ülkede gerçekleştirilmiş olan eğitim öğretim seferberliği Yatağanda da etkisini göstermiş imkânı olan aileler çocuklarını ilk mektep ve sonrasında Acıpayam ve Denizli'ye göndererek okutmaya çalışmışlardır. Yatağan bu dönemde eğitim alanında bölgede öncü durumda olmuş ve bir çok aydın okumuş insanlar yetiştirmiş üç tane de milletvekili çıkarmıştır.

İkinci dünya savaşından sonraki yıllarda 1945-50'lerden sonra dünyaya paralel olarak bütün ülkede bir kalkınma, hem ekonomi ve yatırımlar alanında ilerleme büyüme başlamış hem de nüfus olarak büyük artışlar ortaya çıkmıştı. Yatağanda bir taraftan ulaşım için yollar yapılmış ve köy dışarıya ulaşım ve erişim imkanlarına kavuşmuştu.

Aynı zamanda el sanatları konusunda bir kooperatif kurulmuş böylece bıçakçılık ve el sanatları gelişerek köydeki hayatın canlanmasına ve refahın artmasına katkı sağlanmıştı. Aynı zamanda tarım kredi kooperatifi ile de ziraat konusunda gelişmeler sağlanmış hem sebze meyve tahıl çeşitliliği hem de verim artarak hayat şartları daha da iyileşmişti.

Öte yandan 1965'li yıllara doğru Almanya'ya ve yurt dışına işçi gönderilmeye başlanmasının da Yatağanın ekonomik ve sosyal hayatı üzerinde oldukça önemli etkilerinden de bahsetmek gerekir. Çok sayıda işçinin gitmesi ve onların gönderdikleri getirdikleri paralar kasabanın hayatına ilave bir hareket ve canlılık getirmiştir. Ancak bu durumun Yatağan üzerinde ilk anda anlaşılmayan olumsuz bir etkisi de ortaya çıktı. Giden işçilerin çoğunluğu demirci bıçakçı tarakçı gibi sanat erbabı olduğu için kasabada bir anda alanda bir yavaşlama duraklama ortaya çıkmış oldu. Bunun sonucunda Yatağanda el sanatlarındaki ilerleme ve gelişme yavaşlamaya duraklamaya başladı.

Bu yıllarda bir taraftan eğitim ve öğretim

için kasaba dışına giden öğrencilerin okul bittikten sonra görev gereği dışarıda yerleşmesi bir taraftan Almanya ve yurt dışına gidenlerin ailelerini de yanlarına alması neticesinde Yatağanda nüfus artışı da durdu hatta zaman zaman azalma eğilimine girdi.

Budeğişimler aynı zamanda bölgenin asırlardır devam etmekte olan kültürel yapısını da etkilemiştir. Acıpayam ovasındaki köylerin hepsi birbirinden ayrı karakteristik farklılıklar sergilemekte olduğu bilinmektedir. Kültür açısından, geçim yaşam şekilleri, konuşma şiveleri, insanları görünüşleri açısından bir birbirine çok yakın köylerde bile farklılıklar vardır. Her bir köyün de yüz yıllara dayalı bir geçmişi vardır aynı yerde. Köylerin çoğunluğu Orta Asya'dan Anadolu'ya göçler zamanında gelmiş farklı zamanlarda gelmiş olan farklı Türk oba ve boyları olsa gerek. Bu kadar uzun geçmişe rağmen Yatağan da dâhil olmak üzere hepsi de tarih boyunca kendi sınırları içerisinde kapalı ve ayrı kalmışlar birbirleri ile pek kaynaşmamışlardır. Bu şekilde her köy kendine has özelliklerini kültürünü korumuştur. Örneğin Yatağan ile Yüreğil neredeyse komşu olmalarına ve aralarında gelin alıp vererek evlilik bağları da oluşmuş olmasına rağmen iki köy birbirinden oldukça ayrı özelliklere sahiptir, insanların yapıları karakterleri konuşmaları bariz bir şekilde farklıdır. Keza Kuyucaklılarda kendine özgü bir karakter sergilerler. Normal şartlarda aynı yere yerleşik bir böyle birbirine yakın yerleşimlerin yüzyıllar içinde birbiri ile kaynaşıp birleşmesi ve büyük kasaba şehirlere dönüşmesi beklenirdi. Ancak köyler birbirinden izole olarak yaşamış hep sınırlı büyüklükte kalmışlar. Bu durum herhalde tarihçi ve sosyologlar için ayrıca incelemeye değer bir konu olsa gerek.

Son yetmiş seksen yıllık süreçte gerçekleşen bütün bu gelişme ve yeniliklerin ve yaygınlaşan şehirleşmenin sonucunda günümüzde artık bölgedeki köyler kasabalar arasından karakteristik kültürel özel-

likler ve farklılıklar yavaş yavaş kaybolmaya erimeye başlamıştır. Köyler kasabalar Acıpayam ovasında hala farklı yerleşim yeri gibi olsa da ve hala bazı karakteristik özellikler kalmış olsa bile gittikçe daha yakınlaşmakta, büyük oranda şehirlere göçmüş olan yeni nesillerde ise bu karakteristik kültürel özellikler artık tamamen kaybolmaktadır.

Burada bu konuya girmemin bir amacı aslında bu kaybolmakta olan Yatağana ve bölgeye özgü kültürel karakteristik özelliklerin korunması için bir şeyler yapılması gerektiğinin tekrar vurgulanmasıdır. Yatağanda bu amaçla müze kurulması arzusu epeydir mevcuttur. Kefe festivalinin başlangıç yıllarında sergilenmek üzere toplanmış birçok tarihi ve kültürel özellikli eşya toplanmasına rağmen bir türlü kalıcı bir müze bir türlü gerçekleştirilememiştir. Bu konu birçok kişi tarafından gündeme getirilmektedir. Yatağanın yetiştirdiği ilk bayan öğretmenlerden olan ve köyde bizim akranların öğretmenliğini yapmış olan Nuray ablamda bu yönde dileğini farklı mercilerde dile getirmekte, 1935'li yıllarda yapılmış olan ancak şimdi kullanılmayan Yatağanın ilkokulunun Yatağan Müzesi olarak düzenlenmesini önermektedir. Bu vesile ile buradan tüm Yatağanlılara artık tarihi özellik taşıyor olan ilkokul binasının Yatağan Müzesi olarak gerçekleştirilmesi düşüncesini bir proje olarak uygulamaya davet etmek istiyorum. Emimin Yatağan dışında yaşamakta olan Yatağanlılarda dâhil olmak üzere, ülke çapında belli mevkilere gelmiş yetişmiş çok sayıda Yatağanlı hemşeri, bilim insanı, devlet memuru, meslek ve iş adamlarının önderliği ile bütün Yatağan halkının yola çıkarak Yatağan Müzesini en kısa sürede gerçekleştirmek için gücü ve kapasitesi mevcuttur. Belki bu amaçla bir dernek veya vakıf oluşturularak bu müzeyi hayata geçirmek mümkün olabilir.

Bu dileğe katılan birçok Yatağanlı olduğuna eminiz ve dileriz ki en kısa sürede bu hayal gerçekleşir.

Mustafa KARAKAYA

KOCA MAKAS USTASI OSMAN VE TERZİ MEHMET

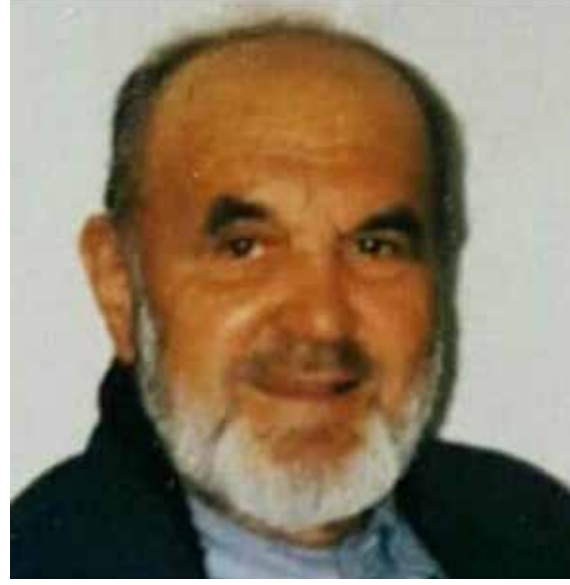
**“Osman amca sabah
namazıyla demirci
dükkanına oğlu
Osman ve hanımı ile
birlikte girecekler.
Babama söylediği
eğeden büyük kesim
makasını yapacak
emme nikelajlı
olacak.”**

Ne menem şeydir bu nikelajlı makas? Köyümüzde, Yatağan kasabamızda babamın terzi dükkânı vardı. Bir çırak, bir kalfa ile beraber çalışıyorlardı, ben 4 ve 5 sınıflarda yazları ve bazı günler ben de yardım ediyordum. En küçük çıraktım.

Şimdi gelelim nikelajlı makasa; dükkânda çalıştığım günlerinden birisinde çavuşların meşhur makas ustası Osman (Yurttürk) dükkâna geldi. Babamla konuşmalarından anlayabildiğim kadarıyla Osman usta yelekli bir takım elbise diktirmek istiyor. Babam da güzel bir kesim makası-goca terzi makası istiyordu.

Masanın üstüne iki kat yatırılan elbiselik kumaş veya paltoluk kalın kumaşı “harthart” kesilmeliydi. Babamın kullandığı makas var, o makasta köyümüzün eski meşhur ustalarından ellez Oma tarafından elle dövülerek yıllar önce yapılmış. Bu makas kesiyor ama “ele alınca elime tam oturmuyor, çok kullanınca elime dokunuyor derdi.” Avrupa makasları kadar gösterişli değil, hem de biraz eskimiş idi.

Bir gün Osman amca elbiselik kumaşı Denizli’den alıp geldi. Ne zaman yapılması konusunda anlaşıldı, Çünkü bayram yaklaşıyordu, bayramda giymek istiyordu. Zaten elbise diktirecek müşteriler öncelikle bayrama giymek isteğini belirtirdi. Babamın ustalığından endişe etmezlerdi.

Babam Yüreğil’de terzi Halile çırak olmuş, her sabah köyden Yüreğil’e gider, akşam dönermiş. Köye dükkân açmış, o zaman dükkân Osman dedemin yukarıbıcak mahallesindeki eve çıkma yapılmış, orası dükkân olarak hizmet vermiş. Babam askerlik için önce Diyarbakır Ölçme Taburuna sonra da Erzurum Ilıca’ daki birliğe gitmiş. Orada kesim yaptığı daha doğrusu, terziliğin, dikişin her şeyini yaptığından ustabaşı olarak çalışmaya başlamış. Kesim yapmak deyince değerli okurlar, nasıl bir şey acaba diyebilirsiniz. Haklısınız, şehirlerde çalışan terziler, konfeksiyon usulü yani bir kişi elbisenin bir yerini yapıp arkadaşına verir. Elbise ölçüsü alıp kumaşı kesmeyi her terzi bilemezmiş. Babam terziliği temelden çatıya öğrenmiş oluyor.

Erzurum'da askerlik hizmetini tamamlayınca Yatağan köyüne dönmüş. Gönüllü İzmir'de çalışmaktan yanaymış. Bu arada askere gitmeden evlendiğinden ben ve kız kardeşim dünyaya gelmişiz. Ustalık iyi ama büyük şehirde çalışıp mesleğinin hakkını vererek daha iyi olmak istemiş. İzmir'e gidebileceği izni çıkınca ver elini İzmir demiş. İzmir'de kısa bir araştırmadan sonra köylülerin de yardımıyla o zamanki İzmir'in en büyük tüccar terzisinde makastarlık denemsi yapılmış. Ölçü alıp, ölçüye göre kumaş kesince dükkân sahibi tamam demiş, aradığını bulmuş. Bir müddet çalışınca usta "Mehmet, ben yokken dükkânın her şeyinden sen sorumlusun" deyip, dükkânı zaman zaman emanet edip gidermiş. Koskoca dükkân, içeride 20 kişiden fazla terzi çalışıyor, müşteriler dersin hepsi seçme, sorumluluk çok ama altından kalkmış. Hatta şöyle söylediği hâlâ hafızamdadır. "Dükkân çok geniş, arka kısımda geniş alanda patron Motosikleti çalıştırıp bir tur atıp çıkar giderdi." Peki, nerelere giderdi, "Motorlu arkadaşları gelince usta hemen arkaya gider o da çalıştırıp, giderdi. Sorduğumda "arkadaşlar Çeşme'de yemek yiyelim dediler" 1950li yıllarda çeşme yolu da at arabası yolu olmalıdır diye düşünüyorum. Şimdilerde Çeşme yolu otoban denilen çift taraflı geniş ve dümdüz. Hoş o zaman İzmir'den Denizliye ve de Yatağan'a gelmek ayrı bir dert, saatler değil gün geçiyor. Şimdilerde köyden İzmir'e varmak 3-4 saat kadar uzaklıkta.

Babam o zaman İzmir'e yerleşmeye karar vermiş, hatta Kadifekale'nin Yeşildere'ye bakan sırtlarından ev yeri bile almış. Ama çoluk çocuk, ana baba baskısı sonucu geri dönüyor. Köyde pazaryerinde tezi dükkânını açıyor ve çalışmaya başlamış. Sonraki yıllarda babam, dedem ve benim İzmir'e ait ortak bir hatıramızı sonraki sayılarımızda sizlere sunayım.

Yazımızın başında Osman ustanın geldiği dükkân yine pazaryerinde arka sokakta kendimizin yaptığı evin alt köşesindeki dükkândır. Artık Yatağanda elektrik vardı. İşlerimiz kolaylaşmıştı. Mesela geceleri lüks ile uğraşmıyoruz, floresant lüks lamba tavanda, oklava gibi ama dükkân ıslık ıslık aydınlık oldu. Yıl 1959 yılı, dikiş makinemizde küçük dinamo takıldı, çalışırken ayaklarımız eskisi kadar yorulmuyordu.

Epey zaman geçirdik artık dikişe başlayalım. Osman amca kumaşı getirdi demiştik, zaman karalaştırıldı, babam, ölçüyü aldı. Ertesi günü sabah besmele ile başladı. Önce ölçüye göre kumaşı babam itina ile kesti, çırağa ve kalfaya ilgili yerlerini verdi, bana da ütüü yakıp hazırlamak kalmıştı. Ütüümüz dokuz kiloluk ve mangal kömürü ile kızdırılıyor. Ütüü dışarıya götürdüm, önceki külleri silkip, yerine koyunca içine önce çıra üstüne de iri mangal kömürlerini kolayca tutuşturmak için koydum. Kibritle çam çirasını yaktım ve bekliyorum, tam bu sırada kendimi geri almazsam duman gözlerime gidip hem gözlerim yaşılanıyor, hem de öksürtüyor. İlgilenmeyince ateş sönebilir, fazla uzaklaşmadan, ilgilenmek gerekir.

Dikiş makinesinde belli dikişler makinede, diğer punto, never gibi pek çok iş elde yapıldı. Şimdilerde makinelere takılan farklı aparatlarla değişik el işleri makinelere yapılabiliyor. Akşamüstü birinci provaya hazırдық, beni ustaya çağırmaya yolladılar. Osman amca akşamüzeri işini boşlamış, elini yüzünü yıkıyordu. Büyük oğlu Osman, ilkokulu bitirmiş, babasıyla çalıştığı için mahalle çeşmesinden getirdiği bakır ırbıkta (ibrik) ısıtılan suyu babasının eline döküyordu. Osman amca kararmış ellerini yüzünü yıkıyordu.

Osman amca dükkâna geldi, birinci prova da kanaviçesi dikilmiş, kumaşı hafifçe tutturulmuştu. Yakası ve kolları olmadan genel hatlarıyla kontrol edilirdi. Ondan sonra elbisenin işleri daha da artar. Herkes kendi işini temizce yapmaya başlar. Babam; “olum, mısva ütüye bak, gızgın osun, kömürü azaldıysa kömür go” derdi.

İkinci provada kol takılmaz emme elbisenin gövdesi düğmeler hariç hazırdır. Cepler takılmış, yakanın yeri belirtilmiştir. Kol boyu, yaka boyu, düğüme yerleri bakılır işaretlenir. Bir taraftan yelek ve pantolon dikilir, işlemleri bitirilir. İkinci günde bitmiştir, bir takım elbise üç günde ancak biter.

Osman amca sabah namazıyla demirci dükkânına oğlu Osman, hanımı ile birlikte girecekler. Babama söylediği eğeden büyük kesim makasını yapacak emme nikelajlı olacak. Nikelaj için ilaçlı suda bir gün beklemesi lazımmış. Onun için “iki gün sonra gelen terzi” dedi. Tabi gelirken yaptığı makası getirecek.

Nihayet sözleşilen gün akşamüstü, Osman usta elinde eski gazeteye sarılmış paketle geldi. Paket açılınca hepimiz “oooo!” dedi. Babam eline alıp evirdi çevirdi, eline yerleştirip “şık şık” ses çıkarttı, çok şükür olmuştu. Artık kumaş parçalarını kat kat koyup kesti, “gırt gırt” kesiyor. “Osman aga, ellerin dert görmesin, essahdan(sahiden) çok güzel bir kesim makası olmuş. Ben İzmir’de terzi atölyesinde çalışırken Avrupa

malı makaslar vardı, hem onlardan daha parlak hem daha keskin olmuş. Maşaallah ustalığına diyecek yok, Allah razı olsun.” Dedi. Makas masaya konulunca ıslıl ıslıl parlıyordu.

Evet, nihayet sıra elbiseye gelmişti. Elbise ütülenmiş, askıda bekliyordu, en görülecek yere asılmıştı. Artık beni giyin diye bekliyordu.

Osman usta “Elbise eski ben yeni, bismillahirrahmenirrahim” diyerek yeleği ve üstüne ceketi giyip aynaya baktı. O da “oooo! Terzi maşallah elbise çok güzel olmuş, ço’la sizin de ellerinize sağlık” deyip duvardaki aynaya dönüp dönüp bakıyordu. Bir taraftan da “Ah gahba gençlik, ozmanna böyle elbise olseydi, ben çok canna yakardım, şimdi ihtiyarladık gari” içinden deyişini sanki duyar gibi oldum.

Osman amca, beğendiği, alıp getirdiği kumaştan çok beğendiği takım elbiseye kavuşmuştu. Güven terzihanesi de çok güzel kesim makasına kavuşmuştu. Elbiselik kumaşları o makasla sadece babam terzi Mehmet yaptığından işi bitince hemen makası kesim masasının çekmecesine koyuyordu. “Ne olur, ne olmaz çalan malan olmasın, göz möz değdirmesinne” diyordu. Atalarımız “alet işler el övünür” demişler ama el aleti güzel kullanamazsa işi berbat eder.

Şimdilerde her şey fabrikasyon, ister al ister alma, bedenine uydu mu almaya mecbur oluyoruz, “güzel oldu tamamdır, güle güle kullanın. Sağlıkla efendim.”

Zaman zaman düşünüyorum da, ne eğeden makas yapan, ne de el dikişiyle bedene uygun elbise diken kalmadı. Nice ustalar gibi Osman ustada gitti, yok, Terzi Mehmet’te gitti, yok. Elde kaldı bir koca makas. Bu dünya için, Koca Yunus ne demiş; “O da yalan bu da yalan, var biraz da sen oyalan”. Onlara çektikleri zahmetler için Allahtan rahmet dileriz.

YATAĞANLI BİR MÜTEKAİD PROFESÖRÜN 2022 YILI VUKUATI

- 24-26 Mart 2022, İzmir Katipçebe Üniversitesi, “Çaka Bey’den Günümüze İzmir, Şehir-Kültür Medeniyet Sempozyumu”, Bildiri ile.
- 6 Mart 2022, Ankara Türkocağı : Prof. Osman Turan Ödülü Töreni.
- 12-14 Mayıs 2022, İstanbul Milli Savunma Üniversitesi Türk Harp Sanayii Tarihi Sempozyumu, Bildiri: “Minik bir Harp Sanayii Merkezi:Yatağan-Denizli”.
- 30.05-2.06 2022, Acıpayam Kitap Günleri seyahati ve beş etkinlik.
- 75 yıl aradan sonra Deyne/Kirazlıyayla.
- Acıpayam kitap günlerinde imza ve sohbet
- Nikfer ve Pınarlarda halkla sohbet
- Yatağan’da 90 lık akrabaları ziyaret
- Pamukkale Üniversitesinde sohbet ve imza .
- 6-7 Eylül “Kurtuluşunun 100.yılında Akhisar”.
- 8-10 Eylül, Urla; 95 lik amcamı ziyaret
- 2-6 Ekim : , Ankara XIX. Türk Tarih Kongresi
- 10-13 Ekim, Erzincan; “Geçmişten Geleceği Türk Dünyası” toplantısı
- 3-6 Kasım: Bafra, Tarih, Kültür sempozyumu, Bildiri .
- 24-27 Mart 2022,İzmir Katipçebe Üniversitesi, 24.03.
“Şehir-kültür medeniyet: Çaka’beyden Günümüze İzmir Sempozyumu”. Konuşmacı ve başkan.

23 mart günü, Sabihagökçen’den İzmir’e ve İzmir’de. Mavişehir tren istasyonu yakınlarında 4 yıldızlı kırdı bir oteldeyiz. 24 mart bir otobüs bize Katipçebe Üniversitesi’ne götürdü. Orada dostları,eski talebeleri gördük. Üniversitede sempozyum çalışmaları başladı. Ben de hem bildiri sundum, hem de başkanlık ettim. Bizim toplantının başkanı Tübitak başkanı Muzaffer Şeker hoca idi. Bir uça Mehmed Demirci ve sonra Gürer Gülsevin le ben varız.

TTK başkanı geldi,bir toplantıyı başkanlık etti, el sıkıştık ve

gitmiş. Akşam yemeğine ise Balçovaya gidildi; güzel bir yemekti, özellikle enginar yemeği güzeldi.

25 Mart Urlalı yeni dost İbrahim ile hanımı bizi otelden aldı; geze geze Urla'ya vardık ,onların bahçesini de gördük. Kapan camii şadırvanını ararken Yusuf Halaçoğlu ve hanımını da görüverdik. Sonra ise Çeşmealtı'na giderek merak ettiğim çeşmeyi de aradık bulduk, kitabeyi yana kaydırışmış gibi idi.

Oradan Kalabak'a ulaşip evimiz baktık içeri de girdik, Oradan yaşı doksanı aşan Kamil amcama uğradık, elini öptüm; hanımı Vildanlarda bırakıp Cumaya gittim. Yemek sonrası dönerken Amcam uyuyordu, elini öpemedim. Belediye otobüsü ile İzmir'e ulaştık ve 25 martta Havaalanı ve Ankara'ya gidiyoruz.

II. Ankara, Türkocağı Ödül Töreni:

Orada bizi Dr. Esabil Eker bey karşıladı, aynı zamanda yanımızda eski tanış Yavuz

Akpınar bey de vardı. Önce çorbacıda yemek yeyip otele vardık: Akar oteli idi.

26 cumartesi Türkocakları töreni vardı: , bizler de kahvaltı sonrası sohbet edip benim nedense aklımda Ebabil olarak kalan Esabil Eker Beyi bekledik, bizi tören yerine götürdü ama karnımız açtı,,Yemeğe geçtik, yemekteki resmi paylaşmıştım. Yanımda Şenay onu ötesinde Dr.Esabil Bey, hanımın karyısında İzmirli dostlardan Yavuz Akpınar ve benim karşımda gençlerden Kürşat Yıldırım.

Tarihi Türkocağı binası salonunda en önde, hatta şeref makamındayım. Başkan talebem Mehmet Öz beni yanına oturttu; güzel bir konser verildi, kulaklarımız bayram etti. Sonra tören başladı. Önce vefat eden eski başkan yardımcısınıninki verildi. Sonra sıra bana geldi ki Başkanın kolunda gittim epey sonra ödülü bana kadim tanışım ve dostum Ahmet Bican verdi. Ben kısa bir konuşma yaptım, Ahmet de benimle ilgili güzel konuştu.

Derken yemeğe gittik. Gazideki yemek güzel bir yemekti, Başkanla aramda hanım vardı ve ben de halen TOBB rektörü olan talebem Yusuf Sarımay ile sohbeti ilerlettim. Vakit epey geçince izin istedim, Başkan beni geçirmek için kalkınca çokları da kalktı. Bizi otele yine Esabil bey getirdi; kitap göndermek için kartını istedim, vermedi nedense. Kendisi estetik uzmanı imiş. Bu defa erkenden uzandım ve uyumuşum.

27 Martta dönecek idik;, geç gelirim belki diye eşyalarını indirdi. Ben odada istirahataya devam ettim. Eşyamız çoktu ve yaya me-

safesinde olmasına rağmen istasyona taksi ile gittik. Hayırlısı ile Planlı saatinden 25 dk kadar sarktı gelişimiz. Taksi bulamayız diye Küçükalya'ya trenle gittik, Alp hemen yardım etti. 20,40 civarında eve geldik.

-12-12 Mayıs 2022, MSÜniversitesi,.Türkiyede harp sanayiii sempozyumu, Bildiri: "Minik bir harp sanayi merkezi Yatağan-De-nizli". Ve başkanlık.

Kadim tanışım Prof Bünyamin Kocaoğlu'nun idaresindeki MSÜ Fatih Harp Tarihi Enstitüsü'nün sempozyum ilanı iki yönlü sevinmeme yol açtı. Öncelikle Yatağan'ımın bir yönünü böylesine bir sempozyumda sunabilecektim; ikinci olarak da kadim dostum Bünyamin 'in bir girişimine destek olabilecektim.Nitekim bazı endişelerimi de aziz dostum giderdi ve toplantı günü bir araba gönderip Üniversiteye rahatça ulaşmamı sağladı.

Orada bazı dostları da gördüm, Bünyamin'e teşekkür ettim. Açılıştta dostları ayrıca gördüm; ve bildirimini sundum.

14.05.2022, cumartesi

Sabah 08 de evden aldılar, araba ile Arnavut köy-Bebek sahilini görüp, iskeleden Üsküdar belediyesinin lütfettiği vapur ile yola çıktık. Yemekler ve çay ise Türk Tarih Kurumu',yani rahmetli Atatürk'ten imiş. Kıyıları dolaşp Kireçburnu'nda kıyıya çıktık; sonrasında hatunla ben araba ile öteki davetliler otobüs ile Rumelifeneri kalesine yöneldik. Orasını biraz daha ayrıntılı dolaştık. Çünkü hem Karadeniz hem de Boğaz önümüzde uzanıyordu.

Bünyamin Kocoğlu dostumla; ne yazık ki Karadeniz ve Bogaz girişi görünmüyor.

Boğazın Rumeli tarafı girişindeki bu tahkimat artık işe yaramazdı. Herhalde ama

bizler geçmişten kalan bu hatırayı hüznle dolaştık. Sonrasında da fazla dolaşmadan bizi eve bıraktılar dostlarımız.

IV.Nisan sonu-Mayıs Mayıs Başı;Acıpayam kitap günleri vesilesiyle Denizli seyahati:ve beş etkinlik.

- 75 Yıl aradan sonra Deyne- Seyahati
- Acıpayam Kitap şenliği, imza ve sohbet
- Nikfer ve Pınarlar halkla sohbet
- Yatağan'da 90 lık teyze ve hala/kızı ziyareti
- Pamukkale Üniversitesinde talebe ile sohbet ve imza

Geçen haftaki Perşembe günü, 26 Mayıs'ta Acıpayam kitap günleri vesilesi ile Belediye'nin lütfettiği hanımla birlikte gidiş-dönüş uçak bileti ile Denizli'ye vasil olmuştuk.

a. 30 Mayıs'da, Hüdaverdi Bey ile Turgut Tok ile , benim 75 yıl önceki şiir köyüm Deyne'ye gittik. Bunun hikayesin Yatağan dergisinin 33.sayısında vermiştim.

b. 31 mayısta Acıpayam kitap günlerine,

Turgut'un akademik görevi olduğundan oraya İbrahim Kurt adlı bir talebesi götürdü. Öncelikle Belediye başkanı Dr.Hulusi Şavkar beyin makamına varıp ve oradan kitap şenliği alanına geldik. Ben Türkocağı standına , adımın ardına oturdum. Başta Belediye Başkanı Dr.Şavkar ve gelenler oldu, benim sadık talebe, artık Profesör olan Süleyman İnan de geldi isteyenlere kitabımı imzaladım.

Saat 13,30 de sohbet/konferans vardı. Sonrasında Belediye çiçek verdi dostlarla resim çektirdik.

c. Bu arada ikinci vakti ayrılıp Nikfer ve Pınarlar a gidecek idik. Bizim arabalı gençler sık sık hatırlatıyordu. Sonunda Başkan dan izin alarak hanım beraber Doma beli

yolu ile Nikfer'e yola çıktık. Nikfer'li olan Denizli il kültür müdürü Turhan Veli Akyol tarafından karşılandık ve gençlere veda ettik. Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal Hizmetler Müdürü Hüdaverdi Otaklı Bey de orada idi. Nikfer'de oralılarla küçük bir sohbet gerçekleştirdik, bu arada ünlü Nikfer Bezi'nden bir örnek de hediye edildi. Nikfer'de ünlü Nikfer Bezi bel kuşağı, Ali Apalı imalatı, ustası üzerimde deniyor ve ben de mutluyum.

Nikfer'i oralı olan ve 1960 dan beri tanımış olduğum Ramazan Şeşen dolayısıyla merak ederdim. Şimdilerde ise yeni dostlar edindiğim, Tahir Hatiboğlu ve Turhan Veli Akyol

bu ilginç yerleşimin suyunu da içmiş oldum.

Sırada Hüdaverdi Beyin köyü, Pınarlar vardı ki burası Karaağaç ovasından Doma Beli yoluyla Tavas tarafına giden seyyahların uğradığı bir yer idi. Burada güzel hava dolayısıyla bir ağaç altında kalabalık bir hemşehri kümesi ile sohbet ettik.

Vakit güzel geçiyordu ama akşam yaklaştığından oradan da ayrıldık. Tavaslı girişimcilerin tesislerinden bazılarını gördük ama giremediklerime de üzülüyorum.

Sonrasında önce Turhan Veli beye veda ederek Hüdaverdi Beyin aracı ile Yarangüme üzerinden Denizli'ye döndük.

d. 1 Temmuzda Yatağan'a nihayet sıra geldi; hatunun yegeni Onur İlhan ile yola çıktık. Önce kabristana giderek ana-babamı ve kardeşlerimi ziyaret ettim.

Oradan çıkarak önce Hala kızı ve yaşı doksanı geçen Hatcanım halamı gördük:

Sonrasında oğlu Osmanla oturan, doksanlık Aliye Teyzemi ziyaret ettim.

Yemeği burada yedik, hemen yakınında Hatmana halamın oğlu Hasan'ın dükkanı varmış, hala kızını sağlığında evinde ziyaret ederdim, bu defa da Hala torunu ,artık namılı

bir bıçakçı ustası olan Hasan Aytin'e uğradık. Ve oradan Denizli'ye döndük.

e 2 Temmuz vefalı ve kadim talebem Prof. Dr. Süleyman İnan'ın ricası üzerine Pamukkale Üniversitesinde talebelerle sohbet ve sonrasında kitabımı imzalıyorum. Bu etkinlik sonrası üç gündür güzel anılarla dolu bulunduğum Denizli'ye veda ederek Küçük-yalı'ya dönüyoruz.

V. 6-7 eylül Kurtuluşunun 100. Yılında Akhisar Sempozyumu:

Yıllar önce Akhisar'a ait bir kitapta M.E-min Müderrisoğlu adlı zatın bir değerlendirmesini okumuştum ki beni hayli etkilemişti. 1929-1931 yılları arasında Akhisar belediye başkanlığı da yapan bu zat eserinde "Akhisar nüfus sicillatında 300 yıl öncesinde hiç Rum bulunmazken sonraki yüzyıllarda bunların arttığını" belirtmişti. Batı Anadolu'daki nüfus hareketlerini incelerken bu gerçeğin çoğu yerde gerçek olduğunu görmüştüm. Adıyla tam Türkçe olduktan gayri Şehre küstü gibi tam Türkçe mahalle isimlerini de taşıyan bu şehri görmek isterdim. Nihayet talebem ve yakınım bilim adamlarının (Nejdet Bilgi başta) Akhisar'ın 100 kurtuluş günü dolayısıyla bir sempozyum tertiplerini haber alınca yazdım ve kendimi davet ettirdim . "Kurtuluşunun 100.yılında Milli Mücadelede Akhisar", 6-7 Eylül 2022. Çünkü zihnimde oluşan bilgileri Akhisarlılara sunmak arzusunda idim.

6-7 Eylül tarihlerindeki bu toplantı için 5 eylülde hanımla uçakla İzmir'e ve oradan araç ile Akhisar'a ulaştık. Toplu ve güzel bir akşam yemeğinde belediyenin Başkan yardımcılarından emekli albay Tuncay Engin beyin misafiri idik. Yemekten sonra mütevazı bir otelde geceledikten sonra ertesi gün toplantı başladı. Bildiri metinleri önceden gönderildiği için sempozyum kitabı da basılı olarak elimizde idi.

VI : Urla- 8-11Eylül

Akhisar'a kadar gelip Urla'da birkaç gün kalmamak olmazdı; nitekim uçak biletimizi üç gün erteleyip Urla'da yeğenim Vildan'ın

misafiri olduk. 95 yaşında olan Kamil Baykara amcamın da yeniden elini öptüm Doktor yeğenim gözetiminde birkaç gün kalıp hem sıhhatime kavuştum hem de evimizin kade-riyle ilgili de çalışmalar yaptık.. Çünkü üst kata birilerinin kapıyı zorlayıp girdiği açık seçik anlaşılmış idi. Bu sırada amca oğlu Kürşat çalışanı hanımın ev aradığını bildirince üzerinde durduk,gerekli soruşturmaları yapıp o bekar hanımın bekçi gibi kalmasını istedik. Hatun da bunu olağan karşıladı, kira almayacak idik ama bahçeye de göz kulak olacak idi. Urla'da biraz kendime de geldim ve 11 eylülde Küçükyalı ya geri döndük.

VII.-XIX. Türk Tarih Kongresi, Ankara: 2-7 ekim

1976 daki kongreden bu yana, pek azına bir sebeple katılamadığım Türk Tarih Kongrelerinin sonuncusuna bildiri ile değil, fakat bir başkanlık verilirse katılmak arzumu ilemiştim. Bu arzum kabul edilince Hızlıtren garı yanındaki Kongre faaliyetlerine katılmak için trenle hareket ettik. Hanımın otelde kalması problem olursa, Türk Kültürünün müsait binasında kalmak üzere de ihtiyatlı olduksa da buna ihtiyaç olmadı; fakat o günlerdeki Türk kültürünün toplantısını ve kadim arkadaşım Ahmet Bican'ı ziyaret etmekten geri durmadık.

Tarih Kurumu toplantılarına 3 ekim günü sade bir törenle ve Anıtkabir ziyareti ile başladı. Ben de hanımla birlikte Atatürk'ün huzurunda idim.

Kongrede katılım ,bir öncekine göre az

4.X.2022Prof. Ahmet Bican ile Türk Kültürü binasında.

olmasına rağmen yine de bildiriler düzenle takip ediliyordu. Elbette benim tanıdıklarım çoktu. Ahmet Taşağıl ve Mahmut Ak beyler gibi. ve bunları da gönülleyerek toplantıyı takip ediyordum. Bir ara Kırgızistan'dan Zura da gelmişti.

Kapanış oturumunda Başkan Birol Çetin Bey benim de bulunmamı istedi. Biletimi sonraki tren için değiştirme girişimim yer yokluğundan başarısız olmuştu. Bu sebeple dönüş için zamanım geldiğini belirterek özür diledim.

Birkaç gün sonra Erzincan'daki toplantıya gitmem gerekiyordu.

VIII- Erzincan,9-12 Ekim

Erzincan'da mali tarafını Binali Yıldırım beyin çözümlediği bir geçmişten geleceği Türk Dünyası ana temalı "Uluslar arası Türk Dünyası Kültür Kongresi" toplanacaktı. Üç sene önceki tarih kongresindeki olumlu ha-

tıralar sebebiyle katılmak istedim ve dileğim Prof. Abdülkadir Gül tarafından da olumlu karşılandı. Ancak benim konuşma ismini ile başvurularım başarısız olmuş ki tasarladığım konuşma kongre programında yer bulamamıştı. Eski dostların da araya girmesi ile hatunla benim gidiş dönüş biletlerimiz uygun tarihlerde ayrıldı.

9 Ekim pazartesi günü, akşamı hava alanına geldik ve uçağa binmek üzere bekliyorduk. Epey beklemeden sonra seferi iptal edildiği öğrenildi; çokları hemen ayrıldı ama biz biraz daha bekledik. Meğerse Erzincan havaalanı çok yağmurdan iniş-kalkışa uygun değilmiş. Yarın sabah gidelebilecek, ama biz eve varıp gelmekten ise burada THY misafiri olmayı tercih ettik. Epey vakit geçtikten sonra bir otele götürüldük, sabahleyin de erkenden kalkıp yine alana getirildik. Böylece 10 ekime ulaştık ve sonrasında hareket edip Erzincan'a vardık. Eski fakat 4 yıldızlı bir otelde bize yer ayrılmış. Hem hatuna hem bana kongre hatırası birer sırt çantası verildi.

Ertesi sabah Üniversiteye gittik ve ki ortalık nerede ise ana baba günü idi. Benim adım hiçbir yerde yoktu, dolayısıyla tanıdıklarım la sadece sohbet ediyordum bol bol. Açılıştan hanımla birlikte bekliyoruz.

Önce tepeye ateş yakılmaya gidildi ,ama ortalık soğuk ve epey zahmetli oldu. Bereket Abdülkadir bey, dönüşte bir tanıdığına emanet etti de rahatça otele döndük. Kısa kısa bildiriler de sunuluyordu, bizim bazı tanıdıklar buraya Erzurum üzerinden gelmişler: Kalabalık da olsa Erzincan bağlarında bağ bozumu etkinliği de vardı ; gittik ve üç seneki kadar özgün olmasa da Erzincan karasından tattık.

Dönüş için 12 ekim Erzincan hava alanına vardık; fakat heyhat: İstanbul'daki erteleme curcunası sırasında bizim dönüş biletleri askıya alınmamış mı? Yeniden bilet almaktan başka dönmek imkânı olmayınca biz de bilet alarak dönebildik. Fakat havaalanına bir sonrakı gittiğimizde(kasım başlarında) ödediğimiz meblağı aldık.

IX. Bafra,3-6 Kasım 2022

Bafra'yı hem merak ederdim eskiden beri , bu defa kadim dostlardan Prof. Osman Köse'nin bir toplantısını haber alınca katılmak istedim. Tarihi, Kültürel ve Sosyal Yönleriyle Bafra. Toplantı tarihi olarak 3-6 dendiğinden biz de biletlerimizi buna göre almıştık. Açılış tarihi, meğer bir gün sonraya alınmış; yani 4-6 olmuş sadece kalınacak fazla bir gün de her zaman kalacağımız Öğretmenevi'nde halledilmiş. Yine orada ilk gece Başkan Hamit Kılıç , Osman Köse ve Mehmet İnbaşı ile sohbetteyiz.

Ayın dördünde cumadan sonra şehir içindeki Belediye Kültür Merkezi'nde açılış oldu ve ilk konuşmayı Mehmet Öz yaptı. Meğer benim Bafra'lı ne kadar çok ve yakın dostum varmış: Mehmet Öz başta Milli Savunma Üniversitesi'ndeki Bünyamin Kocaoğlu ve Burdurdaki Zafer Gölén. Sonrasında öğle yemeğinin ardında , şehir dışındaki Bafra Şevket Aşçı Turizm Fakültesi binasına nakl edildi. O gün ve ertesi gün orada devam etti diğer toplantılar. Bildirimden sonra hatıra fotoğrafı epey kalabalık oldu:

Bafra gerçekten ünlü Bafra Pidesini bol bol yemiş, bu arada şehirdeki bir başka özgünlüğünü, dondurmasını da Rıza beyin katkısıyla tatmış idik.

2022 senesi, pandemi sonrasında hayli hareketli ve benim için genelde mutlu ve bahtiyar geçmişti. Anam rahmetlinin Allah itibardan düşürmesin duasını tekrarlıyordum.

Mustafa KARAKAYA

Yatağanca Dil Dersleri

KEFEYE GAR YAĞDI MI AGAM?

Yatağan'da yağmur ve kar yağmayan kış mevsiminde bir gayvadaki gonuşmalara gulak gabardalım, nele gonuşuluyo acaba?.

MISVA- (Mustafa)- Üsen sen gündüz kefe yanından geldin, nerdeyse bahar gelibba da gar gelmedi, kefe yaylamızda gar va mıydı gödün mü?

ÜSEN- (Hüseyin)-Yollada, guzyerlede gar bile yok emme Honaz dağının guzeye bakan bıçıklanda gar va. İşallah bizim burlara da gelir.

GADİR- (KADİR)-Dağlara gar yağmassa Vedat'dan be'mezligarma yeyemecez desene!.

ÜSEN- Yav düşündün şeye bak! İşi gücü gar yemekmiş, yazın sula akmassa ben seni ozman görçen. Isanına'lına(aklına) kötü şeyle geliyor emme yaradan ırabbım, biz fakir gulları susuz gomaz. Ben esgiden yazın çamiçinde yemek gazanları guruldu bütün köylü ordaydı yenilip içildi, sona hekrez gıblaya dönüp hocanın duasına amin dediydik, aşama yamır yağdıydı.

MISVA- İşallah doru desin emme yalnız köyümüzde del. Bütün memlikette guraklık va deyo şo yalancı akcamla.

ALİSSAN-(ALİ İHSAN)- Arkıdeşla akcamladaki sölenenlere bakasak çok yerde su birikdiren göletle yapılbarmış.

(Bu sırada kahveci buharları tüten sıcak taze çayları masaya koyarken Televizyonda hemşerileri Talip Özkan "Gar mı yağıbba Yarangümenin dağına amman" Tavas türküsünü söylemeye başlar.)

MISVA- Talip abe dökdürüve gari, bizim köye de lapa lapa gar yağıvesin. Alissan, Eyi de bizim burda suyu dutcek yer yok.Gayecıkda,Gapız da göze yer emme orda eski su yok.

ALİSSAN- Gapız dedin de, vadi denen bi söz va, vadi Türkçe delmiş, işin Türkçesi gapızmış. Bu gapız sözünü unu'muşuz. Vadi-gapız iki depe ya da iki dağ arasında galan ucu açık çukurlukmuş.

ÜSEN- Amadali aga, sen bizden büyüsun esgiden Acıpayam'a gideken Apa ve Tareş köylenin alt yanı hep suyla doluydu, göl gibiydi de mi?

AMADALI- Çok doru söyledin, şinci kışın aylaneyiz, baharın bile su birikintisi görmeyoz. Su

birikintisinden sı'ma (sıtma) denilen hasdalık yayılıyo deye ovidan ganalla gazılıp sula Gireniz çayına akmış.

Arkıdeşla bi de harayı unutmeyam. Çok süt veren bi inek için günde 800 litre su lazımmiş. Bu da 3 varilden fazladır. Siz hesabedin ta Yeni Zelanda'dan 5 bin gebe ineği haraya endirdile, şinci kimbili kaç inek oldu. Yol boyunca su çeken çok pompa va. Bize su galır mı?

GADİR- Bizim gazdırdımız guylulan suyu da azaldı. Bizim dağladan yerin altına giden sula gireniz çayına bile varmeyo herhal.

MISVA- Biz dedemle esgiden Garükbazarına giderdik. O toprak depenin yola yakın yerinde zoba borusu gibi borudan su fişgırırdı, Hele hayvan bazarının olduğu çayırda su içindeydi. Zere ve çapıt çare gibi baza malları lamba denilen direk üstüne kirmert gaplı her tarafı açık yerle de yayınıyorladı. Giden lambaları halâ ayakda görü. Ben şincilede Garüğe varınca orıya suyun fişgırdığı yere bakarın su olmadığı gibi suyun çıktığı yere bina bile yapmışla. Da nele görcez bakam.

AMADALI- Baharın ve yazın siz heç lelek görüyomusunuz? Dağlada davşan, ke'lik bile galamadı, ortalık donuzla doldu. Orladaki çeşmele bile gurudu. Bence yamır duasına çıkılssa eyi olur. Allah tüyü bi'memiş sabigullanın hatırına yamır verir işallah.

HEPSİ BİRDEN- İşallah, İşallah.
(Terzi Memedin Mısva Garagaya)